

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 15

30 april—4 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 maj.

Sid.

Svar å interpellationer:

av herr Björck om skärpta bestämmelser ang. granskning av film	7
av herr Bergh ang. statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet	10
Interpellation av herr Ericsson, Carl Eric, ang. omorganisation av navigationsskoleutbildningen	14

Onsdagen den 4 maj.

Stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval	18
Reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval	22
Sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval	31
Broförbindelse mellan Resarö och fastlandet	37
Förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård	38
Ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring	41
Personalförstärkning vid fångvårdsanstalterna	42
Statsmonopol å tillverkning av skattepliktiga maltdrycker m. m. ..	43
Kontroll av den offentliga partipropagandan	45
Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare	54
Obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.	61
Översyn av socialvården	72
Direktiven för priskontrollnämnden	79

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 4 maj.

Val av valmän och valmanssuppleanter för utseende av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter för dem	16
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, ang. upphävande av gällande bestämmelse om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval	18

	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, ang. utredning i syfte att åvägabringa valmetoder medförande större proportionell rätt- visa vid mandatfördelningen mellan partierna	22
— nr 21, ang. sänkning av valbarhetsåldern vid val till riksdagens första kammare	31
Statsutskottets utlåtande nr 89, ang. vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde	36
— nr 90, ang. särskilt anslag till verksamheten vid statsunderstödda privatläroverk	37
— nr 91, ang. anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sin- nessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.	37
— nr 92, ang. anslag till statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg m. m.	37
— nr 93, ang. anslag till Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Ombyggnad av rättarbostad m. m.	37
— nr 94, ang. anslag till landsfiskalerna m. fl.	37
— nr 95, ang. godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande del av Mariebergsområdet m. m.	37
— nr 96, ang. överlåtelse av vissa fastigheter m. m.	37
— nr 97, ang. en broförbindelse mellan Resarö och fastlandet	37
— nr 98, ang. förbättring av kommunikationerna i Stockholms skär- gård	38
— nr 99, ang. särskilda övergångsbestämmelser i fråga om beford- ringsgången för vissa biträden vid statens järnvägar	40
— nr 100, ang. vissa vid vattenfallsstyrelsens kraftverksbyggnader och sjöregleringsarbeten anställda arbetares tjänstårsberäkning för pension	40
— nr 101, ang. livränta åt f. d. stationskarlen A. I. Ståhlberg i an- ledning av skada till följd av olycksfall i arbete	40
— nr 102, med vissa allmänna synpunkter i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II	40
— nr 103, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: utrikesdeparte- mentet	40
— nr 104, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdeparte- mentet	40
— nr 105, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdeparte- mentet	40
— nr 106, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunika- tionsdepartementet	40
— nr 107, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdeparte- mentet	40
— nr 108, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: ecklesiastikde- partementet	40
— nr 109, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: handelsdeparte- mentet	40
— nr 110, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: inrikesdeparte- mentet	40
— nr 111, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: folkhushållnings- departementet	40
— nr 112, ang. ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen un- der militärtjänstgöring	41
— nr 113, ang. anslag till fångvårdsstyrelsen m. m.	42

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 114, ang. anslag till centraldepån för blindas arbeten	42
— nr 115, ang. anslag till ersättningar för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen m. m.	42
— nr 116, ang. anslag till sinnessjuknämnden	42
— nr 117, ang. fortsatt disposition av investeringsanslaget till lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blindas	42
— nr 118, ang. åtgärder i syfte att förebygga återkommande oroligheter och bereda personalen vid fångvårdsanstalterna skydd och säkerhet i tjänstgöringen	42
Bevillningsutskottets betänkande nr 27, ang. siloanläggningars jämställande i taxeringshänseende med fasta maskiner	43
— nr 28, om utredning ang. beskattningen av inkomst, som uppstår på grund av ofrivillig avverkning av skog i vissa fall ..	43
— nr 29, ang. åtgärder för främjande av det frivilliga enskilda sparandet	43
— nr 30, ang. utredning rörande statsmonopol eller annan jämbördig företagsform för tillverkning av skattepliktiga maltdrycker	43
Bankoutskottets memorial nr 29, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 23 ang. pension åt assistenten hos riksdagens revisorer K. J. Hedberg ..	45
Första lagutskottets utlåtande nr 27, ang. ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen	45
— nr 28, ang. kontroll av den offentliga partipropagandan m. m.	45
— nr 29, ang. skyndsamt utredning rörande åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare m. m.	54
Andra lagutskottets utlåtande nr 19, ang. fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.	61
— nr 20, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1948 fattade beslut, m. m.	72
— nr 21, ang. ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	72
Första tillfälliga utskottets utlåtande nr 8, ang. utredning rörande reglerna för enskild vägs överförande till allmänt vägunderhåll	72
— nr 9, ang. åtgärder i syfte att främja tillkomsten och spridningen av lämplig och prisbillig litteratur för barn i skilda åldrar	72
— nr 10, ang. en översyn av socialvården	72
Andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 8, ang. direktiven för priskontrollnämnden	79
Protokoll från justitiedepartementet ang. fullmaktsgranskning ..	81

Lördagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garnisonssjukhusets i Sollefteå framtida ställning;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till byggnadsforskning och standardiseringsverksamhet;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Flygtekniska försöksanstalten: Projekterings- och konstruktionskostnader;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av matematikmaskinutrustning m. m.;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till folkskolinspektionen;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret

1949/50 till understöd för utomprocessuell rättshjälp jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till den halvöppna barnavården m. m.;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till vanförestalter;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till barnmorskeläroanstalterna;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anordnande av lokaler för statens rättsläkarstation i Lund m. m.;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare, som drabbats av silikos (stendammslunga);

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningar till Erik Ask; samt

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 167, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor;

nr 169, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande tillämpningen av gällande bestämmelser angående folkpension, som tillkommer sinnesslöa, dels ock om ändrad ordning för utbetalning av folkpension, som tillkommer å allmän sjukvårdsanstalt intagen pensionstagare;

nr 170, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 171, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.; och

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egen- dom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Eskilsson* m. fl. väckta motionen, nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Isaksson* m. fl. väckta motionen, nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 301, av fröken *Osvald* m. fl.,

nr 302, av herr *Andrée* m. fl., och

nr 303, av herr *Persson, Ivar*, m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 304, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 m. m.; och

nr 305, av herr *Svedberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna en av bankoutskottet gjord anmälan, att till utskottet den 29 april 1949 inkommit framställning från Delegerade för riksdagens verk med förslag till vissa ändringar i 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för riksdagens verk m. m.

Herr talmannen anmälde, att till kam-maren överlämnats följande kungl. pro- propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 212, angående åtgärder i prisregle- rande syfte på jordbrukets område; och

nr 213, angående godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående upphävande av gällande bestämmelse om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval;

nr 20, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att åvägabringa valmetoder medförande större proportionell rättvisa vid mandatfördelningen mellan partierna; samt

nr 21, i anledning av väckta motioner om sänkning av valbarhetsåldern vid val till riksdagens första kammare;

statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt anslag för budgetåret 1949/50 till verksamheten vid statsunderstödda privatläroverk;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Ombyggnad av rättarbostad m. m.;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till landsfiskalerna m. fl.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande del av Mariebergssområdet, del av Kampementsbacken å Ladugårdsgärdet och tomten nr 1 i kvarteret Atomena i Stockholm m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa fastigheter m. m.;

nr 97, i anledning av väckt motion angående en broförbindelse mellan Resarö och fastlandet;

nr 98, i anledning av väckta motioner angående förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård;

nr 99, i anledning av väckt motion angående särskilda övergångsbestämmelser i fråga om befordringsgången för vissa biträden vid statens järnvägar;

nr 100, i anledning av väckt motion angående vissa vid vattenfallsstyrelsens kraftverksbyggnader och sjöregleringsarbeten anställda arbetares tjänstårsberäkning för pension;

nr 101, i anledning av väckt motion om livränta åt f. d. stationskarlen A. I. Ståhlberg i anledning av skada till följd av olycksfall i arbete;

nr 102, med vissa allmänna synpunkter i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckt motion;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 112, i anledning av väckt motion om ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fängvårdsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centraldepån för blindas arbeten;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till ersättningar för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sinnessjuknämnden för budgetåret 1949/50;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av investeringsanslaget till lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda; samt

nr 118, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att förebygga återkommande oroligheter och bereda personalen vid fängvårdsanstalterna skydd och säkerhet i tjänstgöringen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om siloanläggningars jämställande i taxeringshänseende med fasta maskiner;

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning angående beskattningen av inkomst, som uppstår på grund av ofrivillig avverkning av skog i vissa fall;

nr 29, i anledning av väckta motioner om åtgärder för främjande av det frivilliga enskilda sparandet; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statsmonopol eller annan jämbördig företagsform för tillverkning av skattepliktiga maltdrycker;

bankoutskottets memorial nr 29, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 23 i anledning av väckta motioner om pension åt assistenten hos riksdagens revisorer K. J. Hedberg;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

nr 28, i anledning av väckta motioner angående kontroll av den offentliga partipropagandan samt angående bokförings- och redovisningsplikt för sammanlutningar och andra, som bedriva politisk propaganda; samt

nr 29, i anledning av väckta motioner dels om skyndsamt utredning rörande åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, dels angående tvångskastrering av sedlighetsförbrytare, dels ock med förslag till lag om ändrad lydelse av 41 § sinnessjuklagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internatio-

Om skärpta bestämmelser ang. granskning av film.

nella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1948 vid dess trettioförsta sammanträde fattade beslut, m. m.; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38, s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om utredning rörande reglerna för enskild vägs överförande till allmänt vägunderhåll;

nr 9, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att främja tillkomsten och spridningen av lämplig och

prisbillig litteratur för barn i skilda åldrar;

nr 10, i anledning av väckt motion angående en översyn av socialvården; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående direktiven för priskontrollnämnden.

Justerares protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Tisdagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Om skärpta bestämmelser ang. granskning av film.

Herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet WEIJNE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Björcks interpellation om skärpta bestämmelser angående granskning av film, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Björck — med hänseftning på vissa s. k. gangsterfilmer — frågat mig, om jag vore villig medverka till att bestämmelserna för statens biografbyrå angående granskning av film skärpas, så att filmer av den art interpellanten omnämnt antingen förbjudas eller i varje fall beskäras så, att man ej behöver befara att de skola utöva ett skadligt och neddragande inflytande på den ungdom, som besöker biograferna.

Jag torde kunna besvara denna interpellation helt kort genom att hänvisa till att jag, efter vederbörligt bemyndigande, den 25 januari i år tillsatt en särskild sakkunnigkommitté med uppdrag att göra en översyn av gällande filmcensurbestämmelser. Utredningen kommer att omfatta censurfrågan i hela dess vidd. Jag har således redan uppmärksammat de problem, som interpellanten syftar på, och är givetvis beredd att medverka till att det förslag, som sakkunnigkommittén i sinom tid kommer att avlämna, utan onödigt dröjsmål upptages till övervägande.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Weijne få uttala mitt tack för svaret.

Jag är tillfredsställd över att herr statsrådet har tillsatt en utredning med uppgift att göra en översyn av gällande bestämmelser angående filmcensur. Jag fick kännedom om detta någon dag innan jag framställde min fråga. Att jag

Om skärpta bestämmelser ang. granskning av film.

ändå ansåg mig böra göra denna berodde dels på att direktiven för utredningen ej voro kända och dels på vad som hade framkommit vid rättegången mot den s. k. pälsligan i slutet av mars detta år. Denna liga av unga pojkar, som hade specialiserat sig på att göra inbrott och stjäla pälsar, sade sig vid rättegången ha fått en del av sina impulser från vissa filmer, bland andra filmen »Gatan utan namn». Ligans ledare sade sig ha sett denna film inte mindre än sju gånger. Filmens huvudperson, som alltid hade gott om pengar och som dirigerade andra till brott, hade blivit hans idol, som han på allt sätt försökte efterlikna.

Man har anledning ifrågasätta, om det icke vore berättigat att dylika filmer förbjödes. Enligt gällande bestämmelser för statens biografbyrå, som har att granska och godkänna filmer, innan de visas, »må ej filmer godkännas som kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen». Det sistnämnda torde man i viss mån kunna säga har skett beträffande ovannämnda film när det gäller de ungdomar jag nyss har nämnt.

När det gäller filmens inverkan på unga människor tillåter jag mig påminna om vad skolöverstyrelsen sade i sitt remissvar angående en motion som hade väckts i riksdagen år 1935, nr 79 i andra kammaren. Statsrådet Weijne torde komma ihåg ärendet, ty han satt som ordförande i det utskott som behandlade motionen. Skolöverstyrelsen yttrade då bland annat: »Vetenskapliga undersökningar ha bekräftat, att vad som visas av filmen utöver ett starkt inflytande på åskådarna, framför allt på de unga under de mest mottagliga åren. Vissa av filmens hjältar och hjältinnor ha blivit idoler för ungdomen i nästan hela den civiliserade världen.» — Jag vill hoppas att den utredning, som nu tillsatts, överväger detta yttrande av skolöverstyrelsen, som jag här tillåtit mig att citera.

Jag är glad över det löfte som statsrådet ger i sitt svar, att det förslag, som kommittén i sinom tid kommer att avlämna, utan dröjsmål skall upptagas till övervägande. Det är nu att hoppas att

kommittén inte dröjer för länge, innan den kommer med sitt förslag. Vi ha ju exempel på att kommittéer kunna hålla på med sitt arbete rätt länge. Sälunda har ungdomsvårdskommittén hållit på i tio år. Den har avlämnat flera betänkanden, men inget av dessa har föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Kommittén är ännu inte färdig. Enligt riksdagsberättelsen väntas den bli färdig med sitt slutbetänkande i år. Jag hoppas att filmkommittén inte behöver hålla på så länge.

Jag hoppas också att jag får tolka herr statsrådets svar så, att han är positivt inställd till min fråga om en eventuell skärpning av censurbestämmelserna. Statsrådet säger ingenting härom i svaret, men enligt min och mångas mening torde det, om man skall komma till rätta med det problem som onekligen föreligger, vara ofrånkomligt att bestämmelserna angående filmcensur i viss mån omarbetas och skärpas.

Herr **OHLON**: Herr talman! Den film som i dag har förts på tal, »Gatan utan namn», förbjöds första gången av den svenska filmcensuren någon gång i augusti förra året. Sedan klippte distributionsfirman ned några av de värsta partierna och lämnade in filmen för granskning igen i början av september. Inte heller då togs den emellertid upp på listan för tillåtna filmer. Först efter det att den hade nedklippts ytterligare såväl av distributionsfirman som av biografbyrån, blev filmen godkänd för att visas för vuxen publik. Då hade filmen skurits ned med 130 meter.

Strax innan statens biografbyrå släppte filmen lös, förekom det ett gemensamt sammanträde mellan censorerna i de nordiska länderna, och vid det tillfället var det ingen av censorerna som reste några invändningar mot filmen i dess beskurna skick. Den har också lössläppts i Finland, 100 meter längre än i Sverige. Några av de mera tvivelaktiga partierna, som här strukits, ha alltså där tagits med. I Danmark och Norge har filmen ännu inte kommit upp

Om skärpta bestämmelser ang. granskning av film.

till granskning, efter vad filmlistorna däriifrån visa.

I ingressen till filmen står texten: »Den film Ni nu ska se är baserad på fall ur amerikanska säkerhetspolisens (FBI) verksamhet. När så varit möjligt har den upptagits på platserna för resp. händelser och spelas av i dessa inblandad FBI-personal.» Filmproducenten anger alltså ett vällovligt motiv för filmens framställning, vilket givetvis inte hindrar att man ur svensk synpunkt kan ha erinringar att göra emot den.

Det antydes i interpellationen, att den svenska filmgranskningen är särskilt släpphänt i jämförelse med andra länders. Till det vill jag säga att det år 1948 här i Sverige utfärdades 11 totalförbud för filmer, varvid 10 förbud gällde gangsterfilmer, filmer av den typ som man skulle kunna säga är fråga om i dag. År 1947 utfärdades 21 totalförbud, därav 15 gällande gangsterfilmer. År 1946 utfärdades 14 totalförbud, därav 8 för gangsterfilmer, och år 1945 5 totalförbud, därav flertalet för gangsterfilmer. Statens biografbyrå gör nog vad den kan med sin nuvarande instruktion för att dämna upp i den strida ström av filmer, som hämtar sina motiv från brottens och skräckskildringarnas värld. I själva verket är den svenska filmcensuren långt mera restriktiv än den amerikanska när det gäller filmer av den karaktär det här gäller. När det är fråga om filmer av mera tvivelaktig sexuell art däremot är kanske den svenska filmcensuren mera eftergivande.

Uttalandet av den unge brottslingen i påsligan, att han har fått uppslaget till sina brottsliga handlingar från att ha sett filmer, får man nog ta med en smula reservation. I den internationella psykologiska litteraturen angående problem av det här slaget är man nog tämligen ense om att själva filmen som regel inte är den utslagsgivande faktorn, utan att orsakerna till de brottsliga handlingarna ligga djupare. De få sökas i miljöförhållandena, i den bristande uppfostran som vederbörande har haft eller i de dåliga arvsanlag som bryta fram. Däremot kan

man säga att filmen, även om den inte i regel utgör det yttersta upphovet till brottsliga handlingar, ändå kan utgöra ett utlösande moment hos en individ som bär på brottsliga anlag. Det är klart att man får vara mycket försiktig på det här området, och filmcensuren i Sverige har givetvis sin uppmärksamhet skarpt riktad på de missförhållanden som råda. Den svenska filmproduktionen räcker ju långt ifrån till för att täcka Sveriges tydligen mycket stora behov av film, och vad som kommer in utifrån är ofta av mycket tvivelaktig karaktär. Den nu verksamma utredningen har redan diskuterat dessa problem och kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på dem.

Herr ENGLUND: Herr talman! Det gjordes i herr Ohlons anförande ett försök att redovisa orsakssammanhanget bakom ifrågavarande brott, ett försök som karakteriserades av ett fel, vilket är ganska vanligt i sociala orsaksundersökningar, nämligen hänvisning till en enda bestämd faktor, i detta fall det medfödda anlaget. Jag tror att man får en riktigare syn på filmens roll i detta sammanhang, om man håller i minnet, att faktorerna alltid äro flera och samverkande. Jag skulle vilja säga att före gangsterfilmen skulle sannolikt ett brott av denna typ varit omöjligt tack vare frånvaron av den eggelse, som detta slag av filmer utgör. Anlaget för brott är med säkerhet alldeles oförändrat från tidpunkten före filmen till nu. Den enda faktor, som undergått förändring under tiden, är miljöförhållandet, film och annat, som således i samverkan med ett oförändrat anlagsbestånd utlöser brott av ifrågavarande typ. Även om man kan säga såsom herr Ohlon, att utan den anlagsmässiga bakgrunden skulle inte brottet ha kommit till stånd, är det lika riktigt att säga, att utan de nytillkomna miljöfaktorerna skulle brottet också ha uteblivit. Eftersom anlagsbeståndet i varje fall ändras endast på mycket lång sikt, medan däremot den miljöfaktor, som den nuvarande svenska filmen utgör, lätt kan ändras, tror jag att

Ang. statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.

det knappast är riktigt att såsom herr Ohlson göra gällande, att den avgörande anledningen till ifrågavarande brott är ett bristfälligt anlagsbestånd.

Jag skulle såsom en ytterligare kommentar till herr Ohlsons anförande vilja säga, att om, trots en utpräglad stränghet hos den svenska filmcensuren och trots filmproducentens uppgivna vilja uttryckt i ingressen till filmen, den påtalade filmen uppenbarligen inte visat sig vara suggestiv på det sätt, som filmproducenten föregiver sig ha åsyftat, utan i stället kontrasuggestiv, så visar det att censuren, om man vill förebygga skador, också måste riktas mot filmer, som skildra brottsliga handlingar även om denna skildring uppgives vara tillkommen i moraliskt syfte.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.

Ordet lämnades härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet WEIJNE, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även herr Berghs interpellation angående statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, och nu yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr R. Bergh anhållit att till mig få rikta följande fråga:

Är det statsrådets avsikt att taga initiativ till en sådan jämkning av gällande grunder för statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet, att hänsyn tas till den av penningvärdets fall orsakade nominella höjningen av det genomsnittliga kommunala skatteunderlaget efter det statsbidragskungörelsen utfärdades?

Såsom interpellanten erinrat, är statsbidraget till folkskolebyggnader ställt i relation till antalet skattekrönor i kommunen. Är antalet skattekrönor inom en kommun högst 5 per invånare, utgår statsbidraget med 80—70 procent av bidragsunderlaget, om antalet skattekrönor är 5—7 per invånare, blir statsbidraget 75—65 procent o. s. v. i fallande

skala. Den lägsta statsbidragslatituden utgör 45—35 procent, som utgå vid ett skatteunderlag av över 17 kronor per invånare. Statsbidragsskalan konstruerades år 1945 så, att ett skatteunderlag av 9—11 kronor per invånare ansågs utgöra ett s. k. normalskatteunderlag och gav ett statsbidrag av 65—55 procent. Sedan dessa statsbidragsgrunder fastställdes av 1945 års höstriksdag, har det kommunala skatteunderlaget i stort sett oavbrutet stigit, vilket givetvis haft till följd en tendens till minskning av statsbidragsprocenten. Emellertid är att märka, att skatteunderlaget enligt statsbidragstabellen grundas, icke på senaste taxeringen utan på ett medeltal för de senaste sju åren, varvid bortses från de två år, som utvisa det högsta och det lägsta skatteunderlaget per invånare.

Med anledning av interpellantens fråga får jag till en början erinra om att nuvarande bestämmelser om statsbidrag till folkskolebyggnader ännu icke tillämpats mer än drygt tre år. Om jag också har klart för mig, att en omprövning av statsbidragsgrunderna bör ske, när en mera väsentlig ändring av det kommunala skatteunderlaget inträffat, anser jag det dock önskligt, att ändringar icke verkställas med alltför korta mellanrum. Redan detta är för mig ett skäl att ställa mig avvaktande i den av interpellanten berörda frågan. Härtill kommer emellertid, att även om det kommunala skatteunderlaget stigit starkt under senare år och för närvarande är avsevärt högre än 10 kronor per invånare, så inverkar denna stegring endast i begränsad omfattning på det statsbidrag, som vederbörande kommun erhåller för skolbyggnader. Interpellanten synes nämligen i sin redogörelse för utvecklingen av antalet skattekrönor per invånare enligt kommunalskattelagen ha förbisett det betydelsefulla förhållandet, att statsbidrag för folkskolebyggnader beräknats med hänsyn till det genomsnittliga skatteunderlaget per invånare i vederbörande kommun under de fem »normalaste» av de sju senaste åren. Följaktligen kommer man att vid statsbidragens beräkning icke endast taga hänsyn till de

Ang. statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.

höga skatteunderlagen under allra senaste åren utan även till dylika underlag under åren närmast före 1944.

Jag har låtit undersöka vilket medelskatteunderlag per invånare, som de 63 kommuner haft, vilka hittills i år erhållit statsbidrag. Jag vill förutskicka, att detta stickprov icke ger någon säker bild av läget utan närmast en antydning. Det har därvid visat sig, att medelskatteunderlaget, beräknat på sätt som skall ske vid utformandet av statsbidraget till folkskolebyggnader, icke är högre än 13,3 skattekrönor per invånare. Skillnaden mellan denna siffra och det beräknade medelskatteunderlag, som man utgått ifrån i kungörelsen, är alltså mindre än vad man skulle kunna förmoda. Jag kan vidare nämna, att statsbidragsprocenten i årets beslut ligger så högt som något över 55 procent i medeltal.

Härtill kommer emellertid ett annat väsentligt skäl. Man vet ganska litet om utvecklingen av de kommunala skatteunderlagen. Det är ingalunda osannolikt, att de närmaste åren komma att utvisa en sänkning av skatteunderlaget genom att penningvärdet stabiliseras och den starka ökning av inkomsterna, som skett under senare år, kommer att upphöra. I sänkande riktning kommer också att verka, att en höjning av de beskattningsfria ortsavdragen vid den kommunala beskattningen är att vänta. Jag får erinra om att chefen för finansdepartementet, efter av Kungl. Maj:t erhållet bemyndigande, den 25 februari i år tillsatt sakkunniga för utredning av frågan om de kommunala ortsavdragen.

Sammanfattningsvis kan jag alltså säga, att jag delar interpellantens uppfattning, att statsbidraget till folkskolebyggnader bör anpassas efter utvecklingen av de kommunala skatteunderlagen, men att jag av skäl som nyss anförts icke nu anser mig kunna utlova något initiativ till jämkning av gällande grunder utan anser, att man tills vidare bör ställa sig avvaktande.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat den av herr Bergh framställda interpellationen.

Herr BERGH: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Weijne få framföra ett tack för det svar, som jag har fått på min interpellation.

Jag tycker att den slutsats, som statsrådet har kommit till, motsvarar vad man just nu rimligen kan begära. Statsrådet delar den uppfattning, som jag gav uttryck åt i interpellationen, nämligen att de bidragsregler, som 1945 års riksdag för sin del antog, inte i längden på grund av penningvärdesförsämringen kunna få bringa skoldistriktet i sämre läge än 1945 års riksdag avsett.

Om jag nu ber att få knyta en kort kommentar till interpellationssvaret, avser denna alltså inte slutsatsen. Däremot är motiveringen i ett par inte alltför viktiga avseenden, såvitt jag förstår, inte alldeles invändningsfri. Med hänsyn till svarets positiva innebörd skulle jag kanske ha avstått även från en kommentar i den delen, om det inte i svaret hade antytts, att jag vid min redogörelse för effekten av de kommunala skatteunderlagens utveckling skulle ha förbisett, att statsbidraget beräknas med hänsyn till ett genomsnittligt skatteunderlag under de senaste sju åren med bortseende från det högsta och det lägsta skatteunderlaget under dessa år. Att så ingalunda är fallet, framgår av motiveringen i min interpellation, även om jag medger, att det kunnat uttryckas tydligare för undvikande av missförstånd.

Som de intresserade veta, äro de nuvarande reglerna för statsbidrag till folkskolebyggnader konstruerade på det sättet, att man vid beräkningen av bidrag först måste fixera de statsbidragsberättigade utrymmenas normalkostnad. Sedan utgår bidraget i relation till skatteunderlaget per invånare i skoldistriktet efter en glidande skala på så sätt, att ett distrikt med litet skatteunderlag per invånare får bidrag med flera procent av kostnaden än ett distrikt med ett större skatteunderlag per inbyggare. Väsentligen på grund av den inträffade penningvärdesförsämringen ha de kommunala skatteunderlagen stigit, och resultatet har blivit, att bidraget utgår med lägre procenttal än man avsåg 1945. Ef-

Ang. statsbidraget till byggnadsarbeten för folkskoleväsendet.

tersom skatteunderlagen för sju år tillbaka skola tagas med i beräkningen, kommer sänkningen inte att hålla samma takt som skatteunderlagets höjning, utan det blir en eftersläpning. Men effekten blir lika väl en faktisk minskning och inte bara en tendens till sänkning, såsom det sägs i interpellationsvaret.

Huru stor minskningen av bidragen blir, är naturligtvis omöjligt att avgöra utan ett ganska stort undersökningsmaterial. Statsrådet har i det fallet låtit undersöka, huru det ställer sig med de 63 skoldistrikt, som i år ha fått statsbidrag till folkskolebyggnader, och det framgår av redogörelsen därför, att i dessa skoldistrikt skulle skatteunderlaget för de senaste fem normalåren i medeltal vara 13,3 skattekronor per invånare. Då man nu vet, att medeltalet för riket i dess helhet under de senaste fem åren ligger något över 18 skattekronor per invånare, är man tydligen berättigad att antaga, att dessa 63 distrikt även under de fem normalåren före 1945 lågo under det då genomsnittliga skatteunderlags-talet. För att man med dessa distrikt såsom undersökningsmaterial skulle ha fått en bild av utvecklingen, hade det uppenbarligen varit nödvändigt att jämföra medeltalet 13,3 med medeltalet för de fem normalåren före 1945 och sedan se efter, vilken bidragsprocent man då hade erhållit. Det är ganska sannolikt eller till och med mycket sannolikt, att procenttalet då skulle ha legat åtskilligt över de 55 procent, som man nu har kommit fram till. Här ha i svaret endast gjorts jämförelser med det medel-skatteunderlag, som man antog vid 1945 års riksdag. Materialet har inte behandlats på ett sådant sätt, att man får en bild av utvecklingen i dessa 63 distrikt. Men att diskutera dessa ting utan att ha ett ganska stort undersökningsmaterial tjänar inte mycket till, och det kan dessutom anses överflödigt, eftersom enighet råder om att utvecklingen de senaste åren har bragt skoldistriktet i sämre läge i förevarande avseende än man avsåg 1945.

I likhet med herr statsrådet anser jag,

att man bör avvakta utvecklingen ännu någon tid, tills man har fått se, huru skatteunderlaget ute i kommunerna kommer att gestalta sig. Men med hänsyn till de mycket stora byggnadsprojekt, som måste komma till stånd under de närmaste åren, är det tydligen ett intresse, att den översyn av beräkningen av bidragen, som kan bli erforderlig, inte dröjer för länge. Statsrådet har för sin del räknat med att en sänkning av de kommunala skatteunderlagen skulle komma att äga rum. I det sammanhanget bör det kanske framhållas, att i fall det nuvarande penningvärdet stabiliseras och löneökningarna upphöra, kan en sådan stabilisering inte få till effekt en sänkning av skatteunderlaget utan endast ett bevarande av det nuvarande läget. Där emot är det uppenbart, att en höjning av de kommunala ortsavdragen måste under i övrigt lika förhållanden få till resultat en sänkning av det kommunala skatteunderlaget.

Såsom frågan nu ligger till, är jag tacksam för statsrådets svar, och även om jag på ett par inte alltför viktiga punkter har haft invändningar att göra mot motiveringen, betraktar jag statsrådets principiella inställning i denna fråga som mycket värdefull med tanke på framtiden.

Härmed ansågs överläggningen slutad.

Justerades protokollen för den 26, 27 och 30 nästlidne april.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 177, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 178, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall enligt 1909 och 1927 års militärersättningsförfordningar m. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till vidfogade läkarintyg får jag hemställa om ledighet från riksdagsgöromålen under ännu någon tid.

Karolinska sjukhuset den 3 maj 1949.

Harald Åkerberg.

Riksdagsman *Harald Åkerberg*, född 1883, Örebro, har på grund av sjukdom varit förhindrad deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. den 7 april 1949 och kan ej förväntas kunna inträda i arbete under innevarande månad.

Karolinska sjukhusets medicinska klinik den 3 maj 1949.

Torsten Ernberg,

leg. läkare, 1:e underläkare vid Karolinska sjukhusets med. klinik.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i återopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 212, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 213, angående godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 19—21, statsutskottets utlåtanden nr 89—118, bevillningsutskottets betänkanden nr 27—30, bankoutskottets memorial nr 29, första lagutskottets utlåtanden nr 27—29, andra lagutskottets utlåtanden nr 19—21, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8—10 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 306, av herr *Andersson, Karl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift;

nr 307, av herr *Holmbäck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 308, av herr *Lindén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 309, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 310, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m.;

nr 311, av herrarna *Velander* och *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 december 1946 (nr 766) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning, m. m.;

nr 312, av herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

nr 313, av herrarna *Ewerlöf* och *Andersson, Elon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförfordningar under år 1949 m. m.;

nr 314, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen;

nr 315, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.;

Interpellation ang. omorganisation av navigationsskoleutbildningen.

nr 316, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.;

nr 317, av herr *Ericsson, Carl Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pantlånerörelse; nr 318, av herrar *Arrhén* och *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 319, av herrar *Arrhén* och *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 320, av herrar *Arrhén* och *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 321, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 322, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel;

nr 323, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag; ävensom

nr 324, av herr *Holmbäck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag.

Interpellation ang. omorganisation av navigationsskoleutbildningen.

Herr ERICSSON, CARL ERIC, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under 1948 avslutades remissbehandlingen av 1943 års sjöbefälssakkunnigas betänkande rörande omorganisation av sjöbefälsutbildningen och därav

föranledd omorganisation av navigationsskoleväsendet. De sakkunnigas betänkande rönt delvis en ganska hård kritik, särskilt i anledning av förslaget om en centralskola för den nautiska utbildningen och den maskintekniska utbildningens förläggande till de tekniska läroverken.

Inom kommerskollegium bearbetades ovannämnda betänkande och de remissyttranden, detta givit anledning till, varefter kommerskollegium avlät ett förslag till omorganisation, vilket i flera punkter innehöll förbättringar i navigationskoleundervisningen.

I statsverkspropositionen: bilaga 12: tionde huvudtiteln har chefen för handelsdepartementet emellertid framhållit, att ehuru vissa skäl synas tala för en omläggning av utbildningen efter de linjer, som de sakkunniga uppdragit, äro de därmed förenade kostnaderna av sådan storleksordning, att statsrådet icke ansett sig i nuvarande statsfinansiella läge kunna upptaga förslaget till prövning. Även kommerskollegii förslag, vilket i stort sett bygger på den nuvarande ordningen, har på grund av kostnadsökningen ej kunnat förordas av statsrådet.

Endast inrättandet av en befattning som maskinteknisk inspektör har statsrådet ansett sig kunna tillstyrka.

Även om en uppdelning av navigationsinspektionen på två personer, nämligen en nautisk och en maskinteknisk navigationsskoleinspektör, givetvis i någon mån kommer att effektivisera utbildningen vid navigationsskolorna, är det med beklagande man finner, att hela det viktiga komplex av frågor, som sammanhänger med utbildningen av sjöbefäl, ställts på framtiden.

Då så gott som samtliga remissinstanser uttalade sig för en överarbetning av sjöbefälssakkunnigas förslag borde det icke ha stannat vid att kommerskollegii yttrande lades till handlingarna i allt utom förslaget rörande den maskintekniska inspektören.

Det förefaller som om man, utan större inverkan på det statsfinansiella läget, skulle ha kunnat genomföra ytterligare

Interpellation ang. omorganisation av navigationsskoleutbildningen.

ett antal åtgärder inom navigationsskoleväsendet till ringa kostnad för statsverket men till stort gagn för rekryteringen till sjöbefälsbanorna och för utbildningen vid navigationsskolorna.

En viss nedsättning av den erforderliga sjöpraktiken för blivande fartygs- och maskinbefäl före inträdet vid navigationsskola kunde möjligen vidtagas i syfte att underlätta rekryteringen. I varje fall borde man undersöka möjligheterna att förenkla bestämmelserna om praktiktjänstgöring före inträde vid maskinteknisk linje. Det är för närvarande ganska svårt för inträdessökande till navigationsskolas maskintekniska linje att kunna tillgodose alla de krav, som ställas i det komplex av bestämmelser angående praktiktjänstgöring, som för närvarande föreligger.

Man torde också böra överväga, huruvida en omläggning av läsårets början inte kunde medföra betydande tidsvinster för blivande sjöbefäl.

Enligt direktiven för 1943 års sjöbefälssakkunniga skulle frågan om en modernisering av undervisningen vara en huvuduppgift för utredningen. En sådan modernisering har ännu ej kommit till stånd. Man borde genom att utmönstra föräldrat kunskapsstoff och ersätta detta med nytt sådant, betingat av den snabba, i vissa fall revolutionerande utvecklingen på det nautiska och maskintekniska området, kunna effektivisera undervisningen vid navigationsskolorna högst väsentligt.

Med hänsyn till elevernas allmänna förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen vid navigationsskolorna ha önskemål uttalats om införandet av någon form av förberedande kurser vid dessa skolor. Man bör enligt min mening undersöka möjligheten till en sådan förlängning av läsåret, som kan vidtagas med hänsyn till lärarepersonalens skyldighet att undervisa samma antal veckor per år som med den likställd personal vid andra statliga undervisningsanstalter. Om en sådan förlängning av läsåret är möjlig — även med hänsyn till de stora krav undervisningen vid navigationsskolorna ställer på lärarper-

sonen — skulle man alltså inom nuvarande kostnadsram kunna få rum för viss förberedande undervisning.

En allmän översyn och revidering av den nuvarande befälsförordningen utan att det kunskapsmått, som anses böra ligga till grund för behörigheten, ändras, torde också kunna ske, utan att man först genomför den föreslagna skolreformen i sin helhet.

Det torde icke råda några tvivel om att rekryteringen till navigationsskolorna och möjligheten att genom dessa skolor erhålla kvalificerat och välutbildat befäl till vår handelsflotta äro av en mycket stor betydelse för vårt land i nuvarande ekonomiska läge. Man måste beklaga, att möjligheter för närvarande anses saknas till den genomgripande upprustning, som skulle behövas på detta område. Detta beklagande gäller i särskilt hög grad beträffande anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän vid navigationsskolorna. Det gäller också de enligt min mening alltför små anslag, som behövas för beredandet av en tidsenlig undervisning. Med hänsyn till vår handelsflottas behov av välutbildat befäl finner jag det olyckligt, att svårigheter att erhålla kvalificerad lärarpersonal vid navigationsskolornas maskintekniska linje för närvarande råda på grund av de i förhållande till de tekniska läroverken sämre löneförmånerna vid navigationsskolorna.

Då man betänker, att genom den nya sjöarbetstidslagens genomförande den även tidigare rådande befälsbristen bland såväl nautiker som maskintekniker nu ytterligare accentuerats, är det att beklaga, att verkligt radikala åtgärder icke anses kunna vidtagas för närvarande i syfte att dels stimulera rekryteringen till sjöbefälsbanan, dels bereda det blivande befälet en undervisning, som står i nivå med tidens krav. Dock bör man, såsom ovan har framhållits, ändock kunna åstadkomma vissa förändringar i nuvarande förhållanden, förändringar, som åtminstone på några punkter kunna vara ägnade att tillgodose de krav man måste ställa på vårt navigationsskoleväsende.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att redan nu effektuera de delar av kommerskollegii förslag till omorganisation av navigationskoleutbildningen, som — utan att förorsaka det allmänna alltför stora utgifter — äro ägnade att snabbt förbättra utbildningen och medverka till att ett ökat antal befäl tillføres handelsflottan?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.45 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Onsdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Ehuru mitt uppdrag som fullmäktig i riksbanken upphör först år 1950, anhåller jag under åberopande av åldersskäl att bliva entledigad från detsamma för tiden efter det val av fullmäktige under innevarande år ägt rum.

Stockholm den 4 maj 1949.

Edv. Björnsson.

På särskilda propositioner biföll kammaren denna anhållan och beslöt att i anledning därav val av en fullmäktig i riksbanken efter herr Björnsson skulle i föreskriven ordning anställas.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under åberopande av § 75

riksdagsordningen i dess nya lydelse ber jag att för detta val få framlägga en gemensam lista, upptagande namnen å 24 ledamöter av kammaren. Denna lista har godkänts av de av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Karlsson, Gottfrid,
Eriksson, Carl Edmund,
Wahlmark,
Johansson, Johan Bernhard,
Elofsson, Gustaf,
Åkerberg,
Lindblom,
Johanson, Karl August,
Sjödahl,
Velandér,
Lindström, Rickard,
Andersson, Lars
Branting,
Ekman,
Sundelin,
Anderson, Iwar,
Mannerskantz,
Näsgård,
Krügel,
Andersson, Birger,

Nilsson, Ernst Hjalmar,
Pålsson,
Wistrand,
Ohlon.

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkämt densamma.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd, och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Ordet lämnades på begäran till herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! Även för detta val ber jag att få framlägga en gemensam lista, som godkänts av kammarens ledamöter i talmanskonferensen. Listan upptar tio namn.

Herr förste vice talmannen avlämnade sedermera en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Berling,
Hermansson,
Andersson, Alfred,
Nordenson,
Persson, Karl,
Falk,
Näslund,
Olsson,
Wehtje,
Bergh.

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkämt densamma.

Efter det herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd, och förklarades de personer, vil-

kas namn upptagits på listan, utsedda till valmanssuppleanter.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Andersson, Karl*, m. fl. väckta motionen, nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggs-skatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 307, av herr *Holmbäck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 308, av herr *Lindén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 309, av herr *Aman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 310, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m.; samt

nr 311, av herrarna *Velander* och *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 december 1946 (nr 766) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 312, av herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

Ang. stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

nr 313, av herrar *Ewerlöf* och *Andersson*, *Elon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 m. m.;

nr 314, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen;

nr 315, av herr *Persson*, *Ivar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.;

nr 316, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.;

nr 317, av herr *Ericsson*, *Carl Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pantlånerörelse;

nr 318, av herrar *Arrhén* och *Eskilson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 319, av herrar *Arrhén* och *Eskilson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 320, av herrar *Arrhén* och *Eskilson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 321, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 322, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel;

nr 323, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag; och

nr 324, av herr *Holmbäck* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogande-

lagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag.

Ang. stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående upphävande av gällande bestämmelse om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 52 i första kammaren av herr *Weiland* m. fl. och nr 53 i andra kammaren av herr *Swedberg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta upphäva nu gällande lagbestämmelse om att stad vid stadsfullmäktigeval skulle indelas i valkretsar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning av frågan om revision av de i 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad meddelade bestämmelserna om stads indelning i valkretsar.

Reservation hade avgivits av herrar *Hällgren*, *Sandberg*, *Thun*, *Damström*, *Georg Pettersson*, *Fast* och *Norén* samt fru *Svedberg*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte avstyrka de föreliggande motionerna.

Herr WEILAND: Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över utskottets positiva ställningstagande till den sak det här är fråga om och även uttala en förhoppning om att, därest nu riksdagen beslutar i enlighet med utskottets förslag, den utredning som föreslås måtte ske i så snabb takt, att det redan i början av nästa års riksdag kan fattas beslut i saken, så att den av motionärerna föreslagna förändringen kan tillämpas vid nästa års kommunalval.

För min del finner jag saken så enkel att någon mera tidsödande utredning ej skulle behöva ifrågakomma, och denna

Ang. stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

Åsikt tror jag delas av de flesta, som något satt sig in i vad saken gäller. Jag ber i detta sammanhang få hänvisa till några synpunkter, som på olika håll framförts i pressen.

Där framhålles bland annat att det här är fråga om en mycket liten valreform när det gäller behovet av utredning och lagteknik, men stor när det gäller enkelhet och rättvisa. Efter att vidare ha påpekat att stad, som uppnått 10 000 invånare, enligt nu gällande lag måste uppdelas i valkretsar, fortsätter den här citerade tidningen: Regeln är föga naturligt eftersom dessa valkretsar inte fungera i något annat sammanhang än vid röstsammanräkningen och liksom de flesta onaturligheter inbjuda till manipulationer i syfte att gynna den ena eller andra partikombinationen. Dessutom uppstår det allvarligt krångel, om samma person blir vald i flera kretsar. Detta har för övrigt lett därtill att sammanräkningen vid stadsfullmäktigeval överklagats och upphävts åtminstone vid ett par tillfällen under de senaste åren. Därvid har regeringsrätten kommit till två olika, mot varandra stridande beslut, det sista år 1942, då sammanräkningen upphävdes, trots att man följt regeringsrättens tidigare beslut.

Enligt regeringsrättens årsbok år 1931, referat 8, gällde det första fallet ett stadsfullmäktigeval i Nyköping. Vid sammanräkningen av de inom stadens båda valkretsar avgivna rösterna blev samma person förklarad vald inom såväl den ena som den andra kretsen. Detta förfaringsätt ansågs oriktigt och överklagades. Regeringsrätten ansåg vid det tillfället, att då ifrågavarande person vid sammanräkningen av de vid valet inom stadens västra valkrets avgivna rösterna erhållit plats som stadsfullmäktig, så borde hans namn vid den därefter verkställda röstsammanräkningen för östra valkretsen betraktas såsom obefintligt å de valsedlar, som upptogs detsamma även inom denna valkrets. På grund härav fann regeringsrätten lagligt att med undanröjande av den sist företagna sammanräkningen förordna om att ny sammanräkning skulle av magistra-

ten ofördröjligen företagas, varvid skulle iakttagas att den redan valdes namn vid den nya sammanräkningen skulle betraktas såsom obefintligt.

I det andra fallet gällde det enligt regeringsrättens årsbok 1942, referat 61, klagan över val av stadsfullmäktige i Göteborg, varvid samma person inom olika valkretsar nådde rösttal som berättigade till platstilldelning. Regeringsrätten ansåg då att det förhållandet, att vederbörande förklarats vald inom andra valkretsen, ej bort föranleda till att vid röstsammanräkningen inom första valkretsen hans namn å valsedlarna inom denna krets ansågs som obefintligt. I stället skulle den, som blivit vald i två valkretsar, avsäga sig mandatet i den ena valkretsen, och vid den nya sammanräkningen skulle samma bestämmelser tillämpas som gälla för utseende av efterträdare till någon som avgått från sitt stadsfullmäktigemandat under gällande mandattid.

I ett flertal städer, där man vid det senaste stadsfullmäktigevalet hade någon eller flera gemensamma kandidatlister, tillämpade man, om jag ej är fel underrättad, den metod vid sammanräkningen som av regeringsrätten senast utdömts, vilket väl borde inneburi att sammanräkningen i dessa städer, om den överklagats, skulle upphävs, såvida icke regeringsrätten skulle återgått till sin tidigare intagna ståndpunkt. Förmodligen ligger det också nu så till, att en del av de personer, som förklarats valda, icke kommit att bli detta, om man följt den anvisning som ges i regeringsrättens sista beslut.

Den nuvarande indelningen i valkretsar sker, såsom framhållits i motionen, icke efter några enhetliga grunder, och några starkare skäl för den nuvarande ordningen med flera valkretsar kunna knappast anföras, och några egentliga olägenheter torde icke heller behöva befaras, om bestämmelsen om valkretsindelning upphäves. Något bostadsband inom valkretsarna existerar inte, och en person kan således utses till stadsfullmäktig i en viss valkrets, även om han är bosatt inom en annan valkrets i sam-

Ang. stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

ma stad. En följd av bestämmelsens slo-pande blir ju att partiernas valsedlar finge uppta flera namn än nu, då man sätter upp listorna valkretsvis, om man nu nödvändigt skall ha bara en valsedel för hela staden, som t. ex. i Stockholm. Ingenting hindrar dock partierna att, även efter en reform av det slag som motionärerna föreslå, sätta upp flera listor och göra dem mer eller mindre stadsdelsbetonade. Det förekommer ju för övrigt redan nu att man har olika listtyper, med vilka man söker tillgodo-se olika intressen. Några alltför av-skräckande långa listor behöver man därför icke räkna med.

I ännu ett avseende, som icke tidigare berörts, innebär valkretsindelningen en nackdel, särskilt för de städer som äro stadda i stark tillväxt. Enligt nu gäl-lande bestämmelser skola valkretsarna i möjligaste mån vara lika stora, och då tillväxten inom en stad icke alltid sker lika inom de olika valkretsarna, kräver detta upprepade gränjusteringar och omflyttningar, som vålla besvär och oreda. Systemet »en stad, en valkrets» eliminerar även dessa olägenheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-fall till utskottets förslag under den för-hoppningen, som jag redan tidigare framhållit, att utredningen må så bedri-vas, att beslut kan fattas i riksdagen i god tid före nästa års val.

Herr **PETTERSSON, GEORG**: Herr talman! De nuvarande bestämmelserna om att stad eller landskommun med över 10 000 invånare skola indelas i valkret-sar motiveras framför allt med att man därigenom vill tillgodose olika intressen i fråga om kandidater inom olika geo-grafiska områden. Slopas dessa bestäm-melser och vi få bara en valkrets, kom-mer detta att innebära att väljarna kom-ma att gå fram med antingen ett mycket stort antal olika listor eller också listor, som upptaga en mängd namn. Detta kan inte vara ett önskvärt förhållande.

Så långt jag kan förstå, föreligga inte de olägenheter, som motionärerna här gjort gällande. Snarare skulle det komma

att uppstå betydligt större olägenheter, om man slojade den nuvarande indel-ningen i valkretsar. Dessutom skulle det vara rätt egendomligt, om man slojade denna indelning för städerna men inte för landet i övrigt. Det bör väl ändå på denna punkt vara lika i stad och på landsbygd.

Jag vill därför helt kort be att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fo-gade reservationen. Jag gör detta fram-för allt ur den synpunkten, att det enligt mitt förmenande inte föreligger något som helst behov för närvarande att före-ta den utredning, som utskottet här an-befallt.

Herr **ANDERSSON, JONES ERIK**: Herr talman! Jag vill helt kort och gott säga, att ifrågavarande motioner syfta ju bara till en rättvisare fördelning av mandatet, en större proportionell rätt-visa, något som väl måste anses befogat.

Man kan tänkas vinna detta syfte på olika vägar, antingen på den väg som anvisats i motionerna, alltså genom upp-hävande av valkretsindelningen, eller genom justering uppåt av det befolk-ningstal, som är avgörande för huruvida stad skall indelas i valkretsar. Det låter sig även tänkas att göra valkretsindel-ningen fakultativ vid det nu gällande befolkningstalet eller något högre så-dant. Alla dessa möjliga vägar förtjäna att närmare utredas. Utskottet har också särskilt pekat på dessa möjligheter för att det behjärtansvärda syfte, som motio-närerna avse, skall kunna vinnas.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets för-slag.

Herr **DAMSTRÖM**: Herr talman! Jag företräder en stad på 22 000 invånare, och jag vill betyga att vi inte haft kän-ning av några som helst praktiska olä-genheter av valkretsindelningen. Jag skulle tro att de fall, som herr Weiland här anfört, höra till undantagen. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reserva-tionen.

Ang. stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

Herr ERICSON, JOHAN ERIC: Herr talman! Då några talare här framhållit en del erfarenheter från sina hemstäder, vill jag också göra det.

I min hemstad har det skett en uppdelning i två valkretsar. Meningen med detta har varit att de lokala intressena i ett större område skulle tillgodoses. Som systemet emellertid tillämpas, åtminstone i den stad som jag har erfarenheter från, har det ingen betydelse, då det gäller att få de lokala synpunkterna tillgodosedda. De olika partierna göra upp kandidatlistor, som omfatta hela staden, eller också göras listor upp efter andra synpunkter, som inte sammanfalla med valkretsindelningen. Man har t. ex. i min hemstad gjort upp en lista för själva centrum och en för ytterområdena. Men sådan var inte valkretsindelningen.

När sedan sammanräkningen skall ske och man har, som nu är vanligt, samma lista i två valkretsar, så blir det avgörande för i vilken krets de olika kandidaterna komma att inväljas, vilken av kretsarna som först räknas. De första namnen på den gemensamma listan komma att föras till den krets, som först räknas, medan de därunder stående namnen komma att föras till den andra krets. Såsom systemet med flera valkretsar nu praktiskt tillämpas, har det, så långt jag känner till, ingen betydelse då det gäller att tillgodose olika lokala intressen, men sådana kunna ju också förekomma i en stad. Det har även en viss inverkan på valet, vilken krets, som man börjar att räkna. Detta kan nämligen i viss mån inverka på vilka personer som komma med, och för att man åtminstone inte skall kunna misstänka valmännen för att spekulera i detta, ha vi alltid hållit på att man skall börja med samma valkrets.

Här har talats om själva sammanräkningsförfarandet, och vi veta alla att det varit diskussion om hur man bör gå till väga, då en person, som är valbar i två eller flera kretsar, blivit invald i två eller flera kretsar. Skall han avsäga sig sitt mandat i den eller de kretsar, där han blivit senare invald, eller skall redan

vid sammanräkningen av den andra och följande valkretsar hans namn betraktas som obefintligt? Det vanliga är att, sedan han blivit invald i en krets, hans namn betraktas som obefintligt vid sammanräkningen av efterföljande kretsar.

Jag kan således inte finna att de motiv, som anförs för ett bibehållande av gällande ordning, egentligen ha något värde. Då det nuvarande systemet tillkrånglar både listornas uppgörande och sammanräkningsförfarandet, har jag för min del ansett stort fog föreligga för den väckta motionen, varför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Georg*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Damström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

Ja — 67;

Nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att åvägabringa valmetoder medförande större proportionell rättvisa vid mandatfördelningen mellan partierna.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 51 i första kammaren av herr *Andersson, Elon*, m. fl. och nr 52 i andra kammaren av herr förste vice talmannen *Carlström* m. fl., dels ock de ävenledes likalydande motionerna nr 190 i första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. och nr 238 i andra kammaren av herrar *Ericsson* i Näs och *Jonsson* i Skedsbygd.

I motionerna I: 51 och II: 52 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam och förutsättningslös utredning av möjligheterna att tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras samlade rösttal såväl vid val till riksdagen som vid kommunalval ävensom för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

I motionerna I: 190 och II: 238 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i syfte att åvägabringa ändamålsenliga valmetoder.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning, i anslutning till i utlåtandet angivna riktlinjer, av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval samt om framläggande för

riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda; samt

2) att motionerna

a) I: 51 och II: 52, i den mån de ej redan besvarats genom vad utskottet hemställt i sitt tidigare utlåtande nr 19, och

b) I: 190 och II: 238

mätte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt.

Reservation hade anmälts av herr *Karl August Johanson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST:

Herr talman! Då jag inom utskottet inte kunnat biträda förslaget om utredning, har jag reserverat mig mot dess beslut, och jag skall be att med några ord få motivera detta mitt ställningstagande.

Jag har under ärendets behandling i utskottet kommit till det resultatet, att det är varken nyttigt eller nödvändigt att företa en utredning om ett nytt system av andrakammarval. Vi ha ju under en följd av år haft ett valsysteem, som, även om det är behäftat med en hel del brister — vilka säkert skulle kunna avhjälpas — dock har fungerat rätt bra och, som utskottet riktigt anför beträffande fördelningsmetoden, vunnit hävd i det allmänna medvetandet. Utskottet har, enligt mitt förmenande, lagt största vikten i sin motivering vid möjligheten att avskaffa kartellbildningen och anför härom: »Systemet med kartellbildningar är enligt utskottets mening förenat med uppenbara olägenheter. Utskottet vill fördenskull förordna, att en utredning kommer till stånd om möjligheterna att, utan eftersättande av andra värden inom det politiska livet, vinna större proportionell rättvisa vid mandatfördelningen mellan partierna, samtidigt som det nuvarande kartellsystemet avskaffas. Såsom utgångspunkt för en reform på förevarande område bör enligt utskottets mening uppställas det kravet, att valsystemet i görligaste mån skall giva ett rättvist resultat icke blott vid nu rådande röstfördelning mellan partierna utan även vid framdeles tänk-

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

bara väsentliga förskjutningar i röstfördelningen. Valsystemet får alltså icke vara konstruerat med tanke på att i nuvarande läge gynna visst parti eller vissa grupper av partier.» Utskottet jägger alltså en mycket stor vikt vid ett avskaffande av det nuvarande kartellsystemet.

Nu uppstår frågan, hur man skulle komma fram till ett valsysteem, som ger hundraprocentig rättvisa vid mandatfördelningen. Om en utredning kommer till stånd och den resulterar i att vi få ett nytt system för val till andra kammaren, skulle detta innebära, enligt mitt förmenande, att vi skulle komma att begåvas med tre olika valsysteem, ett för andrakammarval, ett för val till första kammaren och ett för kommunala val. För märk väl att utskottet i sin hemställan endast berör frågan om en reformering av det proportionella valsysteem vid andrakammarval. Det är möjligt att det skulle kunna stanna vid två system, ett för andrakammarval och ett för förstakammarval och kommunala val gemensamt. Det är inför dessa utsikter, som jag ställt mig mycket tveksam till det nu föreliggande förslaget om en utredning.

Utskottet anger vissa riktlinjer för utredningsarbetet och förordar, visserligen litet grand tveksamt, möjligheten att förstora de mindre valkretsarna vid andrakammarval. Jag har med stöd av statistiken för 1948 års andrakammarval försökt som ett tankeexperiment att räkna ut, hur detta skulle kunna ske, och jag har funnit att en förstoring av valkretsarna inte kan ske på annat sätt än att man antingen lägger samman små valkretsar eller också delar upp de små valkretsarna och lägger delarna till andra valkretsar, som på så sätt bli större, ty det är väl tämligen otänkbart att lägga samman några av de mindre valkretsarna med varandra. Jag föreställer mig att det skulle bli ganska svårt att göra en dylik sammanläggning av t. ex. Jämtland med Älvsborgs södra eller med Halland. Vi ha enligt statistiken från 1948 års val sju valkretsar med under 100 000 röstande. Det står inte angivet i statisti-

ken, hur många de röstberättigade äro, men antalet röstande har, som sagt, understigit 100 000. Dessa sju valkretsar skulle då förstöras genom att andra minskades eller genom att dessa sju valkretsar lades samman med större valkretsar. Jag undrar, hur man skulle reagera ute i bygderna, om sådana åtgärder skulle vidtas. Jag tror att det skulle vara svårt att få dem genomförda, åtminstone om jag får döma av en erfarenhet, som ligger mycket nära till hands, nämligen när det gäller den beslutade kommunsammanslagningen. Man vill ju ute i landet inte vara med om att lägga samman kommunerna, utan motsätter sig detta i mycket stor utsträckning. Hur skulle det då bli, om man skulle blanda ihop länen vid val av riksdagsmän? Detta är en av de detaljer, som jag funderat på under utskottsbehandlingen och då vi undersökt verkningarna litet närmare.

Jag skall inte närmare yttra mig om vad utskottet anför angående de olika fördelningsmetoderna. Jag är nämligen rätt övertygad om att ett avslagsyrkande inte kommer att leda till något resultat. Men jag vill i alla fall framföra några synpunkter. Vid den mycket grundliga behandlingen av de i utskottet föreliggande motionerna demonstrerades ett par förslag till nytt valsysteem. Beträffande ett av förslagen påpekades därvid — det är kanske ett extremt fall, men det framfördes dock — att för Västmanland, som har sex mandat och där det största partiet vid 1948 års val fick fyra mandat, medan återstående två mandat fördelades på de övriga partierna, skulle, om detta förslag, som demonstrerades i utskottet, tillämpats, det största partiet ha fått två mandat, medan övriga partier fått dela de fyra andra mandat. Jag skulle vilja se hur väljarna inom majoritetspartiet i Västmanland skulle reagerat mot en sådan valutgång; de hade ett röstvärde, som svarade mot fyra mandat, men valsysteem skulle ge dem endast två. Hur skulle en sådan valutgång kunna stimulera valdeltagandet vid kommande val?

Jag har också studerat 1948 års röst-

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

siffror, och jag kan inte gärna gå med på att det valsysteem, som vi för närvarande ha och som vunnit hävd i det allmänna medvetandet, har så stora brister och olägenheter, att man behöver vidta en utredning för att få fram ett nytt valsysteem. Jag är nämligen övertygad om att vilket systeem man än kommer fram till, kommer det inte att ge hundra procentig rättvisa. Vilket system man än får fram, skall det visa sig i framtiden, att också det är behäftat med olägenheter.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **ANDERSSON, JONES ERIK**: Herr talman! Herr Karl August Johanson, som ju är en mycket präktig karl, är på samma gång en mycket konservativ herre. Han hänger fast vid det gamla. Det är ju respektabelt, i och för sig, men huruvida det kan vara så synnerligen angeläget i det här fallet att vara så rotfast som herr Karl August Johanson, kan man ha delade meningar om.

Jag tror nog att kammarens ledamöter med mig måste erkänna, att det valsysteem, som vi nu ha, i många stycken och i många hänseenden lämnar mycket övrigt att önska i fråga om proportionell rättvisa. Det är ju en ganska känd sak att den valmetod, som vi nu tillämpa, i ganska hög grad gynnar de stora partierna, och det är särskilt detta förhållande, som står i förgrunden nu, när det blir fråga om att revidera de nuvarande bestämmelserna och finna ett valsysteem, som kan ge rättvisare utslag än vad det nuvarande ger.

Naturligtvis finns det många förslag och många vägar att här välja på. Utskottet pekar på en del av dessa möjligheter. Herr Karl August Johanson nämnde bland annat utvägen att skapa större valkretsar. Det är klart, att om hela landet gjordes till en enda valkrets, skulle man naturligtvis komma den hundra procentiga rättvisan närmast, men det är väl inte många som vilja gå med på någonting slikt. Väljarna få då rösta på fjärran bosatta och för dem

okända kandidater. Det kan knappast vara någon glädje för folket att gå till val under sådana former. I vissa fall, har även utskottet menat, skulle det låta sig göra att åtminstone undersöka möjligheterna för en sammanföring av mindre valkretsar till större enheter, vilket ju är ett tänkbart förfarande. Men den saken är naturligtvis bara en detalj i det hela.

Sedan få vi också lov att tänka på utjämningsförfarandet. Även i flera motioner ha förslag framförts beträffande systemet med tilläggsmandat och systemet med riksmandat. Utskottet har för sin del menat, att det närmast är tilläggsmandaten som man bör hålla sig till här; främst förordas att man inrättar sådana.

Vad sedan mandatfördelningen beträffar har utskottet velat ge den nuvarande metoden, den van d'Hondtska metoden, särskilt förord. Metoden är ju allmänt erkänd såsom vilande på en riktig tankegång, varjämte den innebär de fördelarna, att den kan tillämpas vid alla former av val och dessutom vunnit hävd i det allmänna medvetandet.

Det är dessa uppslag och dessa fingervisningar, som utskottet har menat kunna vara förtjänta av ett närmare överseende och ett bedömande, när det blir fråga om att här komma fram till en bättre ordning. Herr Karl August Johanson menade att någon hundra procentig rättvisa kunde man aldrig komma fram till. Nej, det tror inte heller utskottet, men om man har möjligheter att få ett bättre system än det nuvarande, så bör väl ändå ett försök kunna göras.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **WAHLUND**: Herr talman! Jag förmodar att herr Karl August Johanson med sitt exempel avsåg att belysa verkningarna av det förslag till ändrad valmetod, som har framställts i den motion, som jag jämte ett par andra ledamöter har avgivit i denna fråga. Jag vill då framhålla, att jag är fullt medveten

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

om att det i extrema fall kan bli på det sätt som herr Karl August Johanson nyss exemplifierade. Det framgår också av motionen att jag är fullt medveten om denna svårighet, ty för att råda bot på den föreslår jag på s. 9 ett tilläggsförfarande. Den kritik, som herr Karl August Johanson i detta stycke framfört, drabbar alltså inte min motion.

Eftersom jag, herr talman, har ordet, må det tillåtas mig att göra ytterligare ett par kommentarer.

Jag är mycket nöjd med vad utskottet skrivit. Till stora delar är det mycket återhållsamt och sakligt. Utskottet redovisar också, hur långt alla äro överens i denna fråga. Vi äro således ense om att slå vakt om proportionalismen. Om man i en valkrets har tio mandat och ett parti får 1 000 röster, ett annat 2 000, ett tredje parti 3 000 och ett fjärde parti 4 000 röster, är det ingen diskussion om att partierna skola ha respektive ett, två, tre och fyra mandat. Svårigheterna uppkomma, när proportionerna inte äro så jämna som i detta exempel. Vi äro emellertid, som sagt, överens om att proportionalismens princip fortfarande skall tillämpas i den formen, att *proportionen*, och blott proportionen, mellan de olika partierna skall vara avgörande för mandatfördelningen.

De olika alternativ, som här diskuteras, äro mitt förslag — om jag får kalla det så, ty den utjämningsmetod, som presenteras i motionen, är samma metod som vi alla ha lärt oss i skolan — valkvotmetoden och den d'Hondtska regeln. Av dessa tre metoder uppfylla mitt förslag och den d'Hondtska regeln proportionalismens krav, vilket däremot valkvotmetoden icke gör. Den senare metoden tillgår, som alla veta, så, att man räknar ut ett mandattal. Sedan får varje parti det antal mandat som heltals-siffran representerar. Reströsterna fördelas, icke efter proportionell metod, utan efter ett slags majoritetssystem så, att det parti, som har mest reströster, får det första restmandatet, det parti, som har det därefter största antalet reströster, nästa mandat o. s. v. Man bryter därvid mot proportionalismens princip,

och det kan med exempel visas, att mandatfördelningen vid tillämpningen av denna metod kan komma att bli beroende av några fristående stänkröster. Ett par enstaka naiströster t. ex. kan komma att ganska kraftigt påverka mandatfördelningen mellan partierna.

Om vi alltså vilja bygga på proportionalismens grund, står valet mellan de olika metoder, som uppfylla proportionalismens krav. Min metod — andra metoder äro ju också tänkbara — avrundar både uppåt och nedåt och åstadkommer att det genomsnittligt blir proportionell rättvisa. Den d'Hondtska regeln däremot avrundar bara nedåt, varigenom den medför överrepresentation för de stora partierna.

Kritik av den art, som herr Karl August Johanson här framfört, kan — vilket jag också har tänkt på redan vid utarbetandet av min motion — riktas mot varje metod som inte följer den d'Hondtska regeln. Jag har därför i min motion kombinerat den d'Hondtska regeln för mandatuträkningen med min metod genom ett enkelt tilläggsförfarande.

Jag tycker för övrigt, herr talman, att vi inte behöva diskutera denna fråga alltför ingående, eftersom vi i stort sett äro överens. Jag ansluter mig, herr talman, gärna till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Vi äro inte alls överens — det vill jag säga till min ärade vän på skaraborgsbänken. Av djup och fast övertygelse anser jag det vara en av de största olyckor, som har inträffat i Sveriges politiska liv, att vi införde den proportionella valmetoden. Den innebär nämligen en fortgående mekanisering av vårt samhällsliv och medför att personligheterna alltmer utplånas och att de självständiga rösterna försvinna i ett dimhöljt hav.

Utskottet konstaterar i början av sitt utlåtande, att vid olika tillfällen i vårt land krav rests på en återgång till det

Ang. reformering av det proportionella valsyste- met vid andrakammarval.

tidigare tillämpade systemet med majoritetsval. Men, fortsätter utskottet, »tankegången får dock numera anses sakna aktualitet». Den saknar, herr talman, ingalunda aktualitet ute bland det svenska folket. Det svenska folket skulle gärna vilja återgå till majoritetsval i enmanskretsar, där de olika kandidaterna på allvar finge visa sina färdigheter och kämpa mot varandra. Då skulle man, såsom i gamla tider, få fram färgstarka parlamentariska typer, varjämte allmänhetens intresse både för valen och riksdagsarbetet skulle bli betydligt större än för närvarande är fallet.

När jag hörde min ärade vän på skaraborgsbänken blev jag, herr talman, en aning skräckslagen. Han är professor i statistik och bekämd med det perfektionsraseri som utgår ifrån att allting skall vara uträknat matematiskt fullständigt riktigt, oberoende av verkningarna. Sedan den parlamentariska demokratin har brutit igenom i vårt land, är riksdagen numera inte bara en församling som beslutar i budget- och lagfrågor, utan en representation som bestämmer utseendet av Kungl. Maj:ts regering. Regeringen behöver auktoritet och en säker grund i riksdagen. Kammarens ledamöter erinra sig säkerligen de gamla tiderna — det var i början av min riksdagsmannabana — då vi hade dessa osäkra, hoppande majoriteter. Man hade egentligen ingen grund att stå på. Vi hade regeringar som inte kunde lägga fram några förslag som inneburo verkliga framsteg eller ett klart ståndpunktstagande. När vi i början av 1930-talet kommo fram till en annan ordning, berodde det på att vi fingo en samling inom det svenska folket omkring ett parti. Även om man ibland kan kritisera detta partis handhavande av sitt inflytande, måste man erkänna, att regeringsmaktens auktoritet har stärkts och att vi ha haft större parlamentariska möjligheter än tidigare att verkligen uträtta något.

Jag anser att den matematiska rättvisa, som man här talar om, är ganska likgiltig när det gäller statens styrande. Vi böra enligt min mening välja ett system

för val till riksdagens båda kamrar som åtminstone ger oss möjlighet att upprätthålla regeringens auktoritativa ställning i vårt statskick. Om kammaren nu — jag tror dock, herr talman, att den är mognare än så — till äventyrs skulle bifalla utskottets hemställan, hoppas jag innerligt att Kungl. Maj:t fullkomligt skall nonchalera detta beslut och icke igångsätta en dylik utredning. Det har inträffat många gånger tidigare att riksdagen har begärt en utredning, men att det ändå inte har blivit någon sådan. Här har Kungl. Maj:t en särskild anledning att nonchalera riksdagens beslut.

Det är, herr talman, uppenbart för den som har studerat verkningarna av det proportionella valsyste-
met i andra länder, att i de stater, där detta system fullständigt brutit igenom, har regeringens auktoritet sönderfallit. I demokratiens och parlamentarismens klassiska land, Storbritannien, där man har enmansvalkretsar med majoritetsval, har regeringen, visserligen inte alltid men dock i stort sett, bakom sig kunnat samla parlamentet för ett arbete som har gått i den riktning som den största delen av folket har önskat. Det är naturligtvis, herr talman, fullkomligt otänkbart att i den svenska riksdagen — jag har försökt det tidigare — få igenom ett förslag att vi skola gå tillbaka till vårt gamla klassiska valsyste-
met, som ännu består i Storbritannien. Men så långt kunna vi väl i alla fall komma, hoppas jag åtminstone, att vi stoppa vid den punkt, där vi nu befinna oss, och säga ifrån, att längre vilja vi icke gå i matematiskt perfektionsraseri — jag ber om ursäkt, herr talman, men jag höll på att säga: i matematiskt vansinne. Det är dock människor vi ha att göra med. Våra valmän ha sin vilja. Om man genom detta maskinella valsyste-
met mekaniserar hela metoden alltför mycket, smittar det av sig på valmännen. Jag tvivlar inte alls på att min ärade vän på skaraborgsbänken kommer att bli återvald, även om mekaniseringen går vidare, men jag blir tvivlande då jag tänker på mina egna möjligheter att i framtiden operera på den politiska banan.

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

Det är med denna motivering, herr talman, som jag med känsla och övertygelse yrkar avslag på utskottets förslag.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande beskyllde mig för konservatism. Jag tar hans beskyllning med största jämnmod, ty i detta fall försvarar jag ju ett system som, enligt vad även utskottet skriver, »vunnit hävd i det allmänna medvetandet». Då så är förhållandet, böra vi väl inte nu ge oss ut i det blå, där vi inte veta, var vi till slut kunna hamna. Om vi följa utskottets förslag, kan det hända att vi få tre, eller i bästa fall två, olika valsystemer, ett för andrakammarval och ett annat för kommunalval och förstakammarval. Det är bland annat för att förebygga en dylik utveckling som jag har intagit den avvisande ståndpunkt som nu stämplas som konservatism.

Jag ville för min del inte gå så långt som herr Lindström, som rekommenderade en återgång till det gamla välbeprövade systemet med majoritetsval i enmanskretsar. Jag vågade inte sträcka mig längre än till att yrka avslag på utskottets hemställan, vilket för närvarande torde vara det enda möjliga. Men det av herr Lindström rekommenderade valsystemet är naturligtvis den verkliga lösningen på våra svårigheter.

Mot den hittills tillämpade valmetoden anföres bl. a. att den obehörigt gynnar de största partierna. Jag har valkrets för valkrets gått igenom statistiken för 1948 års andrakammarval och räknat ut, hur resultatet skulle ha blivit, om man inte hade haft karteller. Jag har därvid funnit, att påståendet att det nuvarande valsystemet obehörigt gynnar de största partierna, inte håller streck. Även om ett parti kanske någon gång förlorar något i en eller annan valkrets, får det nog igen det i en annan, så i det stora hela jämnar det ut sig. Jag kan som exempel ta valutgången i kungl. huvudstaden. De, som fingo betala mest i röster för sina mandat, voro kommunisterna, vilkas två mandat kostade 20 666 röster var. Social-

demokraterna behövde 18 418 röster per mandat, högern 18 272 och folkpartiet 16 610. Folkpartiet fick i Stockholm sammanlagt 149 492 röster mot socialdemokraternas 165 355, men båda partierna erhöilo lika många mandat, d. v. s. nio var. Jag skall inte anföra flera siffror för att inte onödigt belasta kammarens protokoll, men jag har velat göra dessa konstateranden.

Herr Wahlund medgav att den svårighet, som jag har pekat på, kan uppstå, men förklarade att den kan elimineras genom ett tilläggsförfarande. En sakkunnig person, professor liksom herr Wahlund, meddelade under utskottsbehandlingen, att det kan tänkas fall, då två rösternas övervikt för ett parti skulle kunna tillföra detta parti två mandat. Det låter fantastiskt, och jag kan inte stå för påståendets riktighet. Jag har det dock från en professor, och en lekman som jag måste ju tro på sakkunskapen.

Mycket skulle, herr talman, kunna anföras i en diskussion om de föreslagna nya valmetoderna. Jag hoppas dock att första kammaren skall vara lika konservativ som jag i detta fall och biträda avslagsyrkandet. Första kammaren har ju namn om sig att vara konservativ och omöjlig att övertala att gå med på något nytt. Jag tycker, herr talman, att första kammaren bör visa prov på denna inställning i dag och rösta för avslagsyrkandet.

Herr ENGLUND: Herr talman! Jag har ursprungligen varit anhängare av det proportionella valsystemet, men den senaste tidens erfarenheter ha gjort mig en aning mindre entusiastisk, dock icke av de skäl som herr Lindström anförde. Systemet med enmansvalkretsar har visserligen förtjänster från vissa synpunkter. Det ger bl. a. ökat utrymme för de element som ha utpräglade folkmötestalanger. Men det politiska arbetet måste ju ske med utnyttjande av även andra krafter, som jag tror får större utrymme vid det proportionella valsystemet.

Min tveksamhet grundas fastmera på de avslöjanden som ha skett under de

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

senaste åren i fråga om valsättets betydelse för ett statskicks stabilitet. Demokratins bärande stater ha varit England och Förenta staterna. Fastheten i dessa staters struktur, jämfört med förhållandena i Tyskland, ha säkerligen i icke ringa mån varit beroende av att i England och Förenta staterna har möjligheten för små särfraktioner att börja agitera och över en liten representation nå fram till politiskt inflytande på det sätt, som nazismen gjorde i Tyskland, varit helt utesluten. Denna kalmering av sådana strävanden har medfört, att dessa demokratiska stater i fråga om den genomsnittliga opinionen ha kunnat arbeta med större fasthet än ett land med en så utpräglad proportionalism som Tyskland på sin tid hade och som i detta land var en av förutsättningarna för nazismens frammarsch.

Denna frågeställning är emellertid mindre aktuell för Sveriges vidkommande. Vår demokrati torde ha nått en sådan fasthet att man vid ett vägande av fördelarna med ett valsystem av den art, som tillämpas i England och Förenta staterna, å ena sidan, och värdet av den fylligare representation som proportionalismen representerar, å andra sidan, inte behöver ta avgörande hänsyn till detta stabilitetsintresse.

Jag begärde emellertid, herr talman, inte ordet för att säga detta, utan för att rikta en replik till professor Wahlund. Han tillät sig att säga, att det finns två proportionella valsystem, d'Hondts och hans eget, och att man kan välja vilkendera lösningen man vill. Det är, måste jag uppriktigt konstatera, ett fullständigt obefogat anspråk, när herr Wahlund gör gällande, att hans metod är proportionell precis som d'Hondts. Den räkning med rester som professor Wahlund gör i sitt grundläggande system — jag skall bara diskutera detta system och inte de modifikationer, som professor Wahlund sedan infört och som egentligen bara innebära, att han skjuter över sitt system i d'Hondts riktning — har icke något sammanhang alls med synpunkten att tillgodose proportionaliteten och ger därför, vid en omräkning i ett propor-

tionellt system, ett alldeles oriktigt resultat. Däremot är det, så länge man har ett enda sammanräkningsområde, ett entydigt matematiskt problem att få ett sammanräkningsförfarande, som har den egenskapen, att det ger den minsta differensen mellan de röster som krävas för vart och ett av mandaten. Detta matematiska minimiproblem löses genom d'Hondts regel. För var och en, som har studerat dessa olika valmetoder och sett deras olika egenskaper, framstå de d'Hondtska reglerna, vilka ersatte tidigare och sämre regler, som någonting av Columbi ägg. De innebära en slutgiltig lösning, med den slutliga matematiska lösningens hela skönhet, när det gäller att skapa minsta möjliga orättvisa vid sammanräkningen i en valkrets.

De brister, som sedermera ha uppträtt i systemets tillämpning med överrepresentation för de stora partierna, om man sammanräknar för riket i sin helhet, äro knutna till det förhållandet, att sammanräkningsförfarandet icke hänför sig till en valkrets, utan till ett flertal valkretsar, varvid de ojämnheter, som finnas, adderas. Felet ligger således inte i d'Hondts regel, utan det beror på att man har flera sammanräkningsenheter och inte en.

Jag skulle såsom en enligt min mening grundläggande synpunkt för den kommande utredningen vilja framhålla, att man över huvud taget inte bör laborera med tanken på att överge den d'Hondtska regeln, utan att försöken att lösa problemet att skapa ökad rättvisa böra hållas inom den grundläggande d'Hondtska regelns ram.

Herr WAHLUND (kort genmäle): Herr talman! Det är mycket bekvämt att kritisera grundmetoden med argument, som just kommit mig att ändra denna metod och närma mig den d'Hondtska regeln. Vad herr Englund sade innebar alltså ingen kritik mot mig. Jag är fullt medveten om dessa brister i primärmetoden och har just därför velat modifiera den, och mitt system är, herr Englund, proportionellt i den mening som jag

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

framhöll i mitt förra anförande, nämligen att enbart proportionen mellan de olika partierna blir det avgörande vid mandatfördelningen.

Sedan vill jag till herr Lindström säga, att jag inte yttrat mig om enmansvalkretsar, och jag har inte yttrat mig om majoritetsval. Jag har inte lyft mig till de höga och luftiga sfärer, där herr Lindström älskar att befinna sig. Mitt ärende i denna debatt var högst alldagligt. Det var bara att diskutera en rent teknisk fråga med herr Karl August Johansson.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag undrar herr Wahlund den tillfredsställelse han gav uttryck åt över utskottets skrivning. Jag skall inte gå närmare in på vad utskottet egentligen har menat, då utskottet endast har sagt, att det inte har kunnat finna någon anledning att frångå den d'Hondtska fördelningsmetoden. Men så mycket har jag väl rätt att säga, att då vi en mycket rolig förmiddag i konstitutionsutskottet på en svart tavla försökte klargöra för oss de Wahlundska metodernas innebörd, var det nog en övervändigande del av utskottet som ingalunda blev övertygad.

Får jag lov att framhålla att vi ju, såsom redan herr Wahlund antytt, inte skola tala om *en* Wahlundsk metod, utan motionen innehåller ju två olika metoder. Den första metoden — jag ber om ursäkt, om jag besvärar kammaren, men det är så enkelt att redogöra för den — innebär, att medan vi nu vid ett proportionellt val räkna med hälften, tredjedelen, fjärdedelen, femtedelen o. s. v. av röstetalet — skulle vi, för att de små partierna skola få en chans, i stället ta tredjedelen av röstetalet, och sedan femtedelen, sjundedelen o. s. v. De stora partierna skulle därmed smälta som smör i solen. Det är alltså hela poängen i den metoden, men det lustiga är, att då man nu påvisar och kritiserar detta, skjuter herr Wahlund fram en modifikation, som han kallar det, i sin metod. Men räknar man ut vad resultatet blir med denna metod, finner man att den skiljer sig bara med några decimaler från den

nu rådande ordningen. Därför begriper jag inte meningen med att föra fram den.

Man kan ju, såsom herr Rickard Lindström här gjorde, diskutera frågan om majoritetsval eller proportionella val. Jag skall inte ta upp den diskussionen, men jag vill säga, att om vi skola ha proportionella val, skola vi ha en valmetod, vars innebörd och verkningar vi ha möjlighet att klargöra för menige man. Vi måste få folk att förstå, att det är en klar konsekvens och ligger i sakernas eget sammanhang, att vi handla som vi göra. Men hur i all sin dar skola vi kunna göra det med herr Wahlunds system? Ifall man tar tid på sig, kan man även för barn på ett tidigt stadium utveckla logiken i den metod, som vi nu ha, och göra klart att detta är rättvist. Men hur skola vi kunna göra klart för folket rättvisan i följande exempel? Låt oss antaga, att det i Gotlands län finns 30 000 socialdemokrater, 12 000 folkpartister och 12 000 bondeförbundare — jag är generös nog att förutsätta, att högern har försvunnit. Herr Wahlund förunnar i detta fall socialdemokraterna med sina 30 000 en plats, folkpartiet med 12 000 en plats och bondeförbundet med 12 000 en plats. Hur skall man kunna förklara denna fördelningsgrund för folket i en valkrets? Ja, då får man framhålla, sägs det, att erfarenheten ju har visat, att för landet i dess helhet slår valmetoden icke fel. Men det är nu inte alls säkert, ty märk väl, att om proportionen råkar vara likadan i alla valkretsar landet runt som i Gotlands län i detta exempel, blir resultatet att det största partiet genomgående underrepresenteras. Den saken är klar.

Det principiellt viktiga är emellertid, att det inte går an att komma till våra väljare och säga till dem, att nu har höga överheten på allsköns listiga grunder kommit till det resultatet, att det vore finurligast att väga rösterna på ett visst sätt. Den valmetod, som vi skola ha, måste vara så beskaffad, herr talman, att det skall kunna göras klart för menige man att den vilar på rättvisans grund. I annat fall ha vi att göra med överhetsstatens mentalitet. Den *demokra-*

Ang. reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval.

tiska staten fordrar en ordning, vars innebörd kan göras klar för folket.

Herr WAHLUND (kort genmäle): Jag måste tydligen upprepa, att jag är fullt medveten om de besvärligheter som uppstå i fråga om småpartierna, och det är därför jag har kommit med tilläggsmetoden. Det är inte så, som herr Herlitz sade, att min tilläggsmetod bara avviker med några decimaler från den bestående ordningen. Det är tvärtom så, att min tilläggsmetod fullständigt överensstämmer med den bestående ordningen, när det gäller att erövra det första mandatet, men i fortsättningen tillämpas grundmetoden. Jag har gjort så för att åstadkomma en spärr i början och för att komma ifrån de besvärligheter, som uppkomma, om man enbart använder grundmetoden.

Herr OLSSON: Herr talman! Sedan jag begärde ordet, har det mesta av vad jag tänkte säga, låt vara med andra ord, sagts av herrar Lindström och Englund. Jag skall därför inskränka mig till att i all korthet understryka en av de synpunkter, som herr Lindström framförde.

Jag kan mycket väl förstå kravet på att ett valsysteme skall ge matematisk rättvisa. Har man en gång lagt sig till med ett valsysteme, som man har gett ut för att vara rättvist, ligger det nära till hands att försöka göra det allt fullkomligare. Men det kan inte bestridas, att det förhåller sig så, som herr Lindström redan har framhållit, att man måste ställa också ett annat krav än rättvisekravet på ett valsysteme, nämligen att det skall leda till en arbetsduglig demokratisk ordning i samhället. Det är alldeles riktigt, såsom redan påpekats — erfarenheten visar det — att uppkomsten av en mängd småpartier och omöjligheten att få till stånd arbetsdugliga majoriteter förlama demokratien och gör den mindre motståndskraftig mot de totalitära attackerna. Exemplet England och Amerika, som herr Englund

nämnde, äro talande bevis för att vårt gamla majoritetsvalsysteme ur denna synpunkt var mycket överlägset ett proportionellt valsysteme, som laborerar med så stor matematisk rättvisa som möjligt. Denna synpunkt kan man inte bortse från, när man diskuterar valsystemet, och felet med både konstitutionsutskottets majoritet och andra, som företräda dess åsikter, att man bör ytterligare förbättra det proportionella valsystemet, är att man inte vill beakta denna synpunkt.

För min del har jag, herr talman, varit anhängare av det proportionella valsystemet. Jag har tidigare ansett det ha så pass stora företräden framför majoritetsvalsystemet, att jag inte har deltagit i de attacker, som ha gjorts mot detsamma. Jag måste emellertid erkänna, att jag befinner mig på glid i denna fråga. Anledningen därtill är inte minst den iver, med vilken man nu försöker göra det proportionella valsystemet fullkomligt. Detta fullkomlighetsraseri, som herr Lindström pekade på och som förekommer här i vårt land inte bara när det gäller valsystemet, har många gånger fört oss i besvärliga lägen. Jag är rädd att vi hålla på att göra ett misstag, när vi nu också ge oss till att reformera valsystemet, så att det skall ge en så fullständigt matematisk rättvisa som möjligt.

Om jag alltså, herr talman, tidigare har varit anhängare av den proportionella valmetoden, sådan den har förekommit i vårt land, måste jag inför dessa upprepade försök att göra valsystemet så matematiskt rättvist som möjligt fråga mig, om det inte kan vara riktigt att börja verka för en återgång till det gamla majoritetsvalsystemet. För min del måste jag säga, herr talman, att om jag får att välja mellan å ena sidan en matematisk rättvisa och å andra sidan en arbetsduglig demokrati, väljer jag utan tvekan det senare. Därför kommer jag också vid voteringen att rösta för avslag på utskottets förslag.

Skulle riksdagen emellertid besluta en utredning, går jag visserligen inte så långt som herr Lindström, att jag hoppas att Kungl. Maj:t skall nonchalera be-

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

slutet, men jag hoppas att utredningen inte skall leda till något resultat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johanson, Karl August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johanson, Karl August*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 45.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om sänkning av valbarhetsåldern vid val till riksdagens första kammare.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 72 i första kammaren av herr *Johannesson* m. fl. och nr 90 i andra kammaren av herr *Edenman* m. fl., dels ock de ävenledes likalydande motionerna nr 192 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* och nr 239 i andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå.

I motionerna I: 72 och II: 90 hade hemställts, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga i motionerna infört förslag till ändrad lydelse av riksdagsordningens § 9.

I motionerna I: 192 och II: 239 hade hemställts, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte besluta sådan ändring av riksdagsordningens § 9, att valbarhetsåldern bleve densamma för riksdagens båda kamrar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen, med bifall till motionerna I: 72 och II: 90, ville såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmän-

(Föreslagen lydelse:)

§ 9.

Till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmän-

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

na angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder. Kommer riksdagsman, efter det han blivit vald, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

na angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 23 års ålder. Kommer riksdagsman, efter det han blivit vald, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

2) att motionerna I:192 och II:239 måtte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt.

Reservation hade anförts av herrar *Herlitz*, *Björkman* och *Nolin*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte avstyrka de föreliggande motionerna.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Jag förstår ju mycket väl att det är meningen i detta ärende, att riksdagen skall göra en vacker gest, som inte är avsedd att tagas alltför mycket på allvar. Jag kan dock inte underlåta att ta upp någon liten diskussion om saken.

Förevarande ärende gäller alltså valbarhetsåldern till första kammaren. Jag måste utgå från ett hävdande av att det är en i och för sig sund tanke — som vi för övrigt ha varit ense om praktiskt taget under långliga tider ända tills i år — att den ena kammaren på fullt demokratisk grund representerar något mera av erfarenhet av livet än den andra kammaren. Det är en sund tanke och ger en viss balans mellan kamrarna, som i så måtto ha fått litet olika kynne. Nu har emellertid denna beräkning i viss mån slagit fel. Men varför? Jo, därför att möjligheterna att välja yngre folk till andra kammaren inte på något sätt ha tillvaratagits. Endast i ett fåtal fall ha folk under 35 år valts in, och därför kan man ju onekligen peka på att denna skillnad mellan kamrarna inte betyder någonting. Men vi skola väl hoppas att de möjligheter, som finnas att välja in yngre folk i andra kammaren, skola tillvaratagas, och under sådana omständigheter har denna karaktärsskillnad ju sin betydelse.

Det är i varje fall under rådande förhållanden inte skäl att plötsligt och utan närmare eftertanke ändra den nuvarande ordningen. Jag tillåter mig att säga »plötsligt och utan närmare eftertanke»,

och detta uttalande bygger i viss mån på hägkomster från konstitutionsutskottets behandling av denna fråga. Jag bryter inte mot diskretionsplikten, om jag säger, att konstitutionsutskottet vid sina resonemang i denna fråga närmast var sinnat att varken besvara den med ja eller nej, utan med ett likgiltigt tja. Man ansåg, att det just inte spelade någon roll, hur man gjorde.

Det var i den andan som konstitutionsutskottet tog ståndpunkt till denna fråga om grundvalarna för en av folkrepresentationens två kamrar. Det var sannerligen inte i den sinnesstämning, som grundlagarna syfta på, då det heter, att konstitutionsutskottet skall föreslå de ändringar i grundlagarna, som det finner nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa.

Det bör också såsom ett uttryck för den likgiltighet, med vilken saken har behandlats, till kammarens protokoll antecknas, att konstitutionsutskottets beslut fattades med 12 röster mot 8. Folkpartiet var förenat med högern i sitt motstånd mot förslaget och likaså utskottets ärade ordförande herr Hallén. Men dessa andra i minoriteten, förutom vi som reserverat oss, betraktade alltså det hela som en så likgiltig fråga, att det inte var något skäl att reservera sig. Kanske anses det inte heller indiskret, om jag säger, att från deras sida i utskottet, som röstade för motionen, anfördes utomordentligt vägande argument för uppfattningen, att denna reform var högeligen opåkallad.

Då jag nu kommer att yrka avslag på konstitutionsutskottets förslag, är jag herr talman, angelägen att betona två ting. För det första vill jag framhålla, att jag här som på andra punkter har ett livligt intresse för konstitutionella reformer. Jag tycker inte att första kammaren är bra som den är — jag vet inte,

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

om det är chockerande att jag säger det. Jag tycker det kan göras åtskilliga ändringar i avseende på dess sammansättning. Jag har ingalunda någon konservativ syn på detta spörsmål, utan skulle gärna se att det upptoges till en fördomsfri behandling. I ett sådant sammanhang må för all del gärna frågan om valbarhetsåldern också komma upp, men den skall inte lösas på sätt som här föreslagits.

För det andra är jag angelägen att säga ett ord om det som ligger bakom det hela, nämligen att man vill ha ungdomen eller de yngre generationerna mera med i det politiska livet. Det är inte någon tom fras när jag säger, att jag är uppriktigt intresserad för detta. I den mån jag har haft någonting att göra med urval av folk för offentliga sysslor, har jag alltid strävat efter att i valet mellan olika kandidater om möjligt få fram den yngste, och jag beklagar i allra högsta grad den företeelse, som nu kännetecknar vårt offentliga liv i alla dess former — det kommunala livet och riksdagslivet — nämligen att det är de äldre årsklasserna som dominerar, att de yngre inte komma fram. Detta är en allvarlig fara.

Men var ligger felet? Ja, inte ligger det, såsom man med motionen i dag har velat peka på, hos lagstiftningen. Lagstiftningen har öppnat portarna på vid gavel både till andra kammaren och till kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och landsting. Portarna stå öppna till de flesta församlingar, men det är ingen ungdom som träder in genom dem. Det beror, som sagt, inte på lagstiftningen, att ungdomen är borta. Men vad beror det på? Såvitt jag förstår, beror det på två faktorer, båda två lika sorgliga.

Den första tror jag är det faktum — med allt erkännande åt det politiska intresse som faktiskt finns bland ungdomen inom olika partier — att detta intresse bland yngre generationer inte är så starkt som vi kunde önska, ingalunda så starkt som det var i vår ungdom. Jag vet inte vad det beror på. Jag vet inte, hur vi skött det här landets politik och samhällsliv och vad det är som gjort

att ungdomen nu för tiden vänder sina intressen åt annat håll, att det inte längre för de bästa bland den allmänt framstår såsom en lockande uppgift att ta del i ansvaret för allmänna angelägenheter handhavande. Det är ett djupt bekymmersamt faktum detta, och det är allvarliga framtidsperspektiv, då man ser fram mot den tid, när de, som då nå vår ålder, äro på detta viss passivt inriktade mot staten, genompyrda av undersåtlig mentalitet, utan vilja att aktivt deltaga i det politiska livet.

Den andra faktorn är den olyckliga byråkratiska benägenhet för anciennitet, som utmärker hela vårt politiska liv. Allting skall ju gå i tur och ordning, och den, som en gång har kommit fram till de politiska köttgrytorna, skall sedan få sitta kvar där. Det finns olika förklaringar till denna ordning. Man nämns inte köra bort någon, och det är mångahanda olika hänsyn som göra sig gällande. Resultatet blir emellertid genomgående en byråkratisk obenägenhet att släppa fram några, som inte ha tjänat tillräckligt länge.

Det är för övrigt denna omständighet som gör — om vi skola tala uppriktigt — att man här så allmänt är beredd att gå med på denna reform och sänka valbarhetsåldern till 23 år. Man sitter i partimaskinerna, och man vet mycket väl, hur kandidatnomineringen går till. Även om en ny bestämmelse inskrives i grundlagen — säger man sig — är det i alla fall partierna som ordna den här saken, och därför är det ingen fara på taket.

Om någonting skall göras — och, såsom jag nyss antydde, finner jag det mycket angeläget, herr talman, att man söker få de yngre generationerna mera aktiva i Sveriges politiska liv — är det alltså enligt min mening andra åtgärder som krävas. Då gäller det att på något vis väcka det politiska intresset till liv, och då måste det bli ett slut på den åldersberäkning, som gör sig gällande inom de politiska partierna. Men då man vet var de allvarliga hindren för de yngre generationernas politiska insats i nuvarande läge finnas, är det mig en

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

smula osmakligt att göra en sådan här gest, som nästan ser ut som ett litet frieri, en gest som vi alla i denna sal veta saknar varje som helst reell betydelse.

Man tror kanske att den skall göra ett gott intryck på de unga och tolkas så, att man har visat förtroende för dem och hälsar dem välkomna. Jag har till och med hört det resonemanget, att det politiska intresset bland ungdomen kunde förväntas bli väsentligt stärkt, ifall de unga få veta att de ha, om inte en marskalksstav så åtminstone ett förstakammarmandat i sin ränsel! Men bortsett från sådana skämtsamma överdrifter tror man kanske ändå, att denna ändring skall göra ett gott intryck. Nu skall jag vid min ålder inte tilltro mig att tolka, hur ungdomen resonerar — det kan man ju ta miste på — men nog känner jag mig rätt säker på att nutidens unga se mycket kallt och realistiskt på saker och ting. De låta sig inte dåras av vackert tal och fångslas inte av en grundlagsparagraf, utan de äro inriktade på verkligheten, och vad de fråga partierna i riksdagen om, det är, om de verkligen äro beredda att göra någonting för att ungdomen skall komma fram. Jag försäkrar att de unga sätta oändligt litet värde på en gest som denna, vid vilken man nu tycks fästa så utomordentligt stora förhoppningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och de föreliggande motionerna.

Häri instämde herr *Lindström*.

Herr JOHANNESON: Herr talman! Jag är faktiskt frestad att om herr Herlitz säga som herr Jones Erik Andersson i ett yttrande alldeles nyss sade om en annan av kammarens ärade ledamöter, att han är en mycket respektabel karl, men han håller envist fast vid det gamla. Jag tror också att jag måste instämma i vad herr Herlitz sade på slutet i sitt anförande, att han inte skall göra sig till tolk för vad ungdomen i landet just nu tänker och känner.

Men samtidigt som jag fäller de två yttrandena skulle jag, herr talman, vil-

ja uttrycka min glädje över — och jag tar mig då friheten att tala å de ungas vägnar, som jag väl känner genom den intima kontakten med dem — att i dag, som jag hoppas, få vara med om att genomföra en sådan reform som den, som herr Herlitz nu har betecknat såsom dels likgiltig, dels betydelselös, dels bara en vacker gest utan egentligt allvar i. Vi, som tillhöra de yngre generationerna, betrakta det, lika litet som alla föregående generationer som ha opinerat i den här frågan, ingalunda som betydelselöst och likgiltigt, om man fogar en slutlig sten till en större byggnad. Under de senaste decennierna har det ju varit en ständig strävan att komma dithän — det vill jag säga just till herr Herlitz — att när vi ålägga medborgarna i vårt samhälle skyldigheter lika för alla, så skola också rättigheter na om möjligt vara desamma för alla. Den tendensen spåra vi ju i beslut efter beslut, där åldersgränserna närmats myndighets- och mogenhetsåldern 21 år i fråga om rösträtten direkt, men också i fråga om valbarheten till kommunala församlingar och till andra kammaren. Jag ser det för min del som ett fullständigande av denna reformverksamhet och som ett rimligt och enkelt rättvisekrav, att valbarhetsåldern till första kammaren nu blir densamma som man i övrigt har genomfört i vårt politiska liv i stort sett. Mot bakgrunden av vad herr Herlitz i dag anför och vad vi eljest veta framträder nog också den stora betydelsen av att man röjer undan alla de hinder, som äro av konstruerad natur, när det gäller att få fram de för dessa arbetsuppgifter bäst skickade, lämpligaste och kunnigaste personerna. Hela lävlan om vilka som skola komma i fråga för dessa uppdrag får på det sättet den grundval, som väl i ett demokratiskt samhälle måste vara den enda riktiga, alltså där vederbörandes kvalitet — vare sig det gäller man eller kvinna — får fälla utslaget, sedan han eller hon fått att bära alla de skyldigheter, som samhället ålägger sina medborgare.

Jag skall inte göra detta anförande mycket längre, herr talman, utan ber

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

till slut bara att få understryka, att om herr Herlitz — och jag höll på att säga den pålitligt konservativa högern med honom — verkligen innerst inne skulle vilja göra vad herr Herlitz i sitt diskussionsinlägg gav uttryck för och alltså bidra till att ungdomen verkligen skall känna, att det ligger ärlighet bakom önskan att ungdomen skall vara med och verka överallt, då skall herr Herlitz, trots sitt avslagsyrkande, tillsammans med mig och andra rösta för utskottets förslag.

I detta anförande instämde fru *Lindström*.

Herr **ANDERSSON, JONES ERIK:** Herr talman! Herr Herlitz vill göra gällande, att hela detta förslag inte var någonting annat än en vacker gest. Det skulle inte komma att spela någon som helst roll, eftersom i alla fall inga ungdomar skulle komma att träda in genom dessa portar. Till yttermera visso gjorde han gällande, att det politiska intresset inte förefinnes inom de ungas leder.

Herr Johannesson har ju nyss bemött åtskilligt av de där föreställningarna. Också jag för min del kan verifiera, att så alldeles likgiltig för de unga är denna sak i alla händelser ändock inte. Även inom jordbrukarungdomens leder — i SLU. Svenska landsbygdens ungdomsförbund — växer det politiska intresset. Samhällslivets företeelser på olika områden göra att det politiska intresset bland de unga vaknar mer och mer. De få en egen åsikt och därmed även en önskan och en åtrå att kunna vara med och delta i det politiska livet. Jag tycker för min del inte att det är klokt att, som herr Herlitz här gjorde, komma med lamentationer och påstå att denna sänkning av åldersstreck inte kommer att spela någon roll.

Herr Herlitz talade om att vi i alla fall inte behöva befara någonting. Detta borde ju på sitt sätt ur hans synpunkt kunna åberopas såsom ett skäl för att man inte behöver visa någon räddhåga för att låta denna bestämmelse komma

på papperet och därmed lämna möjligheterna öppna för dem det vederbör.

Något utplånande av skillnaderna i karaktär mellan första och andra kammaren behöver man fördenskull inte befara. Utskottet pekar ju på bestämmelserna om indirekta val till första kammaren, vidare på den längre mandattiden och den successiva förnyelsen inom första kammaren samt på friheten från bostadsband vid utseendet av första kammarens ledamöter. Utskottet framhåller också, att en stipulerad åldersgräns i verkligheten ofta innebär en väsentligen högre ålder, då val inom förstakammarvalkrets förrättas blott vart åttonde år. Allt detta är ju bestående förhållanden, som dra åtskilliga betydelsefulla gränser kamrarna emellan.

Talet om att ungdomarna böra växa till sig och gå den rätta vägen via kommunala institutioner och landsting för att fostras, innan de kunna anses värdiga att inträda framför allt i denna kammare, är enligt min mening en invändning som man kan lämna åt sitt värde. Skulle till äventyrs några alltför otama sprakfålar råka bli invalda här i kammaren, så är jag övertygad om att de snart nog få lära sig vad deras frid tillhör. Vi ha ju en talman, som säkerligen kommer att upprätthålla ordningen i samma stil och på det sätt, som vi högt värdera och respektera, även om en eller annan ungdom här skulle ta sig friheter på ett sätt som kan vara opassande. Man får för övrigt många råd och anvisningar. Jag kommer ihåg från mitt första unga inträde i riksdagen, huru min gamle far gav mig några välvisa råd, som jag tycker det inte kan vara olämpligt att i detta sammanhang fästa till kammarens protokoll. Han sade: *»När du nu träder inom dessa murar, så kom ihåg att du inte pratar i onödan, ty här är det flera som ha pratat ihjäl sig än som ha tigit ihjäl sig.»* Jag har försökt tagga hans råd ad notam — ja, en del av herrarna ler, men jag tänker nu på hur ofta man begär ordet. Om kammaren tilläventyrs skulle mena att vad jag säger är prat i onödan, så är det ju en annan sak, men var och en har väl för

Om sänkning av valbarhetsåldern vid förstakammarval.

all del rättighet att säga sin mening, herr talman. Och finns det några som misstycka över mitt uppträdande här, så lär jag väl få bära den nesan och det nedsatta sedebetyg i detta hänseende, som jag i alla fall inte har tänkt att jag skulle behöva få, när jag snart är färdig och har gjort min tjänst i det politiska livet.

Men ungdomens talan bör inte vara bannlyst i detta hus.

Det sagda må kunna vara nog såsom ett uttryck för min strävan att hävda ungdomens rättighet och även frihet att också inom denna församling deltaga i arbetet för samhället.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DAMSTRÖM: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i dag i denna fråga, om inte herr Herlitz hade gett en i mitt tycke alldeles felaktig skildring av konstitutionsutskottets behandling av förevarande ärende.

Undertecknad hade dock sin plats bredvid herr Herlitz, och jag anförde i min motivering för bifall till den här ifrågavarande motionen bland annat — om herr Herlitz inte hörde det eller om min obetydlighet gjorde att han inte lade det på minnet, vet jag inte — att även om man praktiskt inte skulle få någon större glädje av en lägre valbarhetsålder, så är min principiella inställning den, att ungdomen inte med någon demokratisk motivering kan ställas i ett ojämförligt sämre läge än andra grupper. Ha vi ungdomar, som det är lämpligt att invälja i första kammaren, så bör inte en bestämelse om valbarhetsåldern lägga hinder i vägen.

Herr Herlitz har ju nyss i en annan fråga framhållit sin reformvänlighet, och man borde då kunna vänta att han också i detta avseende skulle visa en liknande inställning.

Jag tror för min del att vi i dag de facto inte ha en sådan skillnad mellan första och andra kammaren, att den nuvarande olikheten i valbarhetsålder är motiverad.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Herlitz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 19.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Om broförbindelse mellan Resarö och fastlandet.*Punkten 1.*

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt anslag för budgetåret 1949/50 till verksamheten vid statsunderstödda privatläroverk;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Ombyggnad av rätarbostad m. m.;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till landsfiskalerna m. fl.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande del av Mariebergssområdet, del av Kampementsbacken å Ladugårdsgärdet och tomten nr 1 i kvarteret Atomena i Stockholm m. m.; samt

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa fastigheter m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om broförbindelse mellan Resarö och fastlandet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av väckt motion angående en broförbindelse mellan Resarö och fastlandet.

I en inom första kammaren av herr Carl Eric Ericsson väckt motion (I:37) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära dels planering av en broförbindelse mellan Resarö och fastlandet med behövliga vägar i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i motionen, dels utredning om kostnaderna härför, dels ock att dessa åtgärder måtte vidtagas utan dröjsmål i syfte att möjliggöra ett snabbt igångsättande av detta projekt så snart de ekonomiska förhållandena det medgäve.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 37 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr ERICSSON, CARL ERIC: Herr talman! Sedan många år tillbaka har bland befolkningen i Stockholms skärgård rått ett stadgat missnöje när det gäller förbindelserna mellan öarna och fastlandet. Numera har man ju på allvar tagit upp denna fråga till behandling, i det att en s. k. skärgårdsutredning tillsatts för att söka en rationell och riktig lösning på dessa många gånger svåra och besvärliga problem. Om man frågar sig vad som i detta sammanhang skall anses rationellt, vill jag också i detta inkludera att man försöker tillgodose befolkningens berättigade intressen, särskilt om detta kan ske utan att man behöver ta några djupare grepp i statskassan.

Den motion, som det här är fråga om, går ut härpå. Den syftar till att söka få till stånd en broförbindelse mellan Resarö och fastlandet. Denna ö ligger ungefär nordväst om Vaxholm och på mycket kort avstånd från själva fastlandet. Den har för närvarande förbindelse med fastlandet genom en färja, som över huvud taget uppfyller de fordringar man kan ställa på en sådan, men som ändå inte är tillräcklig för att fylla de behov befolkningen anser berättigade. Färjan kostar årligen ungefär 40 000 kronor i drift, men i motionen framhålles — och jag vill nämna att bakom denna motion står Resarö hela befolkning, som utgöres av

Om förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård.

mellan 400 och 500 bofasta människor, och ca 3 000 sommargäster — att en broförbindelse enligt vägförvaltningens uträkningar skulle kosta mellan 600 000 och 700 000 kronor. Om man räknar med den ersättning, som vägförvaltningen kan få för den nuvarande färjan, sedan den genom en broförbindelse blivit obehörlig, kommer man fram till en ungefärlig kostnad av en halv miljon kronor för denna broförbindelse. Det förefaller mig, som om det skulle vara en relativt god affär, om man genom ett brobygge för en halv miljon kronor kan spara in ungefär 40 000 kronor om året.

Utskottet har emellertid föreslagit, att denna motion inte må till någon riksdagens åtgärd föranleda, och utskottet stöder sin uppfattning på yttranden av länsstyrelsen i Stockholms län samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Jag måste säga att jag finner dessa yttranden utomordentligt summariska och föga upplysande. Ingenting säges om de ekonomiska förhållandena, utan endast att man håller på med en preliminär arbetsplan och att man gör kostnadsberäkningar för denna broförbindelse. »Enligt länsstyrelsens mening föreligga icke tillräckliga skäl att i nuvarande ekonomiska läge driva planläggningen längre.»

Jag vill påpeka att motionen innehåller tre moment. Dels begäres en planering av broförbindelsen — och den göres — dels påyrkas en utredning om kostnaderna — också den verkställes — och dels hemställs att detta brobygge skall igångsättas, så snart de ekonomiska förhållandena det medgiva, och detta sista tycks man inte vilja gå med på. Är orsaken möjligen att man för en gångs skull har tillfälle att göra en god affär, eller beror det på andra omständigheter? Det vet man inte. Man får inte upplysning om de verkliga skälen till vare sig länsstyrelsens, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens eller utskottets ståndpunkt i denna fråga.

Nu har jag emellertid klart för mig att det med hänsyn till statsutskottets inställning skulle vara utsiktslöst att framställa något yrkande. Jag skulle därför i stället vilja vädja till kommunikations-

ministern — han är inte närvarande här nu, men han kanske ändå kan få del av detta — att han ville beakta de i motionen anförda synpunkterna och kanske också ge sina underordnade organ en påstötning om att litet bättre än som skett i de föreliggande yttrandena ge skäl för sina ståndpunkter till denna fråga. Jag vill också särskilt rikta mig till den närvarande representanten för skärgårdsutredningen, herr Thun. Jag hoppas att han, då utredningen så småningom kommer att ta itu med sin uppgift, inte glömmer bort att det finns en ö som heter Resarö, att man där har starka önskemål om broförbindelse och att denna broförbindelse sannolikt kommer att ställa sig billigare för staten och bättre för resaröborna än den nuvarande färjförbindelsen.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av väckta motioner angående förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Thun m. fl. (I: 87) och den andra inom andra kammaren av herrar Birke och Boman i Stafsund (II: 114), hade hemställts, att riksdagen vid behandling av sjätte huvudtiteln måtte vidtaga de jämkningar i anslagstildelningen, vilka föranleddes av i motionerna angivna förbättringar i skärgårdens trafikanstalter.

De med motionerna avsedda förbättringarna av kommunikationsförhållandena åsyftade bro fastlandet—Vätö, färja Furusund—Yxlan—Blidö, färja fastlandet—Ljusterö samt färja fastlandet—Ornö.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 87 och II: 114 icke

Om förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård.

måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr THUN: Herr talman! Sedan vi väckt denna motion, har det ju tillsatts en kommission, och dessutom ha vi fått en viss redovisning för den subvention som staten ger Vaxholmsbolaget för att uppehålla vissa turer under vintern. Jag tillåter mig emellertid, trots att detta är gjort, att säga några ord i frågan.

Vi ha i denna kommission, som jag har äran tillhöra, gjort några resor i södra delen av länet och haft tillfälle att tala vid ordsbefolkningen. Det är ju uppenbart, att det då framställes en massa krav och att många av dem på grund av det ekonomiska läget icke kunna tillfredsställas, men många äro nog av den arten, att man bör försöka lyssna till dem.

Jag tillåter mig sålunda erinra om att man här på flera öar på grund av en viss rådande arbetslöshet har möjlighet att sätta i gång med anslutningsarbeten, särskilt arbeten på vägar till våra färjlägen. Så är förhållandet på Ljusterö och på Muskö. Jag hade i går tillfälle att titta litet närmare på Muskö. Där har man redan börjat med en del vägar, men detta har stött på visst motstånd på grund av att flottan har sin förläggning där. Man har på militärt håll haft vissa betänkligheter mot att släppa fram den civila trafiken där, men nu har man redan efter ett längre funderande funnit, att det är förenligt även med flottans intressen, om man skulle draga vägar på sätt som där är föreslaget. Man skulle därigenom kunna få vägen över vatten begränsad till ungefär 1,5 kilometer, d. v. s. själva trafikleden för en färja, i stället för en färja från fastlandet och ned till Mickrum, vilket lär vara 4 kilometer. Detta är ju av mycket stor betydelse, och det har också påpekats från militärt håll, att man skulle tjäna väsentligt, om man kunde kombinera ihop de militära och de civila intressena på den punkten. Det göres gällande, att flottan hittills under vintern har brutit särskild led för sin trafik, under det att den civila trafiken gått från Söderby brygga

till Mickrum och där brutit ränna för sin trafik. Nog tycker man att detta skulle kunna samordnas, och det skulle kunna ske genom att man droge vägen på sätt som här är föreslaget. Från civilt håll har man också erinrat om att det kommer att företagas stora sprängningsarbeten — det är väl fråga om ubåtshangarer — och där skulle man få massor av berg, som skulle kunna användas till att fylla igen vissa sund, där denna väg skulle gå fram. Befolkningen menar, att om man kunde få några mindre anslag, skulle det vara möjligt att utföra dessa anslutningsvägar, som skulle ha mycket stor betydelse dels genom att ge ordsbefolkningen arbete under vinter, höst och vår och dels genom att man finge klart för sig, att här kommer att ske någonting. Vi ha sneplat litet på detta anslag på 300 000 kronor, varav 230 000 skulle gå till Vaxholmsbolaget. Man skulle kunna tänka sig, att det kunde av detta anslag tagas något belopp för dessa smärre anslutningsvägar. Man kan inte heller undgå att se på hur det går till vid våra interna flyglinjer, som äro subventionerade med ganska stora anslag. Jag har mig bekant, att man har räknat med att på linjen Stockholm—Luleå betala 125 kronor per person och flygtur i subvention, på linjen till Göteborg med dess utmärkta förbindelser skall man betala 53 kronor och på linjen till Malmö 50 kronor. Det är väldiga summor, och när man vet att de som fara med flyget äro i den ekonomiska ställning, att de lära kunna ha råd att bekosta en sådan resa själva utan statsbidrag, kan man ju ställa den frågan, om det inte skulle gå att taga något av dessa belopp och anslå det t. ex. till sådana anslutningsvägar, så att skärgårdsbefolkningen verkligen finge se, att här kommer det att hända någonting. Detta skulle naturligtvis för dem vara endast till glädje och gagn.

Liksom en föregående talare vet jag ju, att det inte tjänar någonting till i detta läge att yrka bifall till en motion, i synnerhet som de krav vi ha ställt i den till stor del redan äro uppfyllda. Jag har bara velat taga tillfället i akt för

Om förbättring av kommunikationerna i Stockholms skärgård.

att påpeka dessa saker, innan beslutet klubbas.

I herr Thuns yttrande instämde herrar *Franzon* och *Nerman*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av väckt motion angående särskilda övergångsbestämmelser i fråga om befordringsgången för vissa biträden vid statens järnvägar;

nr 100, i anledning av väckt motion angående vissa vid vattenfallsstyrelsens kraftverksbyggnader och sjöregleringsarbeten anställda arbetares tjänstårsberäkning för pension;

nr 101, i anledning av väckt motion om livränta åt f. d. stationskarlen A. I. Ståhlberg i anledning av skada till följd av olycksfall i arbete;

nr 102, med vissa allmänna synpunkter i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-

Ang. ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring.
ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av väckt motion om ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 65, av herr *Andersson* i Hyssna, medgiva, att till värnpliktige nr 385-24-27 Gustav Ivan Lager finge på grund av i motionen angivet olycksfall från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas ersättning i enlighet med grunderna i 1927 års militärsättningsförordning för tiden efter den 31 juli 1945.

Reservation hade anmälts av herr *Lundgren*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har jag till detta utlåtande fogat en blank reservation. Jag tillåter mig, herr talman, att med några få ord motivera min inställning till denna fråga.

Jag vill till en början erinra därom, att riksdagen 1948 avslagit en likartad motion om ersättning till ifrågavarande person på grund av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring. Sedan riksdagen gjorde detta för ett år sedan, har icke något nytt inträffat, som motiverar en annan inställning från riksdagens sida. Det gäller här, herr talman, att bedöma ett mycket svårt problem, nämligen sambandet mellan olycksfall och i detta fall ryggsjukdom som ger ischiasymptom. Det är ett medicinskt försäkringstekniskt problem, vilket som sagt är svårt att bedöma, och det är givet,

att riksdagen icke har möjlighet att gå in på en saklig prövning av frågan. Jag vill också erinra därom, att ärendet tidigare prövats av olika myndigheter. Det har behandlats av riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet, och båda dessa myndigheter ha avslagit framställningen.

Det skulle bli mycket allvarliga konsekvenser av ett bifall till en framställning som den som göres i motionen. Det finns många liknande fall, många som ha besvär på samma sätt som den här ifrågavarande personen och som skulle kunna med lika stor rätt göra anspråk på ersättning. Det skulle då verka synnerligen orättvist, om en person finge ersättning därför att han av en tillfällighet har förbindelse med en person som har möjlighet att i riksdagen motionera om ersättning.

Då det, herr talman, icke framkommit något nytt, sedan riksdagen 1948 avslagit en liknande motion, och då det skulle medföra synnerligen allvarliga konsekvenser om man bifaller framställningen, nödgas jag yrka avslag på utskottets utlåtande.

Herr **JOHANSSON, JOHAN BERNHARD**: Det har under detta ärendes behandling inför statsutskottet lämnats uppgifter om särdeles ömmande förhållanden just i detta fall, förhållanden som äro sådana, att utskottet icke kunnat annat än av billighetsskäl tillstyrka vad som här föreslås. Jag tror inte att ett bifall till utskottets förslag får så stor prejudicerande verkan, om man närmare tar del av hur frågan i verkligheten ligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om personalförstärkning vid fångvårdsanstalterna m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fångvårdsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centraldepån för blindas arbeten;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till ersättningar för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sinner-sjuknämnden för budgetåret 1949/50; samt

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av investeringsanslaget till lån till uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om personalförstärkning vid fångvårdsanstalterna m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att förebygga återkommande oroligheter och bereda personalen vid fångvårdsanstalterna skydd och säkerhet i tjänstgöringen.

I en inom andra kammaren av herr *Henriksson* väckt motion (II:242) hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder — lämpligen i form av ökad personal — för att förebygga återkommande oroligheter och bereda personalen vid fångvårdsanstalterna skydd och säkerhet i tjänstgöringen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II:242 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **GÖRANSSON**: Jag ber att få uttala min tacksamhet till statsutskottet för

den förstäelse, utskottet visat för fångvårdspersonalens arbete. Det finns emellertid några påpekanden i utskottsutlåtandet, som föranleda vissa reflexioner från min sida.

Det har gjorts en jämförelse mellan personaluppsättningen vid fångvårdens anstalter å ena sidan och vid vissa andra anstalter, särskilt sinnessjukvårdens, å den andra, och man har kommit till det resultatet, att fångvårdsanstalterna äro förhållandevis väl tillgodosedda med personal. Utskottet självt har emellertid mycket klart sagt ifrån, att man icke kan draga några säkra slutsatser av sådana jämförelser, och det är detta uttalande från utskottets sida, som jag skulle vilja ytterligare understryka. Det är nämligen kvantitativt en väsentlig skillnad mellan sinnessjukvårdens anstalter och våra anstalter, ty sinnessjukvårdens anstalter arbeta med ett patientantal, som många gånger uppgår till 1 000 eller mer, under det strävandena inom den moderna fångvården avse att nedbringa de intagnas antal; vi ha nu endast en anstalt med 400 intagna men ett mycket stort antal med mellan 30 och 70 intagna. Att man slagit in på denna linje sammanhänger med att man anser sig därigenom få större möjligheter att förebygga den menliga inverkan de intagna emellan, som varje uppsamling på stora anstalter har. Jag anser för min del, att den utvecklingslinjen är den som bör understödjas och befrämjas, och vi ha möjlighet att göra detta i större utsträckning än andra länder därför att vi ha ett så förhållandevis litet fångvårdsklientel. Jag vet att man i stora länder, där man rör sig med 20 000—30 000 fångar, med avund ser på de möjligheter vi ha att hålla beläggningen på våra anstalter nere.

Jag vill också peka på en annan sak. Klienteletts beskaffenhet är så olika i fångvården och på sinnessjukhusen. Sinnessjukhusen arbeta i rätt stor utsträckning med patienter som omhändertas för förvaring på obestämd tid, rena asylfall, människor som man inte kan göra mycket åt. De som komma till fångvårdsanstalterna äro däremot såda-

Om statsmonopol å tillverkning av skattepliktiga maltdrycker m. m.

na, att vi sträva efter att få dem in i arbetstakten, att få dem aktiva så att de försöka få något mål för sin livsföring. Detta avspeglar sig alldeles särskilt i arbetsdriften, och arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna har under senare år utvecklats högst väsentligt. Arbetsdriften inom sinnessjukvården är av naturliga skäl starkt hämmad av klienteletts beskaffenhet. Men om vi ha en utvidgad arbetsdrift hos oss, kräver detta å andra sidan en större personal för undervisning och handledning, och härvidlag äro därför förhållandena icke jämförbara med sinnessjukvårdens. Jag vill i det sammanhanget också påpeka, att vi få proportionsvis ofantligt mycket större inkomster av vår arbetsdrift än sinnessjukvården får.

Det finns en hel del andra saker som påverka personalbehovet vid våra anstalter, t. ex. de resor som äro en följd av differentieringen. På grund av att vi sprida ut klientelet till många anstalter erfordras många resor. Vidare vill jag påminna om resorna till rannsakingarna, som i vissa delar av vårt land kunna taga tre, fyra eller fem dagar. Allt detta skall tagas i beräkning, när man gör jämförelsen. Skulle man komma fram till en någorlunda rättvisande jämförelse, borde man egentligen jämföra å ena sidan fångvårdsanstalterna och å andra sidan de anstalter inom sinnessjukvården som omhänderha exempelvis kriminalfall. Jag har gjort några sådana jämförelser tidigare och kommit till det resultatet, att vad gäller denna begränsade del av sinnessjukvården är nog personaluppsättningen ungefär densamma på båda slagen av anstalter.

Det finns en annan omständighet, som också bidrager till att öka behovet av personal hos oss, och det är att klientelet på våra anstalter numera måste betecknas som i många fall sämre än tidigare, emedan den villkorliga domen har fått ökad användning och skummat bort från våra anstalter mera lättskötta och enkla fall. Dessa lättskötta fall bidrogo på sin tid till att lugna ned stämningen; de kunde liksom hjälpa till i

uppfostningsarbetet på anstalterna. Nu äro många av dem borta på grund av den villkorliga domen eller också äro de utflyttade till öppna kolonier, och detta gör, att arbetet på de slutna anstalterna, där det har varit vissa friktioner, numera är mycket svårare än det var tidigare.

Jag är emellertid tacksam mot statsutskottet för den förståelse som lyser igenom dess utlåtande gent emot vår personal. Denna personals arbetsuppgifter hava efter den nya verkställighetsreformen blivit betydligt mer påfrestande än tidigare, och jag är glad åt varje ord av uppmuntran som de få höra, ty de uppleva skurar av besvikelser och motigheter och en hel del personliga obehag, och allt vad som kan göras för att lätta deras sinnen hjälper också till att skapa en bättre rekrytering.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om siloanläggningars jämställande i taxeringshänseende med fasta maskiner;

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning angående beskattningen av inkomst, som uppstår på grund av ofrivillig avverkning av skog i vissa fall; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om åtgärder för främjande av det frivilliga enskilda sparandet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om statsmonopol å tillverkning av skattepliktiga maltdrycker m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statsmonopol eller annan jämbördig företagsform för tillverkning av skattepliktiga maltdrycker.

Om statsmonopol å tillverkning av skattepliktiga maltdrycker m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 106 av herr *Birger Andersson* m. fl. och II: 153 av herr *Gavelin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheten att vinna ökad folknykterhet och ekonomisk rationalisering genom införande av statsmonopol eller därmed ur angivna synpunkter jämbördig företagsform för tillverkning av skattepliktiga maltdrycker.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 106 av herr *Birger Andersson* m. fl. och II: 153 av herr *Gavelin* m. fl. om utredning rörande statsmonopol eller annan jämbördig företagsform för tillverkning av skattepliktiga maltdrycker icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**: Herr talman! Utskottet har ju avstyrkt denna motion, men då den avstyrkande kommentaren är så pass välvillig, skall jag, herr talman, inte framställa något yrkande. Jag vill emellertid göra några små reflexioner.

Som kammarens ledamöter kunna finna av bevillningsutskottets betänkande har dels Svenska bryggeriindustriarbetareförbundet och dels även nykterhetsfolket till finansdepartementet ingivit skrivelser, vari gjorts liknande framställningar, som i vår motion. Dessa framställningar ha av finansdepartementet överlämnats till den nu arbetande nykterhetskommittén, och det är att förmoda att denna kommitté också kommer att verkställa den utredning, som är begärd. Då vi motionärer inte i första hand ha önskat att få en utredning tillsatt utan en utredning verkställd, kunna vi ju vara nöjda med detta.

Det har från olika håll under hand uttalats, att denna utredning kanske inte kommer till stånd, men jag förmodar, att när regeringen dels har tillsatt nykterhetskommittén och dels även har till denna remitterat de skrivelser, som ha inkommit, bör också en utredning kunna

komma till stånd. I förhoppning att så sker får jag vara nöjd med detta och avstår från att framställa något yrkande.

Herr **ENGLUND**: Herr talman! Det är ett i många hänseenden ganska säreget ärende, som här ligger på kammarens bord — icke minst har det utlåtande, som här föreligger, vissa säregna drag.

Det gäller ju ett socialiseringsproblem, men det gäller inte ett modernt socialiseringsproblem utan ett av ganska gammal typ. Den första socialiseringen av denna typ kom till stånd år 1850 i Falun, och sedan har det — långt innan vi hade någon socialdemokratisk majoritet i riksdagen — genomförts ytterligare åtgärder på samma fält.

En annan säregenhet är, att det föreligger en socialdemokratisk motion men inte finns något socialdemokratiskt stöd för denna motion i utskottet. Däremot finnes en reservation av en borgerlig reservant. En tredje säregenhet är att detta utlåtande trots avslagsyrkandet på ett mycket fylligt sätt refererar motionen utan att på någon punkt har någon erinran att göra emot de argument, som ha framhållits i motionen. Tvärtom säger utskottet i sin sammanfattning, att de ifrågavarande motionerna gälla »ett spörsmål av stor vikt». Man hade väntat, att utskottet mot denna bakgrund skulle ha gett tyngd åt denna mening om den stora vikten genom att framhålla angelägenheten av att den åstundade utredningen snabbt kommer till stånd.

Emellertid har utskottet — det är också en säregenhet, och jag undrar om den har motsvarighet i något annat utskottsutlåtande — inte kunnat hänvisa till att ärendet är föremål för utredning. Det hänvisas visserligen till att det sitter en nykterhetskommitté, men det sägs inte, att detta spörsmål har upptagits av denna kommitté eller kan väntas bli upptaget av denna kommitté till utredning. Man har i utskottsutlåtandet nöjt sig med att hänvisa till att framställningar gjorts å ena sidan av Svenska bryggeriindustriarbetareförbundet och å andra sidan av

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

ett par centrala organisationer inom nykterhetsrörelsen, och utskottet anser sig kunna hänvisa till att dessa framställningar ingivits till Kungl. Maj:t. Detta har befunnits vara tillräckligt för att frågan blir i erforderlig omfattning uppmärksammas av Kungl. Maj:t.

Jag tror, herr talman, att om man verkligen vill fästa uppmärksamheten på behovet av snabbhet i denna utredning, så är det angeläget, att riksdagen lägger tyngden av sitt ståndpunktstagande till Svenska bryggeriindustriarbetareförbundets och Nykterhetsfolkets landsmötes uttalanden såsom plägar ske på andra punkter, där framställningar äro föremål för riksdagens prövning.

I denna grupp av säregenheter skall jag emellertid, herr talman, varken gå in på en redogörelse för eller en utvidgning av det motivkomplex, som motionärerna anfört till förmån för sitt yrkande, eller ställa något yrkande vid sidan av utskottets. Jag vill bara, herr talman, uttrycka den förhoppningen att uppmärksamma läsare i regeringen, när de studera detta betänkande och denna meningsyttring från utskottet om att ärendet är av stor vikt, skola visa sig vilja ägna samma uppmärksamhet åt denna angelägenhet, som skulle ha visats, där est utskottet hade tillstyrkt motionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 29, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 23 i anledning av väckta motioner om pension åt assistenten hos riksdagens revisorer K. J. Hedberg, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj

1939 (nr 207), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner angående kontroll av den offentliga partipropagandan samt angående bokförings- och redovisningsplikt för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna nr 2 i första kammaren av herr *Bergvall* m. fl. samt nr 1 i andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl., motionen nr 51 i andra kammaren av herrar *Severin* och *Lindberg* samt de likalydande motionerna nr 162 i första kammaren av herr *Lindström* m. fl. och nr 202 i andra kammaren av herr *Sehlstedt* m. fl. måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan, huruvida organisationer, som bedriva politisk propaganda, borde åläggas bokföringsskyldighet samt förpliktas att offentligen låta redovisa sina inkomster och utgifter.

Reservation hade avgivits av herrar *Hedlund* i Östersund och *Ivar Nilzon*, fröken *Andersson* samt herrar *Pettersson* i Ersbacken och *Fagerholm*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att de förevarande motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Frågan om bokförings- och redovisningsplikt för politiska sammanslutningar har ju vid flera tillfällen varit uppe i riksdagen och då diskuterats ganska intensivt. Sålunda behandlades sådana motioner två gånger på 1930-talet, två gånger tidigare på 1940-talet och nu kommer det på 1940-talet för tredje gången. Vid samtliga föregående tillfällen ha motionerna avstyrkts av vederbörande ut-

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

skott, men i år går utlåtandet i tillstyrkande riktning från utskottsmajoritetens sida.

Detta utskotts utlåtande bygger ju på några motioner, som sins emellan äro ganska olika. Sålunda har i den motion, som vi kunna kalla för folkpartimotionen, endast påyrkats redovisning av utgifterna. I de andra motionerna går man väsentligt längre. Där yrkas på utredning om redovisningsplikt för politiska organisationer och andra som bedriva politisk propaganda. Utskottet har visserligen i klämman till sitt utlåtande tagit bort detta uttryck »och andra», vilket man väl antog skulle leda litet väl långt, men som jag strax kommer tillbaka till tror jag inte det hjälper så mycket, även om man tar bort dessa ord. Som jag redan nämnt har frågan tidigare diskuterats, men eftersom utskottets utlåtande går i tillstyrkande riktning i år, kan det kanske vara motiverat att än en gång skärskåda de argument, som kunna anföras emot och delvis kanske även för en sådan utredning.

Om jag då först tittar litet på motive-ringarna för detta krav, finner jag, att man framhåller, att partiernas kostnader ha visat en stark tendens att stiga. Den tekniska utvecklingen har lett till att det hela har blivit så väsentligt mycket dyrare. Där ligger alltså som en motivgrund en önskan att begränsa kostnaderna.

I detta sammanhang kan man emellertid fråga sig: *Hur* skola dessa begränsningar ske och *vem* skall bestämma om dessa begränsningar? Såvitt jag förstår har man inte kunnat ge något svar på den frågan, och jag vill i detta sammanhang påminna om att vissa begränsningar ju redan ha skett genom frivilliga överenskommelser partierna emellan, en väg som jag för min del anser vara den enda och riktiga.

Vidare har man i en hel rad sammanhang talat om att detta är ett demokratiskt renlighetskrav. Om en sådan här insyn blir möjlig, skulle man kunna komma obehörigt inflytande, såväl utländskt som inhemskt sådant, på spåren.

Beträffande det utländska inflytandet

veta ju alla, att det redan i strafflagens 8 kap. 10 § finnas bestämmelser, som gå ut på förbud mot tagande av utländskt stöd. När det gäller det inhemska inflytandet så betonas det starkt i en promemoria, som har utarbetats inom departementet, den s. k. departementspromemorian, som är återgiven här i utskottsutlåtandet — en inom parentes sagt mycket intressant läsning i detta sammanhang — den utomordentliga svårighet som ligger i att bestämma själva begreppet obehörigt inflytande. Man säger där, att om den principen accepteras, att ur såväl rättslig som moralisk synpunkt envar har frihet att ge bidrag, så uppstår frågan, huruvida omständigheterna i ett speciellt fall äro sådana att de demokratiskt sett böra anses antastliga. Däri ligger alltså en mycket stor svårighet. Jag gissar att detta kommer att närmare understrykas i den följande debatten, och jag skall därför inte gå djupare in på de olika problemen här, som jag alltså bara berör ganska ytligt.

Ett annat spørsmål är, om en sådan lagstiftning som den föreslagna är av behovet påkallad. I detta avseende kan jag knyta an till vad sammansatta konstitutions- och första lagutskottet år 1945 sade i det hänseendet. Då betonades starkt, att den fria kritiken i ett demokratiskt samhälle utgör, som man uttryckte det, ett beaktansvärt skydd mot uppkomsten och utvecklingen av samhällsskadliga företeelser. Detta betonades förresten också i debatten, där det framhölls, att den fria kritiken är ett väsentligen bättre skydd än, som man uttryckte det, »bräckliga och svårtillämpliga lagparagrafer». Samma utskott betonade år 1945 även — något som i detta sammanhang kan vara intressant att påminna om — att missförhållandena på de områden motionerna avsåge inte äro så allmänna eller av så djupgående natur att de nödvändiggöra åtgärder i motionernas syfte. För övrigt gick första lagutskottet 1946 än längre beträffande detta uttalande, när det sade, att det har ej visats eller ens gjorts troligt, att missförhållanden verkligen rådde i fråga om opinionsbildningen.

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

Jag tycker att detta är ganska starka uttalanden, och jag tror att de även äro riktiga.

Jag vill parentetiskt anmärka, att när man läser en del av motionerna, för att nu inte tala om själva utskottstutlåtandet, frågar man sig, hur vederbörande över huvud taget ha kunnit ställa dessa yrkanden eller ha kommit fram till en positiv ståndpunkt i detta hänseende. Man säger t. ex. — jag skall bara göra ett par urplock från en av motionerna — att partierna inte »sedan 1945 förändrat sin inställning till verksamhetens finansiering» och att man inte heller kan påstå, att »nuvarande praxis ger anledning till betänkligheter ur demokratiens synvinkel». I en annan motion, den motion som går längst och som utskottet har yrkat bifall till, säges följande: »Även om man får förutsätta att inget av de stora partierna låter något villkor förknippas med ett anslag eller tar intryck av om det förlorar en bidragsgivare, böra väljarna ha rätt att veta vilka krafter som äro intresserade av att stödja ett visst parti.» Ja, jag måste säga att jag tycker att i detta uttalande ligger ett misstroende som har föga med »demokratisk renlighet», som det heter, att göra.

En annan fråga i detta sammanhang är: När man det syfte, som man vill nå fram till, genom en lagstiftning på detta område? Ja, man når kanske syftet att komma åt de lojala partierna — jag skall strax ge ett utdrag ur utskottets utlåtande i detta hänseende. Man når fram till att vålla obehag för de lojala partierna, men det är nog inte många som tro, att man kommer åt de illojala — och det var ju dem, man skulle pressa. Det kan visserligen sägas: »Men de lojala behöva inte dra sig för en insyn, de ha inte något att frukta!» Jag återkommer till detta påstående. Jag tror nämligen att också det är felaktigt. Men den, som har för avsikt att bryta emot lagen — det är vad jag vill understryka i detta sammanhang — redovisar sannolikt inte öppet och hederligt sina bidrag. Det har för resten också betonats i tidigare utskottstutlåtanden.

Jag kommer så till ännu en invändning i denna fråga, nämligen denna: Var skola gränserna dragas och hur skola själva begreppen här definieras? Vad först gränserna beträffar: Är det fråga om riksorganisationerna, eller skola även de lokala organisationerna inbegripas? I det sistnämnda fallet blir det en stor apparat, som skall handhavas. I det förstnämnda fallet blir det med största sannolikhet ganska missvisande. Skall det vidare endast röra sig om partiets egna organisationer, eller skola även stödorganisationer av olika slag penetreras? Det vore intressant att få svar på dessa frågor.

Men om det är svårt att definiera gränserna och begreppen beträffande denna fråga, så gäller detta kanske i än högre grad själva begreppet politisk propaganda. Detta har man på ett som jag tycker mycket intressant sätt betonat just i departementspromemorian, där det bland annat säges följande: »Det blir därför svårt, för att inte säga omöjligt, att i lagen ge en tillfredsställande definition av begreppet politisk propaganda.» Vidare framhålles — och det kanske är än mera intressant — att en sådan lagstiftning svårligen kan begränsas till politiska partier utan den — och nu citerar jag ordagrant — »torde nog även böra avse såväl andra sammanslutningar som enskilda, vilka driva politisk propaganda.» Sålunda hjälper det näppeligen i praktiken att man i utskottets kläm tagit bort dessa ord »och andra», som för övrigt diskuterats här i riksdagen för några år sedan.

Jag går vidare i dessa frågeställningar. Skulle lagen bli det skydd för demokratin, som man har velat göra gällande? Jag skulle i stället vilja vända på satsen och säga, att just ur demokratisk synpunkt är det ytterst allvarligt med offentliga ingripanden i det politiska livet. Det har också i olika sammanhang betonats, och jag vill bara här i förbigående understryka, att det väsentliga i vårt demokratiska statsskick är, att vi ha fria partier, som oberoende av statens inblandning få utöva sin politiska gärning.

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

Det framhålles — och detta är mycket intressant, ty det visar, hur man har blandat ihop dessa motioner, som de facto, kan man säga, gå ut på olika syften — t. ex. i motionen I: 2, alltså den jag kallar för folkpartimotionen: »En sådan reglering bör inte inkräkta på det anonymitetsskydd i fråga om bidrag till partierna vars principiella vikt 1945 års sammansatta utskott med all rätt betonade.» Om nu från motionärernas sida denna klara inställning beträffande faran i detta hänseende förefinnes, så kan det ju frågas, varför man då ifrån det hållet har gett sig ut på sådana här vägar. Det är ganska intressant att mot bakgrunden av detta betonande kunna konstatera, att samtliga tre folkpartistiska representanter i utskottet ha gått med på en utredning, som syftar utomordentligt mycket längre än denna motion syftar.

Nu har det, som jag tidigare nämnt, bestridits från olika håll och i olika sammanhang, att någon bidragsgivare skulle kunna vållas skada i sin näring eller i annat hänseende. Det säges, att trakasserier och sådant är något som väsentligen tillhör en förgångning tid.

Ja, det kanske man kan säga i denna församling, men har man ögonen öppna ute i livet, finner man att det inte är så väl — det vågar jag påstå. Det är för övrigt mycket intressant att gå tillbaka till den debatt, som fördes här år 1945. I vad som då framhölls från motionärernas sida ligger, mina herrar och damer, de facto ett medgivande av att det är en risk med denna demokratiska öppenhet, som man inte aktar för rov att kalla det. Det sades, att det ju inte var nödvändigt att den primära bokföringen i dess helhet offentliggjordes. Det kunde, sade man, räcka med summarisk redovisning, under förutsättning att den myndighet, till vilken redovisningen avlämnades, tillika finge rätt att genom sekretesspliktiga revisorer verkställa granskning. Vart tog då den demokratiska öppenheten vägen? Skulle inte en sådan anordning snarare leda till att denna misstänksamhet emot partierna och deras finansieringsmetoder,

som man vill komma ifrån, skulle ytterligare stärkas?

Men en kanske än allvarligare invändning är, att man genom en sådan anordning sätter hela valhemligheten i fara, denna valhemlighet som såvitt jag förstår är oomstridd hos flertalet av befolkningen. Jag tycker nog också — och det har även betonats mycket starkt i andra sammanhang — att erfarenheterna från utlandet klart och tydligt ha visat, att skyddandet av valhemligheten just är en av grundstenarna för ett de-uokratiskt samhällsliv och att ett avsteg från den principen skulle kunna leda till utomordentligt ödesdigra konsekvenser. För övrigt underströk första lagutskottet år 1946 denna synpunkt.

Detta demokratiska renlighetskrav, som jag har nämnt flera gånger här, kommer — mycket starkt för resten — i kollision med en annan, minst lika viktig demokratisk princip, nämligen rätten att hysa vilken politisk åskådning man vill utan att behöva röja den, nota bene om man inte vill röja den. Denna princip har ju fått sitt uttryck i svensk rätt just genom valhemlighetens skyddande.

Jag sade förut, att detta utskottsutlåtande är mycket egendomligt. Motivering, som går löst på tre sidor, är utomordentligt tveksam, och om man inte hade vetat det förut, skulle man ha blivit ganska förbluffad över den slutsats till vilken utskottet här har kommit. Utskottet anför t. ex. i ett av de sista styckena i sitt utlåtande, i ett stycke som jag tycker säger allt: »Uppenbarligen finnes ingen möjlighet att konstruera ett kontrollsystem, som icke kan kringgåas av den som så önskar. I huvudsak måste därför en lagstiftning av ifrågasatt slag bygga på lojal medverkan från de olika partiernas sida.» Det är ju i klara verba ett bevis för vad jag här tidigare har sagt, nämligen att de lojala, för vilka man inte behöver någon kontroll, råka fast, under det att de illojala, som man vill komma åt, kunna kringgå lagen. Jag tycker, att det är ett utomordentligt cyniskt uttalande, och ett uttalande som

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

borde ha lett till att utskottet med kraft hade gått emot kraven på utredning.

Jag kan inte hjälpa, att jag här än en gång måste ge ett citat från debatten i denna kammare år 1946. Förre justitieministern Bergquist sade då följande, med vilket jag skall be att få sluta: »Varje lag, som man stiftar, som inte kan upprätthållas eller som kan kringgå av enskilda eller sammanslutningar, är farlig för hela rättsordningen, ty en sådan lag skapar förakt för lagstiftningen över huvud taget och därmed också för vår rättsordning.» Jag tycker, att en utomordentligt allvarlig sanning ligger i detta uttalande, och jag är övertygad om att uttalandet har samma bärkraft i dag som för tre år sedan.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Fröken Andersson har redan utvecklat argumenten för reservanternas uppfattning, att någon utredning av denna fråga inte behövs. De skäl som anförts återfinnas, såsom hon påpekat, inte bara i reservationen, utan till större delen redan i utskottsmajoritetens utlåtande. Där redovisas nämligen de flesta av de svårigheter och principiella invändningar, som reservanterna ta till utgångspunkt för sitt avslagsyrkande.

Att utskottet kommit att stanna för en motsatt hemställan, en mera positiv inställning till föreliggande motioner, och rekommenderar en utredning av hela det här frågekomplexet, beror främst på psykologiska skäl, som majoriteten anser att reservanterna underskatta. Utskottet påpekar sålunda, att en offentlig redovisning av de politiska organisationernas inkomster och utgifter skulle kunna motverka vissa osunda drag i den politiska debatten. Detta är säkert riktigt. Och man skulle vilja tillägga: Enbart en utredning av möjligheterna att införa en sådan redovisning borde kunna få lite av samma nyttiga verkan, oberoende av om utredningen lyckas lösa de tekniska problemen härvidlag

eller — vid närmare undersökningar — finner att de äro för svårknäckta. Ty psykologiskt ligger det väl så till att allmänheten, allas våra väljare, väntar sig att riksdagen skall bifalla motionärernas krav på ökad insyn i den politiska propagandans finansiering, och att åtskilliga av dessa väljare skulle anse oss ganska skumma, om vi avslogo en sådan hemställan med hänvisning till svårigheter som inte blivit ordentligt prövade.

Ännu lever på sina håll tyvärr kvar den uppfattningen, att politik är något smutsigt som det inte är fint att befatta sig med. Även i kretsar, där man inte intar denna struntförnäma attityd, utan anser att varje god medborgare bör ha en politisk uppfattning, som han eller hon åtminstone röstar för, tycker man, att politik många gånger är ett rävspel och att det nog inte skulle skada, att man fick klargjort för sig sambandet mellan idéerna och pengarna, d. v. s. sambandet mellan ett partis idéer och de intressegrupper, som stödja dessa idéer. Om vi då från riksdagens sida skulle avböja att ens utreda, hur en sådan insyn i den politiska propagandans ekonomi bör anordnas, tror jag, att det skulle göra ett rätt dåligt intryck på väljarkåren.

Från dessa utgångspunkter är det som utskottets flertal har anslutit sig till förslaget om en förutsättningslös prövning av möjligheterna att ordna den ekonomiska redovisningen för de politiska partierna. Beträffande resultaten av en sådan utredning företräda vi nog alla grader av optimism respektive pessimism. Somliga tro inte, att utredningen skall lyckas finna en praktikabel väg för en sådan redovisning. Andra mena, att det nog inte bör vara omöjligt, förutsatt att de laglydiga politiska partierna lojalt fullgöra den redovisningsskyldighet, som kan komma att beslutas. Och alla i utskottet företrädda politiska partier ha där förklarat genom sina representanter, att de för det egna partiets vidkommande inte ha något att dölja.

Reservanterna mena, att denna förklaring gör en offentlig redovisning och en eventuell lagstiftning om redovis-

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

ningsskyldighet helt onödiga. En sådan redovisning skulle bara vålla de lojala onödigt besvär, sade fröken Andersson. Utskottsmajoriteten däremot menar, att just förklaringen i utskottet bör kunna underlätta införandet av en öppen, offentlig redovisning från de lojala politiska partiernas sida. Att man i alla fall inte kan komma åt en illojal politisk propaganda, som vill fiffla med sanningen, äro ju alla ense om. Utskottet säger uttryckligen — det citerade fröken Andersson också — att det inte torde finnas möjlighet att konstruera ett kontrollsystem, som icke kan kringgås av den som så önskar. Men mot den utländska propagandans inträngande ha vi redan de bestämmelser i strafflagen, som fröken Andersson även pekade på, och annan förargelseväckande politisk propaganda av element sådana som judehetsaren Åberg få vi väl försöka komma till rätta med på annat sätt. Det är mycket nog, om vi kunna ge allmänheten den känslan av trygghet, att de demokratiska partierna i detta land arbeta med öppet visir och att de vid konkurrensen om väljarna spela med öppna kort. Risken för upptäckt — om man skulle kringgå eventuella redovisningsbestämmelser — med de skadeverkningar för partiets auktoritet, som skulle bli följden, bör för övrigt verka avhållande på lusten att manipulera.

Hur en redovisning skall kunna ordnas tekniskt får väl den påyrkade förutsättningslösa utredningen undersöka. Utskottet kan givetvis inte anvisa det tekniska förfarandet, och utskottet är väl medvetet om, som det säger i sitt utlåtande, att det kommer att möta betydande svårigheter att praktiskt utforma regler i ämnet.

Ändå visa de upplysningar utskottet inhämtat om utländsk rätt, att det måhända finns framkomliga vägar som även vi skulle kunna följa. Såväl i England som i USA finns sålunda lagstiftning om redovisningsskyldighet för valkostnader. Dessa kostnader äro hos de båda nämnda länderna maximerade till vissa belopp. I ett par av de motioner, på vilket utskottet bygger sin hemstäl-

lan om utredning, har pekats på önskvärdheten av att partiernas valkostnader begränsas. De moderna propagandamedlen och konkurrensen om dessa ha kommit valkostnaderna att stiga till en höjd, som nödgar partierna att lägga ned mycken möda på att skaffa fram de erforderliga medlen och som göra dem starkt beroende av bidragsgivning från medlemmar och sympatisörer.

Man får en verklig tankeställare om till vilken höjd de svenska valkostnaderna ha stigit, om man jämför vad valmakeriet kring en parlamentskandidat i England respektive en kandidat till representantshuset i USA får kosta med vad det kostar ett svenskt parti att få en riksdagsman insatt i andra kammaren. Exempelvis det socialdemokratiska partiet, som redan nu i partistyrelsens årsberättelse öppet redovisar sina inkomster och utgifter för valrörelser, utbetalade för sista andrakammarvalet summa 1 064 000 kronor, varav 270 000 kronor i Stockholm. Om vi slå ut dessa valkostnader för Stockholm på de nio socialdemokratiska riksdagsmännen på stockholmsbanken i andra kammaren, blir det 30 000 kronor på var och en. Jag är ganska övertygad om att herr Bergvalls folkpartister på stockholmsbanken i medkammaren inte ha varit billigare. Men skulle vi i Stockholm tillämpa den engelska maximering, för vilken redogöres här i utskottsutlåtandet på s. 4, skulle ingen stockholmsriksdagsman få kosta mer än 10 800 kronor, och skulle den amerikanska maximeringen av valkostnaderna tillämpas, blev motsvarande högsta tillåtna kostnad 18 000 kronor.

Det är svårt att övertygas om att vi måste lägga ned så mycket mera pengar på politisk upplysning i Folkbildnings-sverige än vad man gör i USA. En utredning, som bl. a. tar sikte på valkostnaderna och kan rekommendera ett nedbringande av dessa — naturligtvis utan att beskära den legitima politiska upplysning, som vi på inga villkor vilja undvara här i landet — skulle säkert ha sitt värde.

På dessa grunder är det alltså som

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

utskottsmajoriteten har vågat förorda en utredning av frågan om offentlig redovisning av politiska organisationers inkomster och utgifter, och härmed ber jag nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILZON, IVAR: Herr talman! Fröken Andersson har ju här klargjort, hur reservanternas i lagutskottet ställt sig till denna fråga. Jag skulle därför kunna nöja mig med att instämma i vad hon har sagt, men jag skall ändå be att få säga några ord på ett par punkter.

Särskilt en av motionerna lägger huvudvikten vid att valkostnaderna måste minskas, och även fru Lindström var ju inne på den frågan, att partiernas kostnader vid valen för närvarande äro alltför stora. Det kan man hålla med om. Men frågan är, om ett parti, enbart genom att det blir skyldigt att redovisa sina utgifter, kommer att i en valstrid dra sig för att offra så mycket som det kan för att få sina kandidater valda. Jag tror inte, att just redovisningsskyldigheten kommer att verka återhållande. Jag anser, att det på denna punkt skulle vara mera att vinna genom överenskommelser de olika partierna emellan. Det gjordes ju under krigsåren ett litet försök med en överenskommelse mellan partierna att minska sin propaganda, och jag tror, att man kommer lättare fram på den vägen än genom att införa redovisningsskyldighet.

Fröken Andersson har som sagt redogjort för reservanternas principiella synpunkter, och jag instämmer helt. Men även om man kan gå med på att det kunde vara av visst värde att få öppenhet i bidragsgivningen o. s. v., ställer man sig frågande inför möjligheten att genomföra en kontroll, som verkligen blir effektiv. Blir inte kontrollen effektiv, är den ju fullständigt meningslös. Men det säges i själva utskottsutlåtandet, att den inte kan bli effektiv. De illojala — t. ex. de som få pengar från utlandet, om det finns sådana — komma vi inte åt, det äro vi överens om. Men komma inte dessa illojala att åberopa redovis-

ningen och kontrollen som bevis för att de inte få några pengar från utlandet? De komma att redovisa, och de få betyg på att de äro fullt lojala, trots att alla människor veta, att de inte äro det. Just på denna punkt skulle en sådan här kontroll verka skadligt.

Det är mig en gåta, hur man rent tekniskt skall kunna genomföra en effektiv kontroll. I utskottet har talats om att man skulle inskfänka sig till att kontrollera riksorganisationerna. Det är naturligtvis alldeles omöjligt, ty då skulle man inte få med ett sådant fall som det, som förekom i Stockholm vid förra valet och som jag starkt misstänker har gett impulser till åtminstone en av motionerna. Enligt vad jag har läst i pressen och blivit upplyst om gällde detta fall bara den lokala organisationen här i Stockholm. Man måste alltså gå ett steg längre och ta med valkretsorganisationerna.

Men räcker det med att man tar riks- och valkretsorganisationerna? Har man då fått kontroll över alla kostnader för valet? Det tror jag inte. Man måste nog gå ännu ett steg och ta med även de lokala organisationerna. Jag tänker på den valkrets jag tillhör. Om man kontrollerar riksorganisationerna och valkretsorganisationerna, men lämnar de lokala organisationerna t. ex. i Norrköpings stad utanför, då har man inte nått sitt mål. Det ligger ju nära till hands, att den som vill ge bidrag, men av vissa skäl inte vill synas, då kommer att gå den vägen, att han lämnar sina bidrag till de lokala organisationerna, som skulle falla utanför kontrollen.

Räcker det för övrigt med att man kontrollerar de direkta politiska partierna? Nej. Fröken Andersson var inne på det. Man måste nog även ta hand om deras stödorganisationer. Vi måste granska också partiernas ungdomsorganisationer, ty de driva ju politisk propaganda. Annars är det fara värt, att några, som vilja lämna bidrag utan att själva synas, komma att understödja ungdomsorganisationerna. Vi måste därför gå igenom även dem ända från riksorganisationerna ned till lokalorganisationerna.

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

Sedan finnas — och det framhålls av både utskottsmajoriteten och reservanterna — stödorganisationer av olika slag, som inte äro direkt politiska, men som dock bedriva politisk propaganda. Hur är det med tidningarna? Nu driva de alltid en viss politisk propaganda, men jag vet, att det kan förekomma vid ett val, att en tidning så att säga mera extraordinärt deltar i valkampanjen. En tidning, som anser sig ha god ekonomi och vill stödja det parti som den arbetar för, trycker broschyrer och extra valnummer och affischer, och allt detta kan gå vid sidan om de politiska partierna. Därför måste givetvis även tidningarna kontrolleras. Just denna — som jag ser det — omöjlighet att få någon verkligt effektiv kontroll gör, att åtminstone jag har fått den uppfattningen, att en utredning är tämligen meningslös.

Sedan har det talats om att det är ett renlighetskrav att ha en offentlig redovisning, och det har talats om att irriterationen de olika partierna emellan skulle bli mindre på grund av redovisningen. Men jag undrar, om irriterationen kommer att minska. När man ser, att ett parti har en mycket dyrbar valapparat, har gott om valaffischer, bilar o. s. v., ligger det då inte snubblande nära till hands att någon nitisk tidning i valstridens hetta — vi veta, att vad som helst kan hända då — beskyller partiet för att ha fått pengar vid sidan om redovisningen? Det finns ingen möjlighet att det partiet, som redovisar så litet pengar, kan ha råd till en så dyrbar propaganda, kommer det att heta. Jag tror, att irriterationen snarare kommer att bli större än nu.

Jag skall inte ta upp tiden längre, herr talman. Vi reservanter anse — såsom fröken Andersson har utvecklat — att de fördelar som man skulle nå genom en kontroll av partiernas bokföring inte skulle stå i någon rimlig proportion till de olägenheter som partiorganisationerna och allmänheten skulle utsättas för. Då det dessutom så sent som för ett halvt år sedan inom justitiedepartementet gjordes en förberedande utredning och

denna praktiskt taget lämnade ett negativt resultat, anse vi att det inte kan vara rimligt att belasta utredningsväsende med en ny utredning. Alla tecken tyda ju på att även en sådan utredning måste lämna ett negativt resultat. Och skulle utredningen — så ser jag saken — kunna komma fram till ett positivt resultat, d. v. s. föreslå en lagstiftning som skulle kunna bli effektiv, måste det bli så stora ingripanden i de politiska partiernas verksamhet, att det måste anses både olämpligt och ur demokratisk synpunkt fullkomligt motbjudande.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDBLÖM: Herr talman! Det är naturligtvis inte någon tvekan om att en lagstiftning på hithörande område är mycket svår att genomföra. Det framgår ju för övrigt tydligt och klart av både majoritetens motivering och reservanternas. Majoriteten har till och med i sitt uppräknande av svårigheterna varit så tillmötesgående, att reservanterna för att få stöd för sin ståndpunkt egentligen bara ha behövt åberopa vad majoriteten har sagt.

Jag har deltagit i de tidigare behandlingarna av detta ärende. Som bekant har frågan varit uppe vid flera tillfällen här i riksdagen, och utskottet har då, såsom redan nämnts, avstyrkt utredning. Men även jag har vid årets utskottsbehandling intagit en annan ståndpunkt. Denna är först och främst föranledd därav, att jag menade, att vi genom att gå fram på den linje, som folkpartimotionen angav, skulle ha kunnat finna åtminstone någon lösning eller i varje fall kunnat ta ett steg fram emot en viss lösning, även om inte hela problemet kunnat lösas. Vidare har jag tyckt mig märka, att den politiska propagandan har fäst så stort avseende vid just frågan om partiernas inkomster och utgifter, att det har syns mig vara av värde, att saken närmare granskades.

Den enklare väg, som vi ville anvisa i vår motion, syftade till att förbilliga valkostnaderna. Man måste väl ändå säga, att det näppeligen går att fortsätta

Ang. kontroll av den offentliga partipropagandan.

på det här sättet år efter år med ständig stegring. Det synes mig vara av vital vikt, att man försöker att finna någon form, varigenom valkostnaderna skola kunna bringas ned. De höga valkostnaderna äro säkerligen inte till någon nytta, vare sig för partierna eller för de röstande och allmänheten. Jag har tidigare varit inne på den frågan i ett annat sammanhang, där det yrkades på en speciell utredning om förbilligande av valkostnaderna. Kammaren ville inte vara med på den utredningen. Tanken var närmast att i Sverige införa det system, som man tillämpar i Finland, Danmark och Norge samt en del andra stater. Det är möjligt, att den valsedel jag då presenterade var något avskräckande, och jag har inte någon anledning att närmare gå in på det, men jag kan än en gång visa, hur den ser ut. Jag måste säga, att den undersökning jag har gjort i frågan visar, att ett sådant förfarande blir betydligt billigare och dessutom mycket enklare för partiorganisationerna. Man befarar kanske, att det skulle verka vilseledande, att alla partiernas namn och kandidater finnas på en och samma sedel, som lämnas ut av staten, men så är icke fallet i de länder, där man har praktiserat det.

När utskottet hade att behandla dessa motioner, ville det emellertid inte gå in för allenast den av folkpartiet väckta motionen, vilket enligt min uppfattning skulle ha kunnat leda till att man hade kommit ett steg på väg mot en bättre ordning utan att behöva stöta på de oerhörda svårigheter, som nu radas upp både av majoriteten och av reservanterna. När utskottet emellertid inte ville gå den vägen, syntes det oss folkpartirepresentanter i utskottet inte vara någon anledning att motsätta sig en utredning i alla fall. I varje händelse intog jag den ståndpunkten. Jag ansåg, att vi saknade anledning att motsätta oss detta försök. Det har ju så många gånger framförts, att man menar, att det väl någon gång skulle kunna leda till ett resultat, så att man åtminstone försökte se efter, om det fanns en möjlighet att lösa problemet. Det är ju egentligen detta det närmast

är fråga om. Utredningen får här ådagalägga, huruvida det är möjligt att vidtaga de föreslagna åtgärderna. Det står ju för resten i slutklämman, att frågan skall utredas, *huruvida* organisationer böra åläggas, o. s. v. Utredningen tar således sikte på att undersöka, vilka möjligheter som finnas för att kunna lösa detta problem.

Nu ha reservanterna åberopat den memororia, som finns intagen i utskottsutlåtandet, men jag får säga, att skall en utredning om denna sak ske, bör den väl i alla fall ske genom respektive partiers gemensamma försorg och inte ensidigt från ett visst håll.

Ja, här har sagts åtskilligt i diskussionen om att en reform skulle vara så oerhört svår med hänsyn till valhemligheten. Det blir utredningens sak att undersöka detta. Ingen av oss här torde väl kunna säga med bestämdhet, huruvida det eller det är möjligt. Det får man tillfälle att närmare ta ståndpunkt till, när man går in för utredningsarbetet.

Herr talman! Jag har inte någon bestämd uppfattning om huruvida det är möjligt att komma till en lagstiftning på detta område, men eftersom kravet på utredning har framförts gång efter gång, har det synts mig, att man bör låta utreda saken och se, till vilket resultat man kan komma.

Jag ber, herr talman, att med anledning därav få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 42.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner dels om skyndsamt utredning

rörande åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, dels angående tvångskastrering av sedlighetsförbrytare, dels ock med förslag till lag om ändrad lydelse av 41 § sinnessjuklagen.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 17 i andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Ståhl*, nr 61 och nr 110 i första kammaren av fröken *Andersson*, nr 75 i andra kammaren av fru *Ewerlöf* och herr *Kyling* samt nr 135 i andra kammaren av fru *Ewerlöf*.

I motionen II: 17 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en utredning bestående av representanter för den medicinska forskningen, juridisk och social sakkunskap samt föräldrar att skyndsamt överväga möjliga åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

Motionerna I: 61 och II: 75, vilka voro likalydande, utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående frågan, under vilka förutsättningar kastring skulle kunna verkställas i mera påtagligt samband med begånget sedlighetsbrott, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda.

I de likalydande motionerna I: 110 och II: 135 hade väckts förslag, att riksdagen skulle för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 41 § sinnessjuklagen.

Härigenom förordnas, att 41 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 skall erhålla följande lydelse:

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

41 §.

Föreligger anledning till antagande att den, som är misstänkt för brott, begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själs-

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

verksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, skall domstolen förordna om sinnesundersökning enligt vad nedan sägs, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehöfvig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande.

Finnes brottet ej förskylla svårare straff än böter, må sinnesundersökning ske endast när särskilda skäl därtill äro.

Avser brottet annan gärning än sådan tukt och sedlighet sårande handling, varom förmåles i 18 kap. 13 § strafflagen, och finnes det icke förskylla svårare straff än böter, må sinnesundersökning ske endast när särskilda skäl därtill äro.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, II: 17, I: 61, II: 75, I: 110 och II: 135, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herr *Rylander*, fru *Lindström*, herr *Johnsson* i Stockholm och fru *Johansson* i Skövde, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

A) att riksdagen i anledning av motionen II: 17 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om anordnande av socialpsykiatriska undersökningar av sedlighetsförbrytare och offer för sådana i enlighet med vad utskottet i det av reservationerna föreslagna utlåtandet förordnat samt

B) att motionerna I: 61, II: 75, I: 110 och II: 135 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av fröken *Andersson* och herr *Fagerholm*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en utredning bestående av representanter för den medicinska forskningen, juridisk och social sakkunskap samt föräldrar att skyndsamt överväga möjliga åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Frågan om brottslighetens ökning har vid ett flertal tillfällen diskuterats i riksdagens båda kamrar. De motioner det här gäller röra åtgärder begränsat område av brottsligheten, de gälla nämligen ökat skydd för barn och ungdom emot sexualförbrytelser. De övergrepp mot barn och andra, som ha skett, ha väckt en mycket begriplig oro, speciellt bland målsmän och föräldrar. Denna oro är inte svårförståelig, ty barnen kunna av dylika övergrepp få om inte fysiska skador — fastän även det kan förekomma — så dock livslånga psykiska lidanden.

Nu säger man visserligen, att statistiken inte visar någon stegring, i alla händelser inte någon prononcerad sådan, av dessa brott. Men jag skulle vilja påstå, att antalet är allvarligt nog. Och därtill kommer, att statistiken kanske inte säger allt; det finns säkerligen en hel del fall, som inte bli anmälda.

Trots det allvarliga läge, som vi reserveranter mena råda på detta område, företas ingen undersökning om orsakerna till dessa brott. Om undersökningar hade utförts av bl. a. psykologiskt skolad folk, hade man kanske haft större möjlighet att vidta preventiva åtgärder på detta gebit. Parentetiskt kan jag anmärka, att jag i detta sammanhang lika litet som i andra inte tror på det direkta straffet annat än när det är nödvändigt för skyddande av samhället. Jag tror väsentligt mera på andra vägar,

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

och den tanken ligger också bakom våra motioner.

Man vet att det föreligger ett ganska stort material om barn, som råkat ut för sexualförbrytelser. Detta material, mena vi, skall bearbetas ju förr dess hellre. Vidare kunna en del andra åtgärder vidtas i detta sammanhang, såsom effektivare tillsyn av parker och andra offentliga områden, där barn och ungdom uppehålla sig i särskilt stor utsträckning. Man kan ju också fråga, om polisens antal är tillräckligt. Det är rätt intressant att här finna, att strafflagberedningen starkt har understrukt vikten av att polismyndighetens behov inte eftersätts. Det gäller givetvis beivrande av brott på alla områden, men även dessa.

Straffrättskommittén prövar ju den straffrättsliga sidan av saken, men jag utgår från — och det har också sagts ut mer eller mindre direkt — att denna kommitté inte har hand om den allsidiga utredning, som reservanterna i reservationen nr 2 mena vara önskvärd. Vi anse, att det bör finnas medicinsk, psykologisk och social sakkunskap, som bör samarbeta på detta område.

Det har avgivits en rad yttranden över motionerna. Jag uppehåller mig nu väsentligen vid den motion, som går ut på en allsidig utredning, ty vi mena, att denna inkluderar även vissa av de specialproblem, som här ha tagits upp. Alla äro eniga om att en mer eller mindre långt gående utredning bör komma till stånd. Till och med utskottet anser detta. Vad som skiljer är väsentligen frågan om formen. Den enda instans, som avstyrker en utredning, är strafflagberedningen, som hänvisar till att straffrättskommittén prövar frågan och att man bör avvakta resultatet av denna prövning, innan problemet upptas i »hela dess vidd», som man säger. Straffrättskommittén och socialstyrelsen tillstyrka emellertid utredningar men mena, att man inte bör tillsätta någon särskild kommitté för detta ändamål — straffrättskommittén menar, att medicinalstyrelsen kan ta hand om frågan, och socialstyrelsen menar, att medicinalstyrei-

sen i samråd med socialstyrelsen kan verkställa utredningen. Men det väsentliga är, att särskilt straffrättskommittén intet har att erinra mot en mera omfattande utredning, ty, säger kommittén, resultaten skulle kunna tillgodogöras av straffrättskommittén och även av övriga utredningar, som ha att syssla med sexualbrottsligheten. Detta konstaterande tycker jag säger ganska mycket.

Emellertid finns det klara tillstyrkan- den också av en större, allsidig utredning. Fångvårdsstyrelsen går på denna linje, statens psykologisk-pedagogiska institut, Svenska socialvårdsförbundet och Sveriges socialtjänstemannaförbund tillstyrka likaså och betona ur olika synvinklar vikten av att en sådan utredning kommer till stånd. Utskottet ställer sig, som jag nyss nämnde, också positivt till själva saken men vill inte ha en särskild utredning.

Utskottet gör några uttalanden, som jag måste beröra i förbifarten. Utskottet säger, att straffrättskommittén och lagberedningen hålla på med en utredning av dessa problem, och då är det uppenbart, säger utskottet, att det pågående reformarbetet inte bör avbrytas. Nej, det är sjävfallet, och det mena vi inte alls. Inte heller anse vi, att någon annan utredning skall överta de nu verk- samma organens arbetsuppgifter. Men vi föreställa oss, att en sådan här större allmän utredning, som tar upp alla rele- vanta problem i detta sammanhang, skulle ta så pass lång tid, att man icke förty bör fullfölja redan pågående utredningar. Nu säger utskottet, att det förväntar, att erforderligt initiativ kommer att tas av de berörda myndigheter- na efter samråd med varandra. Då tycker man ju, att utskottet borde kunnat säga ut det klart i utlåtandet. Det gäller även bearbetningen av det tillgängliga materialet om barnens reaktioner och psykologiska utveckling, som bör tas upp till behandling.

Nu är det klart att man skall vara för- siktig, och det brukar man ju vara, med att tillsätta nya kommittéer, som kanske år efter år arbeta på ett visst problem. Men det är så många aspekter, som bor-

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

de läggas på hela detta problemkomplex, att jag därför tycker, att en större allmän utredning är av behovet påkallad. Jag kan bara nämna några av de olika frågor, som borde tas upp: orsakerna till dessa brott, återfallsfrekvensen, effektiviseringen av organisationen för sinnesundersökningarna. I det avseendet dröjer det som bekant alltför länge nu. Enligt förkludande är en utredningsman tillsatt för effektiviseringen, och det är ju att notera med tacksamhet. Vidare kan man undersöka, hur man skall få till stånd effektivare behandlingsmetoder, och man bör bearbeta tillgängligt material. Ytterligare bör, som jag har nämnt förut, den psykologiska sakkunskapen inkopplas. Man bör undersöka, på vilka vägar man skall kunna få bättre skydd för barn och ungdom i olika former o. s. v. Jag skulle kunna fortsätta uppräknigen ytterligare.

Jag tror nu, att alla dessa olika sidor behöva samordnas, och jag tror också, att opinionen, som är så utomordentligt stark för att man på allvar och i ett sammanhang tar itu med alla dessa problem, i viss mån skulle kunna känna sig lugnad, om man ginge fram på den stora utredningens linje.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 till utskottsutlåtandet.

Fru **LINDSTRÖM**: Herr talman! Såsom fröken Andersson nyss sade, ha de många sedlighetsbrotten mycket upprört den allmänna opinionen. Visserligen torde frekvensen av dem inte vara större än tidigare — föreställningen, att sexualbrotten ha ökat har sannolikt, som strafflagberedningen anför, sin grund i det starka intresse och de utförliga referat, som pressen ägnar detta slags brott. Men även om statistiken kan lugna oss beträffande omfattningen av sexualbrotten, så ha dessa brott, när de rikta sig mot minderåriga, så ruskig karaktär, att det är naturligt och förståeligt, om föräldrar känna oro och ivra för åtgärder.

Det är från denna oro, som motioner-

na i detta ämne emanera med sina krav på utredning. Utskottet har dock i den redogörelse, som är fogad till utlåtandet, visat att ett par sidor av sexualbrottsligheten redan äro föremål för utredning, då nämligen straffrättskommittén och strafflagberedningen tagit upp frågan om samhällets straffrättsliga reaktioner mot sexualbrotten.

Vad däremot angår den sociala och psykiatriska sidan av sexualbrotten, saknar man ännu en önskvärd närmare kännedom därom. Ett ganska rikhaltigt material finns dock från sinnesundersökningar av sexualförbrytare, från sjukhusjournaler, från protokoll över förhör, som hållits med offren. Men detta material är inte bearbetat. Det ligger hos medicinalstyrelsen, i barnavårdsnämndernas arkiv, hos polismyndigheter och sjukhus. Strafflagberedningen har påpekat, att bearbetningen av detta material är en rent medicinsk uppgift och att det därför faller utanför beredningens kompetens att verkställa den. Och straffrättskommittén pekar direkt på medicinalstyrelsen såsom lämpligt organ för en specialbearbetning av förefintligt material. Medicinalstyrelsen själv tillstyrker detta, och socialstyrelsen föreslår, att det uppdras åt medicinalstyrelsen i samråd med socialstyrelsen att låta verkställa de erforderliga specialutredningarna. Utskottet säger, att det utan tvivel vore av stort värde, om en ingående undersökning verkställdes på det här området, och anser att socialstyrelsens förslag är i och för sig lämpligt, men med hänsyn till innehållet i yttrandena, säger utskottet vidare och syftar därvid på det positiva intresse, som återspeglas i dessa yttranden, väntar utskottet, att erforderligt initiativ kommer att tas av de berörda myndigheterna och utredningsorganen efter samråd med varandra. Utskottet finner det därför inte påkallat att föreslå riksdagen att rikta någon framställning till Kungl. Maj:t.

Det är rörande denna slutsats som reservanterna bakom reservation nr 1 avvika från utskottsmajoriteten. I likhet med utskottet och i motsats till reservation nr 2 anse vi, att det inte är erforder-

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

derligt med någon särskild kommitté för att samordna arbetet inom olika utredningsorgan och därmed samordna skyddet mot sexualbrottsligheten. Men vi anse å andra sidan, att det är verklighetsfrämmande av utskottet att förvänta, att social- och medicinalstyrelserna själva skola ta initiativ till att bearbeta förefintligt material. Känner man till, hur arbetsuppgifterna hopa sig över de centrala ämbetsverken, förstår man, att det inte räcker med initiativ och intresse hos vederbörande för att sätta i gång något, som ligger utanför och kommer som en råge så att säga ovanpå alla övriga arbetsuppgifter. Här behövs det nog, att Kungl. Maj:t engagerar sig en smula för saken, ger vederbörande ämbetsverk i uppdrag att göra den önskade bearbetningen och samtidigt ger ett litet anslag, som möjliggör att skaffa fram arbetskraft därtill.

Detta, herr talman, är innebörden av reservation nr 1, som alltså avviker från utskottets linje endast i frågan om vem som skall ge puffen eller ta initiativet till de specialbearbetningar av förefintligt material, som alla ha funnit angelägna.

Jag ber således att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Rylander m. fl.

Häri instämde fru *Flood*.

Herr LODENIUS: Herr talman! Som torde framgå av utskottets utlåtande, ställer sig utskottet positivt till de spörsmål, som behandlas i de skilda motionerna, och remissinstanserna ha ju gjort detsamma. Däremot ha meningarna även hos remissinstanserna — såsom redan har framhållits — varit något delade om huruvida en särskild utredning skall behöva tillsättas för att få dessa spörsmål dryftade. Det är ju egentligen också där, som skillnaden ligger mellan utskottets majoritet och de båda reservationerna.

När det gäller reservation nr 1, förefaller ju skillnaden vara ganska liten. Det är där endast fråga om huruvida man skall behöva skriva till Kungl.

Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t skall ta initiativet, som fru Lindström nyss uttryckte det, för att få dessa undersökningar till stånd. Utskottet har inte ansett, att det efter de uttalanden, som ha gjorts av bland annat medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, kan vara erforderligt, att riksdagen i en särskild skrivelse påkallar att sådana undersökningar sättas i gång.

I reservation nr 2, avgiven av fröken Andersson m. fl., vill man ha en mera allsidig utredning om de i de olika motionerna behandlade spörsmålen, som ju alla ha det gemensamt — såsom framgår av utlåtandet och främst av motionerna — att de framför allt beröra sexualbrotten. Dessa reservanter vilja alltså ha en mera allsidig utredning, men i det fallet ha såväl reservanterna under reservation nr 1 som utskottets majoritet funnit, att det inte kan anses nödvändigt, eftersom utredningar redan pågå, som i varje fall behandla en del av de spörsmål som upptas i motionen. I övrigt har det gjorts sådana uttalanden av remissinstanserna, att det som sagt förefaller obehövt att påkalla en sådan allmän och allsidig utredning. Jag förmodar att alla, som äro intresserade av frågan, ha gått igenom de olika uttalandena och jag skall därför inte närmare gå in på detaljerna. Alla äro positivt inställda till frågan, skillnaden består endast i om man skall behöva påkalla en särskild utredning eller ej för att få dessa undersökningar i gång.

Utskottets majoritet har inte ansett, att detta kan vara nödvändigt. Vi tro nämligen, att det syfte, som man önskar nå, tillgodoses i alla fall, utan att man begär en särskild utredning. Vi tro, att dessa undersökningar ändå komma till stånd, även om inte riksdagen i särskild skrivelse begär, att Kungl. Maj:t skall ta initiativet och sätta i gång dem.

För min egen del måste jag också upprepa vad jag en gång tidigare har sagt i kammaren under denna session, att vi ha så mycket utredningar, att jag tror, att det är svårt för Kungl. Maj:t att realisera alla de krav på utredningar, som riksdagen nu och då begär. Det före-

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

faller mig som om man bör kunna begränsa sig något, när ett ärende ligger så till som detta synbarligen gör att man i alla fall når de åtgärder man syftar till. Då tycker jag, att kammaren med ganska stort lugn kan ta utskottets utlåtande i detta fall.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Jag har, som framgår av utskottsutlåtandet, icke deltagit i behandlingen av detta ärende, men jag vill här ändå meddela, att jag kommer att rösta för den reservation, som avgivits av herr Rylander, fru Lindström m. fl.

Det är visserligen riktigt, såsom det här har sagts, att någon speciell utredning inte kan vara befogad med hänsyn till omständigheterna — det framgår av utskottsmajoritetens utlåtande — men det tycks i alla fall vara ett stort intresse hos myndigheterna, att man företar vissa undersökningar. Och det förefaller mig som om dessa undersökningar, som ju inte behöva verkställas av någon speciell kommitté utan som kunna utföras av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, skulle kunna ha ett visst värde, och att det resultat man kan komma till kan läggas till grund för straffrättskommitténs arbete och andra utredningar, som syssla med dessa spörsmål.

Jag tror därför, att det skulle kunna ha ett visst intresse, att man ändå gör en framställning om att Kungl. Maj:t måtte anordna sociala och psykiatriska undersökningar om sedlighetsförbrytare, så att man finge bättre material för att bedöma frågan i fortsättningen.

Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Rylander m. fl.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag anser att en betydande fördel har vunnits genom motionerna i detta ärende, i det att frågan om frekvensen av sed-

lighetsbrotten har blivit statistiskt belyst. Den kampanj, som fördes i slutet av förra året och i början av detta år, då man mycket definitivt och kategoriskt fastslog den stora ökningen av antalet sedlighetsbrott, verkade uppjagad. Nu är det ofta på det sättet, att en viss brottsgrupp en tid visar ökning men sedan åter minskar. När brotten öka i antal händer det att man påstår, att läget har blivit alldeles ohållbart och påkallar omedelbara åtgärder.

Den nu redovisade statistiken visar, att det egentligen inte finns något underlag för påståendet, att antalet sedlighetsbrott har ökat. När det gäller Stockholm kan man till och med påvisa en minskning av antalet brott.

Jag har läst ett utlåtande, som nyligen har avgivits i England av en av domare och läkare tillsatt kommitté angående behandlingen av sexualförbrytare och åtgärder till förekommande av sexualbrott. Där har man statistiskt påvisat en ofantlig ökning av antalet sexualbrott, men jag får säga att det sätt, varpå kommittén har behandlat frågan, likväl ådagalägger en hög grad av besinning. Den framhåller bland annat, hur litet vi egentligen veta på detta område, och den uttalar, att det inte är lätt att föreslå åtgärder till omedelbart nedbringande av denna ökning. Den påpekar emellertid att en väl skött övervakning via den villkorliga domen har sina stora fördelar och att man därigenom hoppas kunna komma till rätta med en del av fallen.

Jag är nu glad åt att de drastiska åtgärder, som föreslogos i en av motionerna, nu ha fallit under bordet och inte vidare tagas upp till diskussion. Jag vill uttala en varning för att av en påstådd eller verklig ökning av brottsligheten låta förleda sig till hårda och häftiga ingripanden mot människor, som kunna anses vara potentiellt farliga, ty därigenom sättes rättssäkerheten i fara. Jag tror att det är mycket välbetänkt att gå sakta och försiktigt fram, då det inte föreligger några alarmerande symptom.

När det gäller frågan om sinnesundersökning av sedlighetsförbrytare har

Om skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.

det sagts, att det skulle vara värdefullt att få dessa människor undersökta av psykiatriker. Det är naturligtvis riktigt, ty det är alltid av värde att få fastslaget ungefär hurudana de äro. Men nästa fråga blir då: Vad skall man göra, sedan man fastslagit, att den brottslige har en sinnesbeskaffenhet, som avviker från det normala? Ty enligt vad även psykiatrikerna torde erkänna förfoga vi i nuvarande läge över mycket få remedier för att komma åt detta onda.

Vad återfallsfrekvensen beträffar, föreligger det redan vissa uppgifter redovisade i utskottets utlåtande, och de visa, att återfallsfrekvensen inte tycks vara särskilt hög åtminstone bland de människor, som dömts till straffarbete.

När det gäller frågan om utredning, har jag själv tillstyrkt en sådan i fångvårdsstyrelsen, låt vara i tveksamma ordalag. Jag har sagt, att *måhända* skulle en undersökning leda till vissa resultat. Men jag var då och är allt fortfarande mycket tveksam, och jag blir mer och mer övertygad om att det bästa vore, om problemet kunde angripas av enskilda läkare och medicinska forskare. Jag tror inte längre vad jag tidigare trodde, nämligen att en allsidig kommitté, sammansatt av olika element, nu skulle ge det bästa resultatet, utan jag tror att om man kunde stimulera enskilda forskare att bearbeta sinnesundersökningsmaterialet, skulle grunden kunna läggas till ett framtida, vidare utredningsarbete. Jag tror inte att några väsentliga fördelar stå att uppnå inom den närmaste tiden. Vi få över huvud taget vara glada över att denna sida av brottsligheten ändå har hållits inom så pass snäva gränser som uppenbarligen har varit fallet.

Enligt min mening kan man välja vilken lösning som helst, reservanternas eller utskottets förslag, men jag tycker att det kan räcka med att antaga utskottets förslag. Det förefaller mig att vara en alltför pompös åtgärd att direkt skriva till Kungl. Maj:t och föreslå en utredning, när man ändå vet, att Kungl. Maj:t och myndigheterna ha fått sin uppmärksamhet riktad på frågan.

Herr SCHLYTER: Herr talman! Herr Göransson gjorde en liten reservation till det utlåtande, som han själv i fångvårdsstyrelsen har varit med om att avge. Där rekommenderade han en utredning i ärendet. Jag har suttit och haft en liten smula dåligt samvete för det utlåtande, som jag var med om att avge i strafflagberedningen, när jag nu ser hur stor vikt utskottet och kammaren ha fäst vid de statistiska uppgifterna i detta utlåtande. Jag skulle vilja begagna tillfället till att säga, att statistik inte alltid är så mycket att bygga på. Inte minst gäller detta brottmålsstatistiken. Om vi slå upp den tabell, som har lagts till grund för resonemangen, finna vi att det där talas om för våldtäkt och sedlighetsbrott *dömda* personer, och på annat ställe talas det om *lagförda* personer. Denna statistik bygger alltså på de brott, som efter utredning föranlett domstolsbehandling. Det finns emellertid en annan statistik, som är mycket mera belysande för brottslighetens omfattning, nämligen polisstatistiken över antalet anmälda brott.

Under den diskussion om brottsligheten, som har pågått under den gångna vintern, har det talats mycket även om statistiska frågor. Genom en mycket vederhäftig statistik från en ort i västra Sverige har jag sett, hurusom under en följd av år en viss grupp av brott, som åtalats vid domstolarna, hållit sig på ungefär samma nivå, under det att ortens polisstatistik visade en oerhörd stegring av de anmälda brotten.

Jag vill alltså, herr talman, här endast påpeka — kanske med baktanken att vi så småningom skulle kunna få en bättre kriminalstatistik här i landet — att vad de av strafflagberedningen tillhandahållna siffrorna visa inte är helt avgörande för denna fråga.

Jag skulle i det tveksamma valet mellan de olika alternativen kanske hamna på en annan linje än herr Göransson. Jag tycker nog att här ha anförts ganska goda skäl för att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa en utredning, inte genom att tillsätta en särskild kommitté utan genom att uppdraga åt de ämbetsverk,

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

som ha med denna sak att göra, att utreda frågan och därvid tillhandahålla medel för anskaffande av arbetskraft för ändamålet. Jag är därför, herr talmän, nog mest benägen för att rösta för den av herr Rylander m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:0) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:0) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Rylander m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:0) att kammaren skulle bifalla fröken Anderssons och herr Fagerholms vid utlåtandet fogade reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Lindström* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Rylanders m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Rylander m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Lindström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 40.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 136, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; samt

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 264 av herrar *Norling* och *Öhman* och nr 289 av herrar *Johannesson* och *Uhlén* samt motionen i andra kammaren nr 363 av herrar *Sköldin* och *Edberg*.

I motionen I: 264 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att varje kommun, där hyresmarknad förefunnnes,

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

borde lagligen förpliktas att upprätta avgiftsfri bostadsförmedling. Samtidigt borde ägare av hyreshus i lag åläggas att upplåta hyreslediga lägenheter till bostadssökande, som den kommunala bostadsförmedlingen anvisade.

I motionerna I: 289 och II: 363, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling, innebärande att under nu rådande bostadsbrist alla lägenheter, som bleve hyreslediga, skulle uthyras genom den kommunala bostadsförmedlingen samt förbud mot att lägenhet uthyrdes på annat sätt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen med förklaring, att det genom förevarande proposition, nr 136, framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

B. att riksdagen måtte antaga genom förevarande proposition, nr 136, framlagda förslag till

1) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m., och

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.;

C. att motionerna I: 264, I: 289 och II: 363 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Vid övervägande av de fördelar som, såvitt nu kan bedömas, stå att vinna genom införande av obligatorisk behovs-

prövning vid lägenhetsuthyrning och de olägenheter som äro förknippade med en dylik ordning har utskottet funnit skälen mot att nu införa bestämmelser av dylikt innehåll väga tyngst. Utskottet avstyrker därför de nu förevarande motionerna. Emellertid vill utskottet erinra om att departementschefen i den föreliggande propositionen uttalat att frågan om behovet av att införa en obligatorisk bostadsförmedling är föremål för fortlöpande uppmärksamhet inom Kungl. Maj:ts kansli. Utskottet förutsätter därför att, därest läget på bostadsmarknaden skulle försämrats eller utvecklingen i övrigt föranleda därtill, Kungl. Maj:t kommer att för riksdagen framlägga förslag till erforderliga åtgärder för att möjliggöra en tillfredsställande fördelning av det förefintliga beståndet hyreslägenheter.»

Reservationer hade anmälts,

1) beträffande utskottets hemställan under C och motiveringen till denna hemställan, av herr *Uhlén*, som ansett att utskottets utlåtande därutinnan bort, med beaktande av den motivering, som lämnats i motionerna I: 289 och II: 363, ha utnyttjat i hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om lämpligheten att medgiva kommunerna rätt att, i de fall dessa så funne nödigt, genomföra obligatorisk kommunal bostadsförmedling samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen föranledde;

2) beträffande motiveringen till utskottets hemställan av, utom annan, herrar *Hallagård*, *Eskilsson*, *Sunné*, *Jacobs-son* i *Igelsbo*, *Ryberg*, *Stjärne* och *Ky-ling*, vilka ansett, att motiveringen i utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits. Den av sistnämnda reservanter förordade motiveringen skilde sig från utskottets motivering bland annat därutinnan, att de i det nyss återgivna stycket förekommande orden »att nu införa» utbyttis mot »att införa» samt att sista meningen i samma stycke utelämnats.

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

Herr UHLÉN: Herr talman! Den reservation, som jag har avgivit till utskottets utlåtande, syftar inte till inrättande av en krisinstitution, som skulle användas så länge det är kris på bostadsmarknaden för att sedan omedelbart avvecklas. Syftet är att möjliggöra inrättande av en permanent obligatorisk kommunal bostadsförmedling i de samhällen, som anse sig ha behov av en sådan.

Den kommunala bostadsförmedlingen är nämligen en nödvändig inrättning i alla städer och tätorter, emedan de bostadssökande måste ha en institution att vända sig till för att erhålla upplysning om möjligheterna att få en bostad i stället för att behöva gå till mer eller mindre tvivelaktiga förmedlare. En effektiv bostadsförmedling kan inte åstadkommas med mindre än att den blir obligatorisk, i varje fall så till vida att anmälningsplikt införes i fråga om alla lediga bostäder. En sådan institution är även nödvändig för att de kommunala myndigheterna, åtminstone i städer och tätorter, skola kunna arbeta effektivt. Därför har också bostadsstyrelsen tillstyrkt att de samhällen, som anse sig behöva en sådan, skulle få rätt att anordna en obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Vår bostadspolitik har som bekant utvecklat sig så, att numera de kommunala myndigheterna ha ansvaret för bostadsförsörjningen. De kommunala myndigheterna sakna emellertid möjlighet att få en överblick över läget på bostadsmarknaden, om de inte ha en kommunal bostadsförmedling. Endast en sådan kan bli det organ, som de kommunala myndigheterna behöva.

När samhället tog på sig plikten att sörja för de arbetslösa, framstod omedelbart en samhällelig arbetsförmedling såsom ofrånkomlig. Den bekämpades emellertid till att börja med mycket intensivt, och de argument, som man då begagnade, voro fullt jämförbara med de argument, som man nu använder emot den obligatoriska bostadsförmedlingen. Ingen torde emellertid nu vilja rekommendera en återgång till det gamla systemet med platsförmedlingen utspridd

på en mängd privata händer, där en hel del förmedlare voro rena geschäftmakare.

Vid överläggningarna om platsförmedlingen hävdade man, att genom en obligatorisk samhällelig sådan förmedling skulle arbetsgivarna påtvingas sådan arbetskraft, som de inte ville ha. Jag tror att vilken arbetsgivare som helst nu kan intyga, att de farhågorna voro fullkomligt ogrundade. Nu säger man, att en kommunal bostadsförmedling av obligatorisk karaktär skulle kunna tvinga på hyresvärdarna sådana hyresgäster, som de inte till något pris vilja ha, men jag tror för min del, att farhågan är lika obefogad i detta fall som den var i fråga om platsförmedlingen.

Man säger också — i varje fall har det från utskottsmajoritetens sida sagts så under överläggningarna inom utskottet — att hyresvärdarna skulle komma att förlora rätten och möjligheten att välja hyresgäster. Men hur vet man nu det? Det föreligger ju inte något lagförslag ännu. Det föreligger endast förslag om en utredning, och först när ett definitivt förslag har framlagts, kan man förhandsuttala sig om systemets verkningar. För närvarande är ju situationen den, att t. ex. en hyresvärd här i Stockholm, även om han anlitar den kommunala bostadsförmedlingen, har omkring 18 000 bostadssökande att välja på, och om man också skulle begränsa hans rätt att välja till de familjer eller bostadssökande, som ha det största behovet av bostad, blir det i alla fall tusentals bostadssökande att välja på.

Den invändning, som utskottet tydligen tillmätt den största betydelsen, är emellertid verkningarna för egnahemsägarna av en obligatorisk förmedling. En egnahemsägare eller en villaägare, som har, låt mig säga, endast en lägenhet att hyra ut, skulle enligt utskottsmajoritetens uppfattning inte få rätt att till hyresgäst välja vem han ville. Han skulle t. ex. inte få hyra ut lägenheten till en måg, en sväger eller annan släkting. Detta är, skulle jag tro, fullkomligt obefogade farhågor. Det kan till och med ifrågasättas, om sådana fastighetsägare

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

ens borde åläggas den obligatoriska anmälningsplikten. Enligt min mening böra de åläggas anmälningsplikt, och om så blir fallet blir det enda besväret, som egnahemsägaren får, att anmäla lägenheten ledig och att samtidigt tala om att han som hyresgäst tar en släkting eller någon annan som han vill ha. Det finns i varje fall möjligheter att i en förordning reglera den saken, så att de svårigheter, som utskottsmajoriteten har målat, inte alls behöva uppkomma. Det lilla besväret att anmäla en ledig lägenhet borde man kunna kosta på sig i samhällsintressets namn.

Härmed kommer jag över till en annan sida av saken, nämligen den som motiverar ett utredning och förslag brådska. I Malmö har man haft kommunal bostadsförmedling i 30—35 år. Under normala förhållanden har den fungerat praktiskt taget såsom en obligatorisk kommunal bostadsförmedling tack vare överenskommelser mellan de kommunala myndigheterna och fastighetsägarna. Nu har det under bostadsbristens tid klickat åtskilligt även där. Man har även i Malmö fått en svart börs på detta område, liksom man har det i Stockholm i mycket större omfattning. Den svarta börsen i Malmö kan inte jämföras med vad som förekommer i Stockholm — det måste jag understryka — men det förekommer i alla fall uppenbarligen jobberi med lägenheter även i Malmö, trots den kommunala bostadsförmedlingen. Även här i Stockholm finns sedan ett par år tillbaka en kommunal bostadsförmedling, men den fungerar inte tillnärmelsevis så effektivt som i Malmö av den enkla anledningen, att den är ny och att jobberiet på bostadsmarknaden i Stockholm har en helt annan omfattning än vad den någonsin har haft i Malmö. I Stockholm kommer man troligtvis aldrig att behärska hyresmarknaden, såvida det inte blir en obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Jobberiet har här förekommit alltför länge, och lägenhetsjobbarna äro alltför talrika.

I ett uttalande till Aftontidningen för ett par veckor sedan uppgav en krimi-

nalkommissarie, som har hand om sådana saker, att minst 200 lägenheter per månad hyras ut på den svarta hyresbörsen i Stockholm. Uttalandet stod att läsa i en stor artikel i Aftontidningen, som jag rekommenderar till läsning för dem som tilläventyrs tvivla på mina uppgifter. De uppgifter han lämnade voro naturligtvis endast sådana, som komma till polisens kännedom. Det finns kanske minst lika många som aldrig komma till polisens kännedom och kunna registreras av denna. Han nämnde att förmedlingsprovisionen uppgått från två upp till fem tusen kronor. I utskottet nämnde en av dess ledamöter under debatten i detta ärende ett fall, där man hade begärt 8 000 kronor i förmedlingsprovision för en lägenhet, ett belopp som hyresgästen sannolikt också varit tvungen att betala.

Om vi då göra det lilla tankeexperimentet, att på den svarta börsen överlåtas 300 lägenheter varje månad här i Stockholm och vi vidare räkna med ett genomsnittligt pris av 4 000 kronor per lägenhet, så skulle alltså här förekomma ett lägenhetsjobberi, där hyresgäster få betala 1 200 000 kronor i månaden till samvetslösa jobbare. Det blir omkring 15 miljoner kronor om året. Sannolikt kan siffran förstoras åtskilligt — sannolikt går den upp till minst 25 miljoner kronor om året eller kanske ännu mera.

Slutligen skola vi inte glömma att friheten att välja hyresgäster i själva verket inte behöver komma i fara. Förmedlingsverksamheten kan anordnas på sådant sätt, att hyresvärdarna under alla förhållanden få möjligheter att välja hyresgäster, men det måste ske genom en offentlig bostadsförmedling. Man behöver alltså inte beskära fastighetsägarnas frihet att välja bland de bostadssökande. De äro som sagt för närvarande så många, att om det skulle bli en obligatorisk hyresförmedling i Stockholm, skulle sannolikt antalet komma att uppgå till 25 000 å 30 000. Jag tror inte att det är för högt räknat. Där finnas alltså rikligt med möjligheter att välja.

Det är således här inte fråga om att

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

beskära någon annan frihet än jobbarnas frihet att hänsynslöst brandskatta de bostadssökande. Jag påstår bestämt, att jag har lika stor respekt för frihetskravet som de, som ha avstyrkt min motion. Jag tror att jag kan säga, att jag har lika stor respekt för frihetskravet som vilken annan som helst i denna kammarre. Men en ordning, som innebär frihet för ockrare att begagna sig av bostadslösa människors nödläge till rena utpressningen, kan jag för min del inte vara med om. En sådan frihet borde inte vara tillåten i ett demokratiskt samhälle.

Detta är i korta drag motiveringen för min reservation, till vilken jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

Herr NORLING: Herr talman! I anslutning till förlängningen av hyresregleringen har frågan om införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling årligen återkommit, och utskottet har alltid lika samvetsgrant yrkat avslag på förslaget om en sådan förmedling.

Utskottet tar i sin motivering den största hänsynen till att inte i lag några inskränkningar skola göras i den privata äganderätten. Däremot anser utskottet det mindre angeläget att bostäder upplåtas åt dem som äro husvillla.

I sitt utlåtande säger utskottet bland annat: »Av tillgängligt material över läget på bostadsmarknaden framgår, att bostadsbristen under de senaste åren i stort sett hållit sig oförändrad. Även om man beträffande lägenhetstillskottet för år 1949 har att räkna med viss minskning i förhållande till de föregående årens tillskott, torde dock med hänsyn till den uppskattade behovstillväxten bristläget icke komma att förvärras under den närmaste tiden. Till stöd för yrkandet att nu införa obligatorisk kommunal bostadsförmedling kan sålunda icke åberopas någon skärpning av bostadsbristen.»

Jag vet inte, herr talman, vad utskottet haft för material, när det har format detta utlåtande. Jag har tagit del av material från såväl Stockholm som Göte-

borg, vilket säger någonting helt annat än vad utskottet här har gjort gällande.

Jag antar emellertid att utskottet har tagit del av stockholmsmaterial, då det framlagts i en skrivelse till Konungen. Därav framgår att under år 1948 tillfördes den allmänna marknaden cirka 5 150 lägenheter, medan den av äktenskapsbildning och inflyttning föranledda bostadsefterfrågan motsvarade cirka 7 000 lägenheter. Bristen på lägenheter förvärrades sålunda i Stockholm under 1948 med 1 850 lägenheter. Ta vi Göteborg som exempel, har bristen där av samma orsaker som i Stockholm ökat med cirka 776 lägenheter. Jag kan således på grund av detta material inte inse annat än att åtminstone i dessa två städer en skärpning av bostadsbristen föreligger, vilken motiverar ett införande av en obligatorisk bostadsförmedling. Det uttalande, som utskottet här har gjort, stämmer tydligen inte med verkligheten.

Bostadsstyrelsen säger i sitt yttrande: »Tidigare närda förhoppningar att en om än långsam avveckling av bostadsbristen skulle komma igång inom nära framtid ha betingat en naturlig tvekan att föreslå nya ingripanden på bostadsmarknaden av sådan art, som funnits nödvändiga i praktiskt taget alla andra europeiska länder. Då nu utsikterna för det närmaste året snarast peka mot fortsatt försämring av läget och möjligheterna till en effektiv bristavveckling med all sannolikhet måste dröja flera år böra, efter styrelsens uppfattning, åtgärder övervägas, som kunna bidra till att lätta trycket för de sämst ställda grupperna av bostadsbehövande hushåll.»

Således har bostadsstyrelsen här gentemot utskottet påvisat att det föreligger en skärpning av bristläget i fråga om lägenheter, och därmed slår bostadsstyrelsen sönder utskottets uttalande om att ett skärpt läge inte föreligger.

Som bostadsstyrelsen framhåller har i vissa stadssambällen kommunal bostadsförmedling ordnats, men den kommunala bostadsförmedlingen har i regel endast inflytande över sådana bostäder som byggas i kommunal regi eller av allmännyttiga företag. Som exempel kan jag

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

anföra Göteborg. Under sexton månader har den kommunala bostadsförmedlingen där endast kunnat förmedla uthyrning av 959 lägenheter, trots att det under samma tid har byggts 4 438 lägenheter. Således ha 3 479 lägenheter kunnat uthyras antingen av fastighetsägarna eller genom privat bostadsförmedling, där varje hänsyn till turordning och behov bortfallit.

Även om dessa städer i sådana fall, där staden har varit markägare, träffat frivillig överenskommelse med byggmästarna om att de nybyggda lägenheterna skola uthyras genom den kommunala bostadsförmedlingen, står därmed endast en ringa del av bostäderna under kontroll av kommunal bostadsförmedling. Den ojämförligt största delen av bostadsbeståndet kommer alltjämt att ligga utanför den kommunala bostadsförmedlingens kontroll, nämligen den äldre bostadsbebyggelsen, och även i dessa städer finns det således fortfarande plats för självrådighet, smussel och svartabörsaffärer i bostäder. Det finns alltså ingen garanti för att de städer, som nu ha en kommunal bostadsförmedling, kunna förmedla bostäder, utan, som jag nyss sade, endast sådana bostäder kunna förmedlas, som äro nybyggda och beträffande vilka överenskommelse om saken träffats i förväg. Hela den gamla bebyggelsen står utanför, och den utgör majoriteten av bostäderna. Genom antagande av en lagstiftning om obligatorisk kommunal bostadsförmedling hade man sålunda kunnat stoppa detta, och hyresvärdarna hade då blivit tvungna att anmäla sina lediga lägenheter till den kommunala bostadsförmedlingen och uthyra dem genom denna även när det gällt den äldre bebyggelsen.

Som jag förut har sagt är det anmärkningsvärt att såväl departementschefen som utskottet fallit undan för fastighetsägarnas synpunkter och helt bortsett från sådana uttalanden som gjorts såväl av hyresgästernas riksförbund, vilket dock har 150 000 organiserade hyresgäster anslutna, som av statens bostadsstyrelse. Den senare har uttalat, att regleringen bör framlägga en proposition

om införande av obligatorisk bostadsförmedling.

Herr talman! Efter herr Uhléns förklaring av innebörden i den av honom avgivna reservationen kan jag ansluta mig till denna, som i stort sett går ut på detsamma som vi i vår motion ha ansett att riksdagen bör besluta i frågan. Jag får alltså yrka bifall till reservationen 1).

Herr HALLAGÅRD: Herr talman! Jag skall inte gå in på någon debatt angående hyresregleringslagens vara eller icke vara. Vi ha ju inom utskottet varit ense om att hyresregleringslagen bör förlängas ytterligare ett år framåt, och det är endast i fråga om motiveringen som våra meningar ha delat sig, bortsett givetvis från herr Uhléns yrkande om obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Jag skall inte på något ingående sätt bemöta honom, utan jag skall bara erinra om det som statsrådet och chefen för justitiedepartementet har sagt och som är återgivet på sidan 11 i utskottets utlåtande: »Spörsmålet har emellertid befunnits erbjuda betydande svårigheter, något varom erfarenheterna från våra nordiska grannländer även bära vittnesbörd.»

I den reservation som har avgivits av undertecknad m. fl. ha vi anfört: »Vid övervägande av de fördelar som, såvitt nu kan bedömas, stå att vinna genom införande av obligatorisk behovsprövning vid lägenhetsuthyrning och de olägenheter som äro förknippade med en öylik ordning har utskottet funnit skälen mot att införa bestämmelser av dylikt innehåll väga tyngst.» Vi ha där uteslutit ordet »nu» ur utskottets motsvarande mening.

Utskottet skriver: »Emellertid vill utskottet erinra om att departementschefen i den föreliggande propositionen uttalat att frågan om behovet av att införa en obligatorisk bostadsförmedling är föremål för fortlöpande uppmärksamhet inom Kungl. Maj:ts kansli. Utskottet förutsätter därför att, därest läget på bostadsmarknaden skulle försämras eller

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

utvecklingen i övrigt föranleda därtill, Kungl. Maj:t kommer att för riksdagen framlägga förslag till erforderliga åtgärder för att möjliggöra en tillfredsställande fördelning av det förefintliga beståndet hyreslägenheter.»

Uttalandet i den sista meningen ha vi reservanter inte ansett vara nödvändigt.

I vår reservation ha vi vidare tagit upp en passus i departementschefens uttalande, som återges på sidorna 11 och 12 i utlåtandet: »Härtill kommer helt allmänt angelägenheten av att så snart som möjligt avveckla krisregleringarna och icke skärpa dem.» Vi ha nämligen sagt: »Utskottet vill slutligen framhålla att utskottet till fullo delar departementschefens uppfattning om angelägenheten av att så snart som möjligt avveckla krisregleringarna och icke skärpa dem.»

Nu förstår jag fuller väl, att det kanske ligger något annorlunda till med hyresregleringen än med andra krisregleringar, men det är väl ändå så, att folk ute i bygderna alltmer får den uppfattningen, att såväl hyresregleringen som andra krisregleringar äro självändamål. Jag skall inte ta upp någon stor debatt om denna sak heller, men jag vill säga att det förefaller oss reservanter som om man hade skäl att tillstyrka utskottets hemställan med de ändringar i motiveringen som innefattas i vår reservation.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan med den i vår reservation föreslagna ändringen i motiveringen.

Herr JOHANNESSON: Herr talman! Jag är medveten om att det kan föreligga risk för att jag såsom medmotiornär till herr Uhlén beträffande motionen nr 289 i frågan om kommunal bostadsförmedling blir betraktad som otacksam mot utskottet, eftersom utskottet, enligt vad även jag anser, har skrivit sitt utlåtande med den allra största välvilja mot de önskemål som ha uttryckts i den av mig nu apostroferade motionen. Jag måste emellertid ta den

riskan och på några punkter uttala mig en smula kritiskt om utskottets utlåtande.

När utskottet har övervägt nackdelarna och fördelarna med införandet av en lagbestämmelse som — jag vill understryka det — bara ger kommunerna möjlighet att, om de vilja, införa en obligatorisk bostadsförmedling, har utskottet i det rådande läget funnit att nackdelarna överväga fördelarna, och utskottet har, såvitt jag har kunnat se av utlåtandet, väsentligen angivit tre skäl för sitt ståndpunktstagande i frågan. Det är mot dessa tre skäl jag skulle vilja polemisera en smula. Jag anser nämligen dels med hänsyn till det material, som utskottet har haft till sitt förfogande — bostadsstyrelsens yttrande och departementschefens yttrande — och dels med hänsyn till den erfarenhet jag har samlat under alla de år då jag suttit i Stockholms stads fastighetsnämnd och syslat med dessa frågor, att de av utskottet anförda skälen inte äro hållbara.

För det första säger utskottet att man icke till stöd för kravet på att en obligatorisk kommunal bostadsförmedling nu skall införas kan åberopa någon skärpning av bostadsbristen. Jag skulle vilja dela upp min kritik av detta uttalande på två från varandra skilda synpunkter, som bägge äro polemiska mot denna utskottets uppfattning. Den första är den som kanske klarast har kommit till uttryck hos departementschefen men som även utskottet har upptagit, nämligen att den omständigheten, att ett bristläge blir långvarigt, i sig innebär en skärpning av bristläget och framför allt av dess följder. Min andra anmärkning mot detta utskottets uttalande är att det icke ens bokstavigt är riktigt. Både enligt bostadsstyrelsens prognos för år 1949 och enligt de faktiska siffror, som föreligga för Stockholms och Göteborgs vidkommande och som jag har haft tillfälle att kontrollera, kommer nämligen bostadsbristen att skärpas rent bokstavigt sett.

För det andra säger utskottet — och detta får jag kanske uppehålla mig vid

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

något utförligare, eftersom jag misstänker att det är den synpunkt som de, vilka gå emot förslaget om obligatorisk kommunal bostadsförmedling, huvudsakligen hänga upp sin ståndpunkt på — att införandet av en obligatorisk förmedling skulle medföra en alltför stor och svärbemästrad administrativ apparat och att man egentligen inte i det här läget kan se hur en sådan förmedling skulle kunna skötas. Jag vet faktiskt inte varifrån en sådan uppfattning kan emana, ty vid en förfrågan som riktats till de kommunala bostadsförmedlingarna i rikets tre största städer, Stockholm, Göteborg och Malmö, och som jag har haft tillfälle att ta del av svaren på, framgår det att vederbörande chefs-tjänstemän, som närmast ha att svara för apparaten, inte anse det vara någon som helst svårighet att sköta den. Tvärtom skulle de hälsa ett införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling såsom en lättnad i skötseln av bostadsförmedlingen. Alla bostadssökande måste ju registreras med angivande av sådana uppgifter som äro nödvändiga för bedömandet av vederbörandes behov av att hyra lägenhet. Vidare måste man registrera tillgången på lediga lägenheter i kommunala bostadshus och bostadshus, ägda av allmännyttiga företag, samt — här vill jag inskjuta en mycket väsentlig sak — lediga bostäder, anmälda av enskilda bostadsbyggare, som i samband med kommunernas tomtupplåtelse ha förbundit sig att låta sina bostäder uthyras genom den kommunala bostadsförmedlingen.

Vad skulle det alltså bli för ändring för bostadsförmedlingarna, om kommunal bostadsförmedling bleve obligatorisk? Jo, bostadsförmedlingarna skulle få en något större tillgång på lägenheter för att möta en skriande efterfrågan, och därigenom skulle förmedlingen underlättas. Därtill kommer att förmedlingarna skulle slippa ifrån ett system, som de under dessa år ha blivit tvungna att tillämpa och som jag verkligen skulle vilja beteckna som en tung administrativ apparat. Jag vill exemplifiera vad jag syftar på. Många bostadssökande ha

en bristfällig eller mot familjens omfång icke svarande bostad — jag bortser alltså nu från de sökande som inte ha någon bostad alls — och för dem får bostadsförmedlingen vidtaga ganska omfattande åtgärder. Man får i första hand vända sig till den hyresvärd, hos vilken vederbörande hyr bostad, och fråga, om man får förfoga över lägenheten. Skulle det då till äventyrs vara så, att hyresvärden har lovat ut den på annat håll, måste man gå vidare och fråga om möjligen hyresvärden för den därigenom lediga lägenheten i sin tur kan upplåta denna. Denna omgång skulle onödiggöras om man finge en obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Jag skall inte uppta kammarens tid längre med detta exempel, men tvärt emot vad utskottet säger anser jag, att mycket starka skäl tala för att ett införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling skulle medföra en lindring i de redan existerande bostadsförmedlingarnas administrativa besvärligheter.

För det tredje säger utskottet följande: »Vidare synes ansvaret för barnfamiljernas bostadsförsörjning komma att övervältras på vissa enskilda medborgare.»

Jag vet faktiskt inte hur jag skall uttrycka mig om detta uttalande för att vara tillräckligt mild. Jag kanske helt enkelt med hänvisning till den erfarenhet jag har av det hela kan säga, att det är fel. Då har jag inte sagt för mycket! Utskottets uttalande måste bero på ett felslut, ty det är redan nu hela rader av enskilda fastighetsägare som upplåta sina bostäder genom kommunal bostadsförmedling, och de få ett stort klientel att välja inom. De behöva således inte ta hyresgäster, som ekonomiskt eller av andra skäl icke äro godtagbara. De bli nu inte tvingade att godtaga en viss familj, och det skulle de inte komma att bli vid obligatorisk bostadsförmedling heller. Det blir alltså enligt min mening inte något övervältrande av ansvaret på kommunen, i varje fall inte med ekonomiska konsekvenser.

Ja, herr talman, jag har velat föga

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

dessa kritiska kommentarer till utskottets, såsom jag i början sade, mycket välvilliga utlåtande, eftersom jag slutligen har kommit fram till att såväl det yttrande och det förslag, som bostadsstyrelsen har framfört till Kungl. Maj:t i den här frågan, som departementschefens egen skrivning och utskottets skrivning i själva verket logiskt borde föra fram till ett tillstyrkande, åtminstone i den första räckan, av den reservation, som herr Uhlén har fogat till utskottets utlåtande under punkten C. Av något skäl som jag inte känner till och som inte är redovisat i utlåtandet har utskottet visat tveksamhet i denna fråga, och jag skulle vilja vädja till första kammaren att den måtte övervinna denna sin tveksamhet. Jag yrkar därför bifall till reservationen under C.

Herr NORMAN: Herr talman! Andra lagutskottets utlåtanden bruka inte se ut på det här viset. Det brukar sällan vara mer än en mening, och är det mer än en så är det sällan mera än två. I det här fallet är det tre olika förslag, som kammaren har att välja på. Det kanske kan förklara en del av de kritiska uttalanden som ha fällt mot utskottets utlåtande.

Jag har såsom utskottets ordförande funnit det särskilt angeläget att i detta mycket betydelsefulla och viktiga ärende se till att inte skriva bort någonting av vad utskottet förut har skrivit och likaså att inte skriva dit någonting, som eliminerar eller i varje fall minskar Kungl. Maj:ts möjligheter att överväga, vilka åtgärder som här lämpligen böra vidtagas. Efter den förklaringen kanske jag inte behöver polemisera mot de invändningar som ha gjorts emot utskottets olika uttalanden.

Kanske jag dock måste ta upp en sak. Både herr Uhlén, herr Norling och herr Johannesson ha kritiskt vänt sig emot utskottets uttalande, att man inte kan åberopa någon skärpning av bostadsbristen som motivering för ett avstyrkande av det förslag som motionsledes här har framförts. Jag nöjer mig med att i

det fallet bara påvisa något som bostadsstyrelsen har sagt och som utskottet har anknutit till. Jag syftar på en passus i en skrivelse från bostadsstyrelsen, återgiven av utskottet nederst i första stycke på s. 2 sålunda: »Bristläget vid utgången av år 1947 hade således varit praktiskt taget detsamma som under krigets slutskede.» I nästa stycke talas det om hurudan utvecklingen har varit under år 1948, och där heter det att »bostadsbristen detta år hållit sig praktiskt taget oförändrad.» Det är nog framför allt dessa två uttalanden som utskottet har stött sig på, och dessa uttalanden äro nog statistiskt riktiga.

Av herr Uhléns anförande här fick jag i början det intrycket, att han talade om någonting helt annat än han hade motionerat om. Jag fick det intrycket, att han inte önskade någonting annat än ett allmänt införande av det som nu tillämpas på de platser, där kommunal bostadsförmedling är införd och där plikt för fastighetsägarna föreligger att anmäla lediga lägenheter. I motionen påyrkas ju dock någonting helt annat, i det man önskar en obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Visserligen skulle denna vara fakultativ, så att den skulle införas först när önskan därom uttalas från vederbörande ort, men till denna förmedling skulle anknytas ett förbud mot uthyrande av lägenheter i annan ordning. Då kommer nog frågan att ligga till på ett annat sätt än herr Uhlén hävdade, då han sade att det föreslagna systemet i själva verket knappast skulle medföra några olägenheter. Jag tror att utskottet kan stå för vad det har sagt, att ett tvångsingripande i den föreslagna riktningen skulle medföra bestämda olägenheter.

Dessa olägenheter få givetvis tagas, om det blir nödvändigt, och personligen lutar jag nog närmast åt den uppfattningen, att den nuvarande situationen inte håller i längden. Det är skrämmande siffror som här ha anförts beträffande den svarta marknaden på bostadsområdet, och jag tror att det blir nödvändigt för statsmakterna att mycket allvarligt överväga vad som bör göras för att,

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

även om det inte är möjligt att helt förhindra vad som här sker, dock minska de sociala vådorna därav. Jag är emellertid inte alldeles säker på att man klarar problemet genom införande av en obligatorisk bostadsförmedling med därtill hörande förbud, som, såsom också här har framhållits från anhängarna av förslaget, måste modifieras på grund av den hänsyn som man bör taga till den enskilda äganderätten.

Jag vet inte om man kan finna några andra utvägar, som kunna hjälpa oss att komma till rätta med problemet. Jag har en liten fundering, som jag inte har några som helst fakta till stöd för; jag har på känn att det kanske bör övervägas, om inte hyresregleringslagen i det läge som vi nu ha kommit i är litet för stel, om man kanske inte behöver överväga vissa jämkningar, som kunna göra den smidigare i tillämpningen.

Jag sade i början, att min inställning vid handläggningen av det här ärendet var den, att jag ville söka medverka till att riksdagen inte skulle göra något uttalande, som på något sätt skulle vältra stenar i vägen för Kungl. Maj:t när det gällde att närmare överväga frågan och vidtaga de åtgärder som kunde befinnas nödvändiga. Jag vill understryka behovet av att ett sådant allvarligt övervägande göres. Jag tror att vi ha kommit i ett sådant läge, att vi inte kunna dela den optimism, som undertecknarna av den andra reservationen uttrycka i sin motivering, där de tyckas vilja framföra den meningen, att regleringarna på detta område snart äro klara att avvecklas och att man därför inte behöver bekymra sig så mycket om hur lagstiftningen i detta avseende är beskaffad.

Det är två kategorier medborgare som vi här måste ta den allra största hänsyn till och vilkas intressen måste tillgodoses, nämligen barnfamiljer och de unga som önska bilda familj. Såsom förhållandena hålla på att utveckla sig tror jag att det allra viktigaste är att tillse, vad som kan göras för den sistnämnda kategorien, samtidigt som naturligtvis det väsentliga är att det produceras tillräckligt med bostäder.

Såsom jag uppfattar utskottets förslag stänger det på intet sätt möjligheterna att få till stånd den utredning, som herr Uhlén begär i sin reservation. Men det lämnar fältet fritt för andra överväganden, som eventuellt kunna komma i fråga. Jag vill också gärna ur vad utskottet i övrigt har skrivit utläsa ett uttalat önskemål, nämligen att Kungl. Maj:t måtte allvarligt överväga, huruvida det för nästa års riksdag kan framläggas ett förslag som ger en viss hjälp att tillgodose det stora behov som här föreligger. Jag begagnar tillfället att framföra denna önskan direkt till herr justitieministern, som jag ser närvarande i kammaren.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANNESSEN: Herr talman! Jag vill bara uttrycka min tillfredsställelse över herr Normans inlägg och den positiva syn, som han har på det önskemål som i denna del har framförts i motionerna.

Jag begärde emellertid inte ordet närmast för att säga detta, utan för att klarlägga, hur jag kommit till en motsatt uppfattning i fråga om bostadsstyrelsens skrivelse om bostadsbristen. Herr Norman har hänvisat till vad som står på s. 2 i utlåtandet, vilket i ena fallet gäller läget vid utgången av år 1947 och i andra fallet situationen vid utgången av år 1948. Jag har vid mitt bedömande utgått ifrån vad bostadsstyrelsen skriver i sin prognos för bostadsläget under år 1949, som återfinnes på s. 3 i utlåtandet. Där konstaterar bostadsstyrelsen: »För de större stadssamhällellenas del hotar en skärpning av bostadsbristen.» Bostadsstyrelsen fortsätter: »Även om man medräknar det tillskott på något tusental lägenheter, vilket såsom förut berörts torde överstå från 1948 års budget, och även om man antager, att 1949 års plan för igångsättande och färdigställande av bostadsbyggnadsföretag går helt i lås, uppstår ett underskott i kalkylen, vilket väl är tämligen ringa i förhållande till den sedan flera år bestående, ackumulerade bristen men som» — vilket jag

Om obligatorisk kommunal bostadsförmedling m. m.

understryker — »kan bli allvarligt kännbart, därför att man mångenstädes balanserar på gränsen till öppen husvillhet.»

Det är närmast denna prognos, som har utgjort underlaget för mitt bedömande av utskottets uttalande i detta fall.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att, utom i fråga om motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring beträffande punkten C, som förordats i den av herr Uhlén vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Uhlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring beträffande punkten C, som förordats i den av herr Uhlén vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Uhlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering me-

delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 33.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Hallagård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hallagård* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i andra lagutskottets utlåtande nr 19 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Hallagård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hallagård* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 56.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om översyn av socialvården.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1948 vid dess trettioförsta sammanträde fattade beslut, m. m.; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om utredning rörande reglerna för enskild vägs överförande till allmänt underhåll, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att främja tillkomsten och spridningen av lämplig och prisbillig litteratur för barn i skilda åldrar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om översyn av socialvården.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående en översyn av socialvården.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 70, hade herr *Domö* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att en översyn av socialvården med beaktande av i motionen angivna synpunkter måtte

företagas utan avvaktande av det utredningsarbete, som redan påginge rörande vissa specialområden inom socialvården, samt att detta utredningsarbete måtte uppdragras åt ett fristående organ.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren i anledning av förevarande motion för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av socialvården i fråga om samordning mellan dess olika delar samt de krav i olika hänseenden, som skilda reformförslag kunde medföra, samt att denna översyn måtte företagas inom vederbörande departement.

Reservation hade anmälts av herr *Arhén*, som likväl ej antytt sin åsikt.

I sammanhang med ifrågavarande utlåtande föredrogs nu ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 322, med delgivning av nämnda kammares beslut vid behandling av dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av en där väckt motion angående en översyn av socialvården.

Sistnämnda utskott hade i sitt berörda utlåtande på åberopade grunder hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av socialvården i fråga om samordning mellan dess olika delar samt de krav i olika hänseenden, som skilda reformförslag kunde medföra, samt att denna översyn måtte företagas inom vederbörande departement.

Enligt vad berörda protokollsutdrag utvisade, hade andra kammaren bifallit denna hemställan.

Herr **DOMÖ**: Herr talman! Ibland kan en enkel tidningsnotis ge upplysning om förhållanden, som man kanske inte eljest beaktar.

Jag har i min hand en notis i en av dagens tidningar, vari omtalas att en skadad man inte i tid kunde komma under operation på grund av att röntgenavdelningen på det sjukhus, dit han

först infördes, hade måst stänga redan klockan 6 på eftermiddagen till följd av brist på arbetskraft. Mannen måste forslas ytterligare fyra mil från Söderköping till Linköping för att röntgas och opereras. Alla torde förstå, vad ett dylikt dröjsmål kan innebära.

Denna lilla tidningsnotis belyser, hur kritiskt läget är vid våra sjukhus, bland annat i fråga om arbetskraftstillgången. Man måste fråga sig, hur dylika händelser kunna inträffa i vårt land med dess framstående socialvård, som vi med rätta äro så stolta över. Vi ha ju litet var känt glädje över de framsteg som ha gjorts inte minst på sjukvårdens område. Men vi kunna inte blunda för att verkligheten på åtskilliga områden har blivit annorlunda än vad man från början har tänkt sig. I stället för att vi vid nuvarande tidpunkt skulle ha utbyggt en hel del sociala välfärdsanordningar inom sjukvård o. s. v. ha vi kommit i ett läge, där vi inte nöjaktigt kunna fullgöra ens vad vi tidigare ha åtagit oss. Det fattas sjukhus, läkare och personal.

Orsaken till att en sådan händelse som den jag nyss omtalade har kunnat inträffa i vårt land är närmast arbetskraftsbristen. Det är emellertid inte enbart sjukvården, som har att kämpa med bristen på arbetskraft, utan samma svårigheter framträda på många olika områden. I själva verket ha så allvarliga brister framträtt på område efter område, att vi ha all anledning att ta oss en funderare över hur vi i fortsättningen skola kunna lösa problemen.

Jag ger min honnör till alla dem som ha arbetat för att få till stånd förbättringar i socialvården. Vi ha på det området hunnit ganska långt, men de åsyftade resultaten ha långt ifrån alltid nåtts. Men man har beslutat åtskilliga reformer och genomfört vissa åtgärder utan erforderlig planering eller samordning. Exempel: folkvandvården och skolfrukostarna. Det är nu anledning för oss att göra en verklig översyn dels över hurudant läget är för närvarande inom socialvården och dels över vad vi inom den närmaste tiden kunna och främst böra göra på detta område.

Om översyn av socialvården.

Det är denna önskan att få till stånd en överblick över läget och en planläggning av vad som bör göras under den närmaste framtiden för att bäst komma till rätta med svårigheterna, som har varit motivet för den motion med begäran om en översyn av socialvården som jag och några andra högerledamöter ha tillåtit oss att väcka. Jag erkänner tacksammt det tillmötesgående, som första kammarens första tillfälliga utskott har visat genom att förorda en viss översyn, men jag tillåter mig att göra en del erinringar mot ett par punkter i utskottets motivering.

Det synes framgå att utskottet icke har tagit upp själva huvudtankegången i motionärernas förslag. Vad vi vilja är att statsmakterna skola begagna den tid, under vilken man nu ofrivilligt och av omständigheter, som jag redan delvis har berört, har måst ta sig en paus när det gäller socialvårdens utbyggnad, till att söka samordna åtgärderna på detta område och planlägga, vad man bör göra för att rätta till eventuella misstag och vad man inom den närmaste framtiden bör ta itu med av ytterligare utbyggnader inom den sociala verksamheten. Jag trodde att planmässighet skulle vara kännetecknande för den majoritet, som för närvarande bestämmer här i landet, men om man skall döma efter det sätt, på vilket åtgärder ibland ha vidtagits på socialvårdens område, har jag all anledning att betvivla den reella innebörden av »planmässigheten» i majoritetens åtgärder.

Jag nämnde arbetskraftsbristen och vill understryka nödvändigheten av att man söker komma till rätta med de förhållanden som nu vålla så stora svårigheter inom sjukvården och för omhändertagandet av våra gamla. Det har ju kommit därhän att en av de mest fruktansvärda situationer som kan inträffa, nämligen att åldringar inte kunna få vård, ofta inträffar. Mitt i allt vårt ordande måste vi ta oss en fundering hur vi skola kunna skapa garantier för en bättre ordning härvidlag.

Jag underkänner, herr talman, inte betydelsen av utredningar inom Kungl.

Om översyn av socialvården.

Maj:ts kansli, men det är svårt att tänka sig att man inom departementen, där man är överlupen med alla möjliga frågor och där man från början har en viss inställning att saker och ting skola ordnas på ett visst givet sätt, skulle kunna vara så obunden i sin uppfattning som är nödvändigt för att få till stånd den omprövning av socialvården, som läget kräver. En ny fristående utredning skulle enligt min mening vara det bästa.

Det är därför, herr talman, med ett visst beklagande av att utskottet har stannat för att uttala, att denna översyn måtte företas »inom vederbörande departement», som jag tackar för det tillmötesgående som utskottet i alla fall har visat. Jag uttrycker dock den förhoppningen, att man inom en inte alltför lång tid skall komma till klarhet om hur nödvändigt det är att verkligen söka få till stånd en samordning inom socialvården och en planläggning av hur vi skola kunna lösa de mest nödvändiga uppgifterna — nu och framdeles. Det har alltför många gånger blivit så, att beslutade reformer ha stannat på papperet. Man har ofta tagit på sig alltför stora uppgifter och litat på att tiden skulle rätta till det hela och att man skulle komma fram till tillfredsställande förhållanden, trots att man från början kanske inte tillräckligt tänkt igenom problemen och skapat erforderlig samordning.

Med dessa kommentarer har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation, som jag nu ber att med några ord få motivera.

När det gäller en översyn av socialvården kommer man genast in på frågan om arbetskraftstillgången, vilket också framgått av tidigare debatter här i kammaren. Från detta problem ledes man i sin tur över till vilka antaganden som kunna göras om befolkningsutvecklingen i landet under den närmaste tiden.

Den bärande tanken, såsom jag har fattat den, i den föreliggande motionen

är, att motionärerna klart understryka risken av att pålägga kommande generationer, som på grund av det föreliggande läget nödvändigtvis komma att bli fåtaligare än den nuvarande, större bördor än vad de mäktat med att bära. Jag behöver därvidlag endast erinra om att vi för närvarande ha 560 000 pensionärer i landet, men att pensionärernas antal om 15 år kommer att ha sprungit upp till 685 000. Det betyder en väldig ökning av de sociala utgifterna enbart för folkpensionärerna. Samtidigt komma emellertid de produktiva åldrarna, d. v. s. årsklasserna mellan 16 och 67 år, att befinna sig vid en konstant nivå. Det är också rimligt att antaga, att övriga sociala bidrag vid denna tidpunkt, alltså redan vid mitten av 1950-talet eller något senare, torde komma att bibehållas vid sin nuvarande höjd och eventuellt ytterligare stegras. Vid slutet av 1960-talet måste det för den då ansvariga ledningen i vårt land vara angeläget att kanske genom en mer frikostig barnbidragspolitik än vad vi i dag tillämpa söka stimulera tillkomsten av nya generationer. Man kommer nämligen att bli tvungen att skapa tillskott till de produktiva åldrarna — eller skatteunderlaget, som man också kan uttrycka sig.

Motionens grundtanke kan enligt min mening icke vederläggas. Vi måste göra klart för oss, vad den i dag levande generationen kan tänkas orka med i fråga om åtgärder på socialvårdens område. Vi måste emellertid sträcka tanken längre och försöka skaffa oss en uppfattning om vad den kommande, sammansmältande generationen kan tänkas komma att mäktat med av sociala utgifter. De beslut på socialvårdens område, som fattas i dag, binda oss nämligen även för framtiden.

Jag vill liksom nyss herr Domö understryka angelägenheten av att tillgodose de intressen, som vi ha skyldighet att sörja för, när det gäller de *oförmögna* — uttrycket har präglats av herr Skoglund i andra kammaren och täcker i mitt tycke på ett förträffligt sätt vad man här avser, alltså åldringar,

Om översyn av socialvården.

barn, sjuka, kroniskt sjuka o. s. v. Kostnaderna för vården av dessa oförmögna komma, om dessa människor skola få den hjälp, som vi alla önska, att de skola ha, att under den närmaste framtiden ta alla våra resurser i anspråk. Detta gäller också med än starkare markering för den fåtaligare generationen, som skall ta arvet efter oss.

I en del av remissyttrandena över motionen förklaras, att redan beslutade åtgärder på socialvårdens område icke få rubbas. Motionärerna äro i princip av samma uppfattning. Det är inte tu tal därom, vilket för övrigt också framgår av det bland remissvaren citerade yttrandet från en minoritet inom socialvårdskommittén, som uttryckligen tillkännager detta såsom sin mening och inom vilken befinna sig representanter för motionärernas meningsriktning.

Herr talman! Jag skulle liksom herr Domö helst se, att den översyn, om vilken utskottet konstaterar att behov föreligger, kunde företas av ett för ändamålet nytillskapat organ. Den stora fördelen med tillsättandet av ett dylikt organ vore, efter vad jag kan förstå, att man där kunde samla statistik och befolkningspolitisk expertis. Nu har emellertid, som bekant, ärendets utveckling varit den, att andra kammarens tillfälliga utskott har intagit en viss ståndpunkt och bestämt sig för en viss kläm. Detta har naturligtvis ej kunnat undgå att påverka mitt ställningstagande i första kammarens första tillfälliga utskott. Jag har dock funnit det vara av stor betydelse, att första kammarens första tillfälliga utskott i sitt föreliggande utlåtande med stor skärpa understryker de synpunkter beträffande behovet att utreda *arbetskraftstillgången*, vilket även framhållits av socialvårdskommittén, socialstyrelsen och Svenska socialvårdstjänstemannaförbundet. Jag anser, att en mycket viktig del av det önskemål, som har framställts i motionen, därigenom blir uppfyllt. Förutsättningen för min syn på dessa ting är alltså, att Kungl. Maj:t därigenom måste se sig för-anlåten att tillkalla experter på området. Dessa experter kunna knytas antingen

till en självständig utredning eller också till socialvårdskommittén, som i övrigt är i färd med att avsluta sitt arbete. Därigenom skulle man faktiskt få möjlighet att bedöma våra demografiska framtidsutsikter i stort och ej enbart på socialvårdens område.

Huvudsaken är, att en dylik översyn kommer till stånd. Sedan få slutsatserna dras i enlighet med det sunda förnuftets utslag. Dylika överväganden äro utomordentligt viktiga för oss i dag, men de äro än viktigare för våra barn och efterkommande.

Herr talman! Med dessa ord ber även jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SANDBERG: Herr talman! I egen-skap av utskottets ordförande skulle jag ha kunnat inskränka mig till att instäm-ma i de yrkanden om bifall till utskot-tets hemställan, som redan ha fram-ställts. Det må emellertid tillåtas mig att göra ett par kommentarer.

Herr Arrhén har talat om de önske-mål som motionärerna ha haft med av-seende på formen för utredningen, d. v. s. att den skulle ske genom en särskild kommitté, sammansatt av experter, i stället för att utredningen, såsom utskot-tet har föreslagit, skall ske inom departe-menten. Jag skall inte avslöja några interiörer från utskottsarbetet — herr Arrhén har ju varit så utomordentligt älskvärd i sin framställning, att jag inte har anledning att göra några särskilda beskrivningar däriifrån. Men herr Arrhén tillåter nog ändå att jag nu säger, att herr Arrhén dock inte inom utskottet samlade sina krafter på något särskilt markant sätt för att söka övertyga oss andra om att en utredning genom en kommitté hade varit bättre än en ut-redning inom departementen. Jag för-står kanske herr Arrhéns ställning, och jag märkte att han försökte väga orden på guldvåg för att få pusslet att gå ihop. Jag har all respekt för hans ansträng-ningar därvidlag. Det förhållandet att herr Domö var den förste, som tog till orda i denna debatt, och inte reservan-ten, har möjligen något inre organiskt

Om översyn av socialvården.

samband härmed och kan måhända ge anledning till vissa reflexioner. Därmed är för övrigt inga som helst obehöriga antydningar gjorda.

Herr Arrhén spekulerade över dessa ting i allmänna ordalag. De synpunkter, som han därvid framförde, kan förvisso vem som helst i denna kammare, även en socialdemokrat, göra till sina.

Herr Domö hade nog en liten antydan på ett ställe i sitt anförande om att han inte var riktigt övertygad om att det nuvarande maktägande partiet — jag tror att orden föll så — hade tillräcklig känslighet för vad som vore önskvärt att försöka åstadkomma på detta område för att, om jag fattade honom rätt, få till stånd en differentiering, en nyansering, en förnuftig konstruktion av socialvården över huvud taget. Jag får lov att säga, att såvitt jag rätt har förstått stämningarna och synpunkterna inom det socialdemokratiska partiet, så äro vi i dessa stycken inga bokstavsträlar. Även vi socialdemokrater vilja nog gärna begagna vårt sunda förnuft för att reflektera över dessa ting och dra de slutsatser, som kunna vara nödvändiga för att åstadkomma bästa möjliga resultat. Det socialdemokratiska partiet, som jag kanske kan få företräda i denna debatt, skiljer sig säkerligen inte i detta avseende nämnvärt från det parti som herr Domö med all ära har ledningen för. Ty det fanns kanske ett och annat ord i herr Domös anförande — jag gjorde inte ett tillräckligt exakt referat för att kunna bygga några djupare reflexioner därpå — som pekade på något slags planushållning i miniatyrformat, som herr Domö inte fann vara helt ur vägen. Detta säger jag bara för att få tillägga, att vi leka ganska mycket med ord och fraser — det göra vi politiker i ledet och kanske också någon gång en stor och bred och myndig partiledare. Detta sagt, som herr Domö förstår, i all möjlig älskvardhet och med all vördnad för övrigt!

Den springande punkten här är väl egentligen den, huruvida det skall till sättas en särskild kommitté, som till föres erforderlig expertis på olika områ-

den, eller om utredningen skall ske inom Kungl. Maj:ts kansli. Jag förmodar att herr Domö vet — herr Arrhén vet det mycket väl, ty han har suttit med vid bordet i utskottet där uppe i det lilla rummet med den charmerande utsikten över fjärden, inspirerande och angenäm på alla sätt — att vi i utskottet, åtminstone jag för min personliga del, ha tagit utomordentligt stor hänsyn till det remissyttrande, som Svenska landstingsförbundet avgivit i detta ärende och som går ut på att det är mycket lämpligt att denna utredning sker inom departementen. Herr Mannerskantz är ledamot av Svenska landstingsförbundets styrelse. Herr Mannerskantz är också en av motionärerna. Jag drar av det förhållandet, att det existerar en motionär herr Mannerskantz med ett särskilt önskemål och en ledamot herr Mannerskantz av denna förnämliga styrelse med ett annat önskemål den slutsatsen, att herr Mannerskantz åtminstone för sin del när han närmare har övervägt och prövat dessa ting har funnit, att det kunde gå lika bra att låta utredningen verkställas inom Kungl. Maj:ts kansli. Eftersom jag har den uppfattningen, att herr Mannerskantz står herr Domö nära — herr Mannerskantz är sekreterare inom högergruppen, om jag inte tar fel, och samarbetar mycket intimt med herr Domö; till hela sin natur är han ju en mycket lojal medarbetare till herr Domö — så funderade jag när detta aktstycke förelåg över om herr Mannerskantz inom Svenska landstingsförbundets styrelse möjligen hade valt den position, som han intagit, d. v. s. utredning inom departementen, i överensstämmelse med nyförvärvade synpunkter som herr Domö kanske kommit fram till så småningom.

Jag tror att resultatet av den utredning som utskottet föreslår kan bli gott. Jag har den uppfattningen, att man väl även inom Kungl. Maj:ts kansli understundom känner en viss begränsning och är medveten om att det kan krävas tillgång till expertis. Jag förmodar, att det inte finns något som talar emot en sådan uppfattning.

Om översyn av socialvården.

Herr Domö spelade på känsloträngarna genom att berätta om händelsen med transporten av den svårt skadade mannen från sjukhuset i Söderköping till Linköping. Det är alltid roligt när en kraftfull partiledare någon gång äventar till den polemiska metoden. Det är en förnöjelse för oss andra, som befinna oss ute i periferien, och vi få då försöka mobilisera de resurser som möjligen stå till vårt förfogande. Jag tror att vi äro lika ömtåliga på en sådan punkt som herr Domö, och herr Domö med sin konservativa syn på samhällsutvecklingen och jag med min socialistiska eller socialdemokratiska — som på botten rymmer åtskillig konservatism men som enligt en modern tolkning ju skulle innebära ett försök att omforma samhället efter rationella linjer — borde nog till sist kunna mötas på denna punkt i alla fall. Herr Domös parti har ju accepterat att vi skola göra samhället sådant, att det för de gamla, för de fattiga, för de sjuka, för barnen och vad vi i övrigt ha för olika kategorier av behövande kan göra mesta möjliga nytta. Vi stå i grund och botten på samma punkt. Det kan ju hända att om man vill göra en mera ingående analys av motionen — men den har inte förekommit på något särskilt markant sätt i denna debatt — skulle man möjligen kunna hitta en del synpunkter, av vilka man måhända kunde dra andra slutsatser. Men det gör jag inte. Det har jag ingen anledning till nu, ty herr Domö har ju accepterat utskottsutlåtandet och gav till och med utskottet en liten komplimang. Det gläder mig som en ringa utskottsordförande att vi kunnat komma fram till det resultatet.

Jag har, herr talman, raljerat en liten smula. Men i grund och botten är det mig angeläget att understryka det faktum, att vi här i alla fall faktiskt stå på ungefär samma grundval, nämligen att vi vilja åstadkomma bästa möjliga resultat i dessa olika avseenden. Men vi tillägga numera — vi socialdemokrater lika väl som herr Domö och hans meningsfränder — »allt efter de resurser, som samhället kan ställa till vårt förfogande».

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Jag vill endast svara herr Sandberg med några ord i anledning av hans yttrande, att jag i utskottet inte skulle ha kämpat för ståndpunkten, att det skulle ske en utredning *utanför* departementen. Nej, men det tillhör ju rationellt utskottsarbete, att man uppför sig förnuftigt, och jag skulle tro, att jag i det läget gjorde det — så som ärendet nu en gång låg till. Jag vill emellertid erinra herr Sandberg om att jag förklarade, att jag skulle vara synnerligen tilltalad av om i utskottets skrivning kunde ges rum för mina synpunkter om arbetskraftstillgångens vikt och betydelse. Det visade sig, att utskottets ledamöter voro av samma mening därvidlag, och det gjordes en formulering, som i detta avseende tillfredsställde oss alla. När jag sedan antecknade en blank reservation skedde det inte som en demonstration mot utskottet, utan mera för att få möjlighet att i kammaren framföra vissa nyanseringar, när det gäller uppfattningen om dessa frågor.

Till sist vill jag säga, att jag är mycket tacksam för de formuleringar, som herr Sandberg använt sig av här i dag och vilka visa, att vi i långa stycken se lika på dessa frågor. Därur tror jag att för framtiden en del gott kan framgå, och i övrigt litat jag på att utvecklingen på det område, som det här gäller, kommer att vara för oss alla en utomordentlig god läromästare.

Herr **STEN**: Herr talman! Det har uppstått debatt omkring detta ärende, och då jag befunnit mig i en mycket djup samvetsnöd hela dagen inför mitt ställningstagande i denna fråga, nödgas jag nu säga att den debatt som här förts mellan motionären och utskottets ledamöter inte har bringat någon klarhet i det avseende, där jag skulle önskat detta.

Jag tillhör inte socialvårdskommittén, men jag har tillhört en av de delegationer, som utgjort en sidolinje till densamma och som av omständigheternas makt

Om översyn av socialvården.

kommit att arbeta under större delen av 1940-talet. Jag har således haft en viss möjlighet att följa socialvårdskommitténs arbete. Det var ju på det sättet, såvitt jag minns, att på grund av motioner i riksdagen — jag tror från borgerligt håll — tillsattes socialvårdskommittén; jag vill minnas att det närmast är folkpartiet, som vill tillskriva sig äran av detta initiativ. Sedan gick denna kommitté till sin stora uppgift, och den har plöjt igenom område efter område. Den har, som jag nyss sade, haft förstärkningar på åtskilliga sidolinjer, exempelvis i fråga om sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, olycksfallsförsäkringen o. s. v. Såvitt jag förstår av vad jag inhämtat från kommittén under den sista tiden återstår väl egentligen endast att färdigställa arbetet med socialhjälpslagen, eller vad den nu skall heta, som skall ersätta den gamla fattigvårdslagstiftningen. Sedan detta slutstycke blivit färdigt ha vi väl vår bön förutan slutligen fått den översyn av vår socialvård och vår socialförsäkring, som det här är fråga om.

Nu vet jag inte vad som ligger bakom de olika uttryckssätten på första sidan och på sista sidan i utskottets lilla aktstycke. Motionärerna ha talat om att utredningsarbetet bör uppdragas åt ett fristående organ, och utskottet uttalar att översynen måtte företagas inom vederbörande departement. Jag nödgas erkänna att jag, trots att jag har varit med i några utredningar, inte kunnat utröna skillnaden mellan motionärernas ståndpunkt, när de velat markera att en kommitté skulle tillsättas för ändamålet, och utskottets, som velat markera att socialdepartementet skulle utföra arbetet utan att tillkalla någon extra arbetskraft. Men såvitt jag vet — jag ser inte herr Herlitz närvarande i församlingen, annars skulle man kanske kunna få en vetenskaplig vägledning på denna punkt — finns det inte något annat utredningsväsende i vårt land än det som bedrivs inom vederbörande departement. Om den här utredningen sker i kanslihuset eller på Torsgatan 4 gör väl ingen skillnad. Det förhåller sig ju inte så, som man ibland

får läsa i våra tidningar och som en del av allmänheten tror, att riksdagen tillsätter en kommitté, utan utredningsväsendet subordinerar under Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts kansli. Fristående organ äro väl ämbetsverk och möjligen kommissioner, men någonting sådant förmodar jag att man inte heller från motionärernas sida tänkt sig i detta sammanhang.

Om jag skall biträda detta utskottsutlåtande utan något ställningstagande till huruvida denna översyn skall verkställas i socialdepartementet i kanslihuset med dess ordinarie arbetskrafter eller om den skall utföras på Torsgatan 4 i socialvårdskommittén såsom ett slutstycke i dess verksamhet, och jag inte framställer något särskilt yrkande om att det skall strykas som står efter sista kommatecknet i utskottets kläm — alltså det som står efter ordet »medföra» — så utgår jag från att det i detta fall som i alla andra fall är Kungl. Maj:ts regering och vederbörande departementschef obehaget att avgöra, på vilket sätt riksdagskrivelser, som gå ut på framställning om utredningar, skola effektueras. Jag utgår från att man i det här fallet kan göra på det ena eller andra sättet; man kan överlämna riksdagsskrivelsen till socialvårdskommittén eller — om den skulle ligga i själåtaget och det inte skulle befinnas lämpligt av praktiska hänsyn att överlämna skrivelsen dit — utföra arbetet i Kungl. Maj:ts kansli. Detta är en sak som vi vanligen med fullt förtroende överlämna till regeringen och till vederbörande departement att avgöra. Det är bara själva önskemålet om en utredning, som uttalas från riksdagens sida, men det tekniska förverkligandet anser jag för min del att riksdagen inte skall lägga sig i, allra minst i en fråga som denna.

Det är klart att detta spørsmål måhända kunnat bli utgångspunkt för en ganska ingående diskussion om vårt utredningsväsende, om våra erfarenheter av de olika former, som det kan ikläda sig. Men jag finner det inte möjligt att vid denna sena timme skapa erforderligt intresse omkring en sådan diskus-

sion, och därför har jag för min del måst nöja mig med denna min deklaration med anledning av det föreliggande ärendet.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det var med mycket stort intresse som jag lyssnade till min ärade vän herr Sandberg. Jag håller honom räkning för den eklektiska ton, som präglade hans anförande, och jag skall försöka att inte bryta mot den.

Jag är mycket glad över att vad han sade ungefär kan uttryckas så, att vi med en begäran om översyn mena en och samma sak: att man skall ingående granska problemet och söka komma till bästa resultat. Ja, detta är just, och det vilja vi stryka under, ändamålet med vår motion. Att man sedan kan ha delade meningar om huruvida denna utredning skall ske i departementet eller i en fristående kommitté behöver inte uppresas något slags skiljemur oss emellan. Med den vida tolkning som herr Sandberg och nu senast herr Sten ha givit av utskottets motivering antar jag att det är rätt naturligt om departementschefen gör sig den frågan: Är det lämpligt att vi göra denna utredning inom departementet eller skola vi göra en fristående utredning? Men utskottet uttalar faktiskt, att utredningen tänkes ske just inom departementet. I den delen är innebörden av utskottsutlåtandet inte riktigt klar, men efter dagens uttalanden har jag inte någon anledning att uppehålla mig vid detta.

Herr Sandberg sade att högerns motion inte så mycket dryftats eller åberopats här i debatten. Det är riktigt, herr talman, men jag har inte velat bidra till att uppväcka en långt utdragen debatt i denna fråga, och jag skall försöka att inte heller nu åstadkomma en sådan. Jag vill bara i all korthet peka på att bakom motionen ligger ett verkligt intresse av att vi få en koordinering mellan de olika sociala åtgärderna, en avvägning av vad som kan vara lämpligt och möjligt i det ena eller andra fallet och vad som är mest angeläget. Jag har tillåtit mig peka på de problem, som

Ang. direktiven för priskontrollnämnden.
stå i samband med bristen på arbetskraft vid våra sjukhus och för vården av de gamla och sådana ting, som jag menar böra ägnas särskild uppmärksamhet. Denna tanke på koordination och planmässighet i socialvården kom fram redan 1937 i en motion från högern, där vi sökte påvisa nödvändigheten att på grund av olika omständigheter — bl. a. de begränsade resurserna beträffande personal, medel o. s. v. — noga överväga, vilka ting som skulle komma i synfältet först och borde utföras först.

Det är bakgrunden till det hela, och jag har, herr talman, nu efter detta ingen anledning att fortsätta debatten. Jag bara önskar att en övervägning från departementschefens sida kommer att ske och att han noga väger för och emot: Ifråga skall utredningen ske och var skall den ske?

Jag hoppas att skälen för en obunden och ingående prövning av ifrågavarande problem skola vara så starka att en fristående särskild utredning blir resultatet av motionen och utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Ang. direktiven för priskontrollnämnden.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående direktiven för priskontrollnämnden.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 183, hade herr *Mannerskantz* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att vid det fortsatta utformandet av direktiv för priskontrollnämndens verksamhet hänsyn måtte tagas till av motionärerna framförda synpunkter.

I ärendet hade yttranden inhämtats från kommerskollegium, statens priskon-

Ang. direktiven för priskontrollnämnden.

trollnämnd, Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund samt Landsorganisationen i Sverige. Kommerskollegium hade i sin tur hört samtliga handelskammare och Sveriges grossistförbund.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta på så sätt bifalla motionen, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, att motionen jämte remissyttrandena måtte överlämnas till förhandlingsdelegationen för direktiv för priskontrollnämnden för att av delegationen tagas i övervägande vid fullgörande av dess uppdrag.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman!

Om jag vetat att den föregående debatten skulle bli så utdragen, hade jag kanske tvekat att begära ordet i detta ärende. Men eftersom jag redan tidigt begärde ordet och eftersom två av mig väckta motioner förut i dag behandlats här utan att jag sagt ett ord i anledning av dem, anhåller jag att få framföra detta som en förmildrande omständighet till att jag nu tar till orda. Det verkliga skälet är emellertid att detta betänkande, ett enda blad, som är det sista ärendet på dagens föredragningslista, säkerligen behandlar den viktigaste av alla de frågor som ha förekommit här i dag, nämligen priskontrollens framtida öde här i landet.

Jag gör ingen anmärkning mot utskottets behandling av den motion som jag väckt. Det är naturligt att när nu Kungl. Maj:t tillsatt en delegation för att utreda priskontrollens fortsatta utformning, denna motion med dess synpunkter överlämnas dit. Jag hade endast tänkt att skicka med ett par, tre hälsningar utöver vad som står i motionen. Och skälet härtill är att denna motion skrevs den 22 januari 1949, och vi ha i dag den 4 maj. Ungefär tre och en halv månader ha gått sedan motionen väcktes. Under den tiden har den utveckling som påtalades i motionen ytterligare gått i den riktningen, att man kan säga att på

många områden en övergång håller på att ske från en säljarnas marknad till en köparnas marknad. Det blir mer och mer uppenbart inom allt större områden, att det finns många här i landet, herr talman, som med ledsnad se fram mot den dag, då priskontrollen kommer att upphöra. Ty då ha de anledning att räkna med att tvingas sälja sina varor billigare. Det har särskilt under denna vinter och vår blivit så, att det är priskontrollen som gör att priserna hållas uppe inom stora områden.

De som nu tänka mycket kortsiktigt och som själviskt leva trygga i priskontrollens hägn skulle inte vara särskilt glada, om denna deras beskyddare kom bort. Jag tycker emellertid inte att det bör vara på det sättet. Nu har priskontrollnämnden levat så pass länge att den, liksom en hel del andra institutioner, håller på att bli till stor del ett självändamål. Det är det som jag här vill rikta uppmärksamheten på. Från näringsorganisationernas sida har också preciserats vissa branscher, där det faktiskt är så att priskontrollen inte har någon funktion att fylla. Det vore ett önskemål att den delegation, som blivit tillsatt, betraktade det som sin uppgift att avskaffa priskontrollen, först och främst i de avsnitt där man faktiskt vet att priskontrollen håller priserna uppe.

Den andra synpunkten som jag skulle vilja skicka med såsom en hälsning till delegationen gäller kravet på den ökning av produktionen, som måste anses vara det viktigaste för att vi skola komma fram till ett sådant läge som vi önska. Och det är ostridigt och går inte att förneka, fastän man ibland får höra riotsatsen förfäktas, att priskontrollnämndens obönhörliga och stela sätt att behandla prisfrågorna är en orsak till att produktionen hämmas på många håll.

Det är alltså två saker som denna delegation bör bemöda sig om, nämligen dels att avveckla regleringarna i så stor utsträckning som möjligt, dels att se till att de regleringar, som äro kvar, inte i fortsättningen hanteras på detta teoretiskt bundna och som jag tycker

Ang. direktiven för priskontrollnämnden.

ganska hårda sätt, med påföljd att produktionen hämmas.

Att regeringen är företagsam, i sina egna ögon kanske djärv, veta vi, herr talman. Men jag skulle vilja påstå att den är ovanligt litet djärv, när det gäller att släppa loss de regleringar, som finnas kvar. Jag skulle för min egen del — och jag skulle kanske kunna säga för den grupps räkning, som jag tillhör — vilja rekommendera regeringen att göra det experimentet för att se hur det går. Jag tror att man skulle bli förvånad över de krafter, som då skulle vakna och som skulle ersätta myndigheternas pillrande i näringslivets olika funktioner, så att vi dels finge ett mindre bekymmer för detta spöke i vårt land som heter index och dels finge en produktion, som kunde rätta till en del av våra besvärliga valutaförhållanden. Jag tror att det vore ett välbetänt grepp att pröva sig fram på denna väg, även om det i mycket innebure ett experiment.

Det är dessa synpunkter som jag, herr talman, skulle vilja ha fogade vid detta utskottsutlåtande, synpunkter som även den delegation, som får motionen, kanske kunde ha i tankarna vid sitt ställningstagande i denna viktiga fråga.

I övrigt ber jag, herr talman, fastän motionen inte är helt bifallen, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 maj 1949.

Till justitiedepartementet hade den 2 maj 1949 från länsstyrelsen i Västerbottens län inkommit fullmakt för verk-

stadsarbetaren E. Hjalmar Nyström i Kiruna, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 2, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 180, till Konungen i anledning av väckta motioner om siloanläggningars jämställande i taxeringshänseende med fasta maskiner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 27 bifölles även av andra kammaren.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 325, av herr *Eriksson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; och

nr 326, av herr *Domö* m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.06 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.